

Arkkist. n. 91/31.3.2003

M

YLLÄS-AAKENUS-ALUEEN MUINAISJÄÄNNÖSTEN INVENTOINTI 2002

(Kittilä, Kolari, Meeonio)

Hannu Kotivuori
Arkeologi
Lapin maakuntamuseo

Johdanto

Ylläs-Aakenuksen aluetta koskeva arkeologinen selvitystyö toteutettiin maastoinventoinnin osalta 24.6.–8.7.2002. Lapin maakuntamuseon ja Metsähallituksen välillä sovittiin, että tutkimustuloksista laaditaan käsillä oleva selvitys syyskuun loppuun 2002 mennessä. Arkeologi Hannu Kotivuori teki inventoinnin museon virkатыönä siten, että Metsähallitus vastasi maastotyön välittömistä kuluista.

Selvitys käsittää Mesähallituksen rajaaman Ylläs-Aakenus-alueen ohella läheisesti siihen liittyvien seutujen muinaisjäännöskohteita. Lähialueelta entuudestaan tunnetut muinaisjäännöskohteet ovat pääosin Jersijärven, Äkäsjärven, Äkäsjoen, Pyhäjärven, Kukasjärven ja Äkäslompolon vesistöjen rannoilla. Näistä keskeisimmät suojelukohteet sisältyvät vuonna 1993 laadittuun Tunturi-Lapin kiinteät muinaisjäännökset luetteloon (*Lapin seutukaavaliitto, julkaisu n:o 130*). Kohteita löytyi kuitenkin paljon lisää.

Teknisesti aiheen käsittelyä hankaloittaa tutkimusalue rajautuminen kolmen kunnan (Kittilä, Kolari, Muonio) alueelle. Kohteet on nimetty ja numeroitu kuntakohtaisesti, kuten Museoviraston ylläpitämä suojelurekisteri edellyttää. Luetteloon on merkitty lisäksi, kohdenimi, peruskartta, peruskoordinaatit, kohteen laatu, esitys rauhoitusluokaksi (I, II tai III), lyhyt kohdeseloste, aikaisemmat tutkimukset ja löydöt (KM = Suomen kansallismuseo, arkeologian osaston päälueetelo) ja lähdeviitteet. Paikallistamisen helpottamiseksi kohteet on merkitty peruskarttaotteille (1:20 000). Tarkasti rajatuista kohteista on piirretty havainnollistava karttaluonnos. Esihistoriallisten kohteiden dokumentoinnissa valokuvauksella on piirroksia vähäisempi merkitys, mutta valokuvaliite antaa silti käsityksen kohdeympäristöistä sekä monessa tapauksessa maakerroksiin hautautuneiden muinaisjäännösten toteamisen vaikeuksista.

GPS-koordinaatteja ei ole määritetty objektien vaihtelevan luonteen vuoksi. Esimerkiksi pyyntikuopparyhmä hahmottuu paremmin karttaluonnoksesta kuin kymmenistä koordinaattipisteistä. Annetut peruskoordinaatit osoittavat yleensä kohteen keskipistettä, sillä muinaisjäännösten tarkkaa laajuutta ja muotoa on usein mahdoton arvioida ilman koekaivauksia. Tällä alueella arkeologisia kaivauksia on tehty ainoastaan Jerisjärven Rauhalan (KITTELÄ 6), Koivarovan (KITTELÄ 8) ja Äkäslompolon (KOLARI 39) kivikauteisilla asuinpaikoilla vuonna 1989 (E. Hintikainen ja J. Moisanen). Kohdeinventointia on tehty aikaisemmin Jerisjärvellä (A. Erä-Esko 1956), Ylläksen ja Äkäslompolon seudulla (H. Kotivuori 1988), Jerisjärvellä ja Äkäsjoella (H. Oksala 1995) sekä Pallasjärvellä (A. Arponen 1989). Lisäksi monia kohteita on arkeologien toimesta tarkastettu museoiden kokoelmiin toimitettujen esihistoriallisten irtolöytöjen vuoksi.

Kivi- ja varhaismetallikautiset asuinpaikat

Valtaosa Suomen muinaisjäännöksistä on ajoitettavissa kivikauteen (kalibroimaton aika 7300–1500 eKr., kalibroitu aika 8400–1500 eKr.). Runsaasti vastaavia asutusmuistoja liittyy myös varhaismetallikauden kohteisiin (kalibroimaton aika 1500 eKr.–300 jKr.). Tuhansien vuosien kuluessa ihmisyhteisöjen elinolosuhteissa tapahtui ajoittaisia muutoksia laajojen ilmastonmuutosten vaikuttaessa kasvillisuuteen ja eläimistöön. Pyyntitaloudessa pienet suku-, perhe- ja pyyntikunnat elivät myös Ylläs-Aakenus-alueella pääasiassa kalastuksen ja metsästyksen varassa.

Suotuisimmat pyynnin ehdot ja kulkemisen keinot täyttyivät alueen suurten vesialtaiden ja jokivarsien äärellä asustettaessa. Alueen vesistöt ja muu luonnonympäristö on kivikauden jälkeen muuttunut, mutta useimmat asuinpaikkaan viittaavat löydökset on tehty nykyisiinkin keskeisten asuinpaikkojen vaiheilta. Jerisjärven Rauhalan (KITTELÄ 6) asuinpaikalta löytyi jo ”n. 1875 Pirttipeltoa raivattaessa” kivinen tasatalta ja Koivarovan (KITTELÄ 8) tilan nykyiseen rantatörmään rajautuvalta perunamaalta kivikauden loppupuolen liuskeisten väkäsellisten nuolenkärkien katras vuonna 1919.

Vaikka asuinpaikat sijoituivat kalaisien vesien varteen, kolusivat metsästäjät etäisimmilläkin alueilla majavajokia, väijyivät peuraparttioita tai seurasivat hirvien kulkua. Metsästäjien tilapäisillä levähdyspaikoille jäi vähän havaittavia jälkiä, joskus nuotiosija, jokin kiviesine tai muutamia kvartsi-iskoksia. Nimensä mukaisesti Kulkujoki on toiminut vuosituhansia Ounasjoen ja Jerisjärven yhdyntienä (esim. Huurre 1983, 432, kartta). Varhaisimpia merkkejä tästä lienevät Majavaojan ja Kulkujoen yhtymäkohdan lounaispuolen kankaankielekkeellä todetut kvartsi-iskokset, joita kivi- tai varhaismetallikauden kiviseppä on maaperään viskonut (KITTELÄ 230). Toistuvan tulistelun merkinä ovat selvästi humuskerroksen alapuolelle jääneet palaneiden kivien keskittymät, yleensä pyöreää muotoa tapailevat liesikohdat. Kuokan ja auran viiltämällä rantapelloilla ylimmät kerrostumat ovat hajonneet, mutta ruokamullan alta löytyy usein ehjääkin ”kulttuurikerrosta”. Vastaavia muinaisen kulkijan muistoja on mm. Äkäsjoen Tiuramatalan partaalla (MUONIO 35). Samman kategoriaan voitaneen laskea myös Äkäsmyllyn itärannan kallioilla olevat, epävarmat muinaisasuinpaikan viitteet (MUONIO 224).

Pysyvämpää asuinpaikkakäyttöä edustaa matkailurakentamisen alle jäänyt Äkäslompolon itäpuolen kohde (KITTELÄ 39). Vähäisempiä varhaisen muinaisasutuksen merkkejä on jäänyt myös Kesänkijoen pohjoispuolen kankaanlaitaan (KOLARI 41 ja 49). Alueen käyttö on selvästi jatkunut keskeytyksettä kivikaudesta nykyaikaan asti, sillä näillä paikoilla on eri-ikäistä ja -tyyppistä kohdeaineistoa. Useimmat muinaisasuinpaikat ovat kuivilla moreenikankailla, joiden valtapuuna on mänty. Ilmeisesti näitä jylyhiä maisemia asutti tuolloin vain muutama pieni ihmisyhteisö, kenties toisilleen sukua oleva perhekunta. Luonnonolojen karuus ei suonut tilaa merkittäväälle väestönkasvulle, jolloin eri vesistöjen varsilla pitäytyneet pyytäjät lienevät vaihtaneet niin verenperimää kuin tarvikkeistoa kiinteiden yhteyksien välityksellä. Esimerkiksi Koivarovan Kölin punaliuskeiset nuolenkärjet on saatu todennäköisesti valmiina tuotteina vaihtokaupan välityksellä pohjoisesta tai lännestä. Alueella ei tiettävästi myöskään ole suuriin liuskeesineisiin tarvittavia liuskevarantoja. Taltta-, tuura- ja kirvesainekset ovat peräisin todennäköisesti Kemijoen alajuoksulta Tervolasta tai Tornionjoen tuffiittialueilta.

Peuranpyynnin muistot

Tutkimusalueelta todetut peurojen pyyntiin liittyvät kohteet sijoittuvat lähelle muinaisasuinpaikkoja. On pääteltävissä, että ainakin varhaismetallikaudelta alkaen alueella on harjoitettu aktiivista kuoppapyyntiä peurojen luontaisten laidunmaiden ja kulkureittien varsilla. Alueella on varsin vähän keveitä moreenikankaita, joka rajoittaa passiivisten kuoppa-ansojen, ns. lapinhautojen käyttöä. Todennäköisesti avoimessa tunturimaastossa on valittu pyytöpaikoiksi tunturikuruja tai jyrkäniteitä, josta esimerkiksi Lainiotunturin ja Kesängin välinen Hangasojankuru antaa nimensä puolesta viitteitä. Kollektiivinen ajopyynti ja tunturisolassa naakiminen eivät luonnollisesti jätä jälkiä, mutta Lapin tuntureilta on löydetty mm. rautakauteen tai keskiaikaan ajoittuvia rautaisia käsijousen

nuolenkärkiä. Niillä on pyydetty eritoten peuroja. Löytöjä ei ole saatu tutkittavalta alueelta, mutta kuitenkin esimerkiksi Ounastunturilta (Huurre 1983, 373).

Alkuaan aktiivisen pyynnin apuvälineisiin lukeutuneet hangasansat tehtiin siten, että lamaan kaadettuja puita tai puihin kiinnitettyjä aituuksia käyttäen saalis johdettiin veräjäkohtaan. Siihen voitiin virittää köysisilmukka (vipuhangas), kaivaa naamioitu kuoppa-ansa tai virittää asetusjousi tai -pyssy. Aktiivisessa pyynnissä veräjälle saattoi könytä itse ampuja. Ansahankaat olivat Lapissa myöhään yleisessä käytössä – esimerkiksi Enontekiön Peltovuomassa vielä 1700-luvun lopulla (Sirelius 1919, 106).

Pallasjärven länsipuolen korkeilla törmillä ja kapeiden moreenisaarien harjoille on tehty paljon kuoppa-ansoja (KITTELÄ 78, 222–227). Tälläkin alueella kuopat ovat hyvin lähellä järven rannan asuinpaikkamuistoja. Ruonan itäpuolen rintuuksilla on myös pyydetty peuroja runsaasti, ja sieltä löytyi retkeilypolun varresta jälkiä useammasta kuoppajärjestelmästä (MUONIO 221–223). Vanhastaan pyyntikuoppia on tunnettu Äkäslompolon Kesänkijoen pohjoispuolen kankaanreunasta (KITTELÄ 40–41) ja Pyhäjärven ja Kukasjärven väliseltä alueelta (KITTELÄ 74–75). Uusia kuoppakohteita löytyi Pyhäjärven länsilaidalta (KITTELÄ 235–236). Laajin kokonaisuus tutkimusalueen tuntumasta paikantui Jerisjärven Rauhalan kylä liepeiltä (KITTELÄ 233), jossa on kokonaista parikymmentä pitkänomaista kuoppaa. Tällä seudulla on pari yksittäistä kuoppapyytimen jäännettä (KITTELÄ 231–232). Järjestelmissä kuoppien välinen etäisyys on usein kokolailla yhtenevä, usein noin 15–20 m. Kuoppien koko ja muoto vaihtelee, joten eri aikoina on käytetty hieman toisistaan poikkeavia kuoppamalleja.

Kotaliedet ja tupasijat

Varhaismetallikaudelta alkaen ja erityisesti rautakauteen tultaessa kotarakenteisiin liittyvät keskusliedet muotoutuvat selkeän suorakaiteisiksi olipa kysymyksessä kartio-, loude-, salvos- tai turvekota. Katossa olleen savuaukon (reppänä, räppänä) alle asettuvan lieden muodon rajasi tavanmukaisesti suorakaiteinen puukehä (esim. Itkonen 1948, 183, 186 ja 190–191). Kun varsinaisia kotarakenteita ei enää voida erottaa, tulee näiden rakennusten sijat tunnistaa liesikiveyksien avulla. Osa varhaisimmista liesistä on kätkeytynyt täysin maapohjaansa, kuten vuonna 1989 Äkäslompolossa tehdyssä kaivauksessa todettiin (KITTELÄ 39). Useimmat suorakaiteiset liedet erottuvat kuitenkin yhä maanpintaan, vaikka niitä yleensä peittää humuskerros. Äkäslompolossa tällainen ”lapin-kodan” suorakaiteinen liesi on näköisellä Kruununmajan pihamaalla (KITTELÄ 40). Vastaava hajonnut liesikota lienee enemmän piiloutuneen ns. Kokkomajan luona, jossa on muutamia arvattavasti liettä vanhempia pyyntikuoppia ja retkeilypolun lähtöpiste (KITTELÄ 41). Myös Kesänkijärven koilliskulman retkeilypisteen maapohjassa on viitteitä varhaisestakin tulipaikasta, tervahauta ja ”mustan kullan” polttajan tupasijan maatonut pohja.

Edelleen suorakaiteisia kotaliesiä on Tiuramatalan (MUONIO 35) ja Ruonan Laukupuolijängän (MUONIO 221) maastossa. Jälkimmäinenkään tuskin on samanikäinen kuin läheisillä moreenikummuilla olevat peurahaudat. Kysymyksessä lienee keskiajan tai uuden ajan alkupuolen saamelaisen talviasumuksen liesi, sillä heillä oli tapana asettua talviaikana ylevämmille paikoille kylmänsuojaan, sopivan vesilähteen läheisyyteen. Samankaltainen liesi löytyi Aakenusjoen Uujärämän itäpuolen moreeniharjanteelta (KITTELÄ 234). Tässä lienee kulkija asettunut hetkeksi asennolle. yksittäisten liesisijojen lisäksi paikantui Kulkujoen luoteispuolen harjanteelta kolme tismalleen

samankokoista ja samaan riviin asetettua liesikehää nykyisinkin aktiivisesti käytetyltä nuotiopaikalta (KITILÄ 230). Kotaryhmä on selvästi seissyt paikalla samanaikaisesti. Erikoista on, että liedet ovat 13 metrin etäisyydellä toisistaan rantatörmään nähden poikittain. Yleensä tällaiset liesiryhmät ovat rannanmyötäisessä rivissä, jollainen on mm. Pallasjärven länsitörmällä (KITILÄ 94).

Ilmeisesti nämä liesirakenteet on tehty keskiajalla tai uuden ajan alkupuolella. Mitään löydöksiä näillä paikoilla ei ole, ei myöskään kuoppia, seinävalleja tai muita jälkiä kotarakenteesta. Myöhemmällä ajalla tupien uunikiveykset tehtiin nurkkaan. Ne saattoivat ottaa pyöröhirrestä kirveellä salvatun, matalan ja maanvaraisen savutuvan pohjalasta neljänneksen. Tiiviys ja pieni koko oli lämpötaloudellisesti tehokasta. Ylläs-Aakenuksen alueella on paikoin tervahautoja, joiden yhteydessä on kenties 100-150 vuotta sitten tehtyjä tuvanpohjia, savottatoiminnan rakennusaloja ja kalakömmänöitä. Vastaavat alkeelliset puurakennukset olivat alkujaan alueen väestön varsinaisia asumuksia, joista suurin osa lienee hävitettyjä järvien rannoilta uusien rakennusten ja peltojen tieltä. Karttaotteille on merkitty näitä historiallisen ajan rakenteita, joista tutkija Paulo Susiluoto tekee Metsähallitukselle tarkemmin selvää.

Seidat ja palvospaikat

Seidaksi muinaiset saamelaiset nimittivät etenkin muodoltaan, asemaltaan tai väritykseltään erikoisia kivilohkareita ja kallioseinämiä eli pahtoja. Myös alttarimainen kivilatomus ja jumalille pyhitetty kannokko, tarkoitukseensa muokattu puupatsas saattoi olla seitana. Paikat joissa näitä palvoskiviä ja -paikkoja oli kutsuttiin mieluusti pyhiksi (saam. *pâssi*), mistä tutkimusalueen Pyhätunturi ja Pyhäjärvi saavat nimensä. Tältä seudulta ei kuitenkaan tunneta seittoja tai palvospaikkoja. Itkosen (1948, 310) mukaan kivinen seita oli puista pyhempi. Jälkimmäiset saattoivat olla myös siirrettäviä, ihmismäisiä puuhahmoja.

Käsiteltävällä alueella kenties tunnetuin mytologiseen uskomuspohjaan kytkeytyvä luonnonympäristöltään poikkeuksellisen jylhä paikka on Äkäsjoen Saivo (MUONIO 34), jossa perimätiedon (Paulaharju 1922, 169) mukaan varsinainen palvoskohde olisi muinoin ollut *Kirkkopahta* ja ehkä sen vastakkaisella puolella oleva *Hammaspahta*. Vastaavalla tavalla paikallisen perimätiedon mukaan myös Äkäsjärven eteläosassa, Ruonankaulan itäpuolen kalliötörmän päällä oleva pieni, pystyyn nostettu kivipaasi on merkitty seitakiveksi (MUONIO 50). Tyypillisempänä seitakivenä voinee pitää Pallasjärven Porviniemen Kirkkokiveä (KITILÄ 61), josta Paulaharju (1932, 49) sai aikoinaan jo epävarmaksi kaikonnutta tietoa.

Jerisjärven pientä saarta, Haltiolettoa, voi jo nimensä perusteella arvella muinaiseksi palvospaikaksi (KITILÄ 49). Sitä pidetään myös vanhana ”lappalaisten” hautuumaasaarena (Paulaharju 1932, 48). Paikalla on ainakin myöhemmän ajan kesähaudaksi arvioitavia painaumuksia, mutta sitä pidetään myös uhripaikkana (Suomenmaa IX:2, 245). Ulapan keskellä yksin kohoava saari onkin kasvustoltaan hyvin poikkeava ja näkyvä.

Ehkä kiintoisinta palvospaikkatietoa on merkitty muistiin Kulkujoen pohjoispuolella, hieman Pöntsöstä länteen olevan Kuusivaaran vaiheilta (KITILÄ 60). Siellä kuuluu vielä 1890-luvulla nähdyn ”lappalaisten” puisen miehenkuvan, *Kuusivaaran jumalan* (Paulaharju 1932, 49). Kuusivaaran rinteellä olisi ollut toinenkin palvospaikka, jossa oli kivistä tehty uunimainen rakennelma, *Lappalaisten kirkko* tai *Kuusivaaran helvetti*

(KITTELÄ 59). Uunin perällä olisi sitten jököttänyt ihmisen mallinen laakakivi. Tarkka paikka ei ole tiedossa, mutta ainakin kivirakenne, jos sellainen vaarassa yhä on, olisi ehkä löydettävissä.

+ + +

Kaikkiaan Ylläksen ja Aakenuksen tunturien liepeillä on kohtalaisen runsaasti eri-ikäisiä ja erityyppisiä kiinteitä muinaisjäännöksiä. Laajan alueen vuoksi inventointi saattoi kohdentua vain ennalta määriteltyihin, löytöjen tekemisen kannalta todennäköisimpiin kohtiin. Tunturialueella inventointia ei voi yksittäisenä toimenpiteenä suorittaa tehokkaasti lyhyessä ajassa. Piskuinen pyytäjäkansa ei voinut hylätä keskeistä särvintään kalaa pitkiksi ajoiksi, joten tuntureilla viipyiltiin vain satunnaisten pyyntitoimien, erästyksen, vaatimina aikoina. Näin ollen varsinaiselta rajatulta kohdealueelta tunnetaan varsin satunnaisesti muinaisjäännöskohteita.

Rovaniemellä 10. lokakuuta 2002.

Hannu Kotivuori

Hannu Kotivuori
Arkeologi
Lapin maakuntamuseo
Pohjoisranta 4
96200 Rovaniemi

Kartat, piirrokset ja valokuvat

sivu

Kohdeselosteet	7-24
Kirjallisuus	24
Otteet virkistyskartoista 1:100 000.	25-27
Peruskarttaotteet 1:20 000.	28-42
Karttaluonnokset	43-60
Valokuvat	61-78

KITTILÄ 6 Jerisjärvi Rauhala

- kivikautinen asuinpaikka, II

Pk. 2741 02 Jersijärvi

$x = 7534\ 35$, $y = 509\ 20$, $z = n.\ 260$

Jerisjärven länsirannassa on Rauhalan talon rantapelloilta saatu yli sadan vuoden kuluessa runsaasti kivikautisia löydöksiä. Ensimmäinen museoon toimitettu esine, tasataltta, on jo vuodelta 1875. Viljelys ja rakennustoiminta on tuhonnut pahoin noin 100 x 70 m laajan asuinpaikka-alueen. Tästä huolimatta vuonna 1989 tehdyssä koekaivauksessa pakalta saatiin yhä varsin runsaasti erilaisia muinaislöytöjä, joista osa ajoittuu varhaiseen metallikauteen. Liesirakenteet olivat kuitenkin pääosin hajonneet kynnöstöissä ja esineistö oli liikkunut alkuperäisiltä paikoiltaan. Hiekkamultaisen nurmitörmän ja kasvimaiden alla olevat löydökset voidaan ilmeisesti yhdistää siihen vuosituhantiseen asutuskiertoon, joka hyödynsi niin Jerisjärven rantoja kuin käyntiä Kulkujoen kautta Ounasjoelle. Vaikuttaa myös siltä, että läheisten kankaiden pyyntikuopat ovat Rauhalan asuinpaikan väestöjen tekemiä (vrt. KITTILÄ 231).

Löydöt: KM 4450:6, 9061, 140006:1-4, 14007, 24848:1-322, 25258)

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. A. Erä-Esko 1956, tark. ja koekaiiv. E. Hintikainen 1989.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 74.

Ks. karttaotteet, 26, 39.

KITTILÄ 8 Jerisjärvi Koivarova

- kivikautinen asuinpaikka, II

Pk. 2741 02 Jerisjärvi

a) $x = 7537\ 15$, $y = 506\ 70$, $z = n.\ 260$

b) $x = 7537\ 06$, $y = 506\ 95$, $z = n.\ 260$

Koivarovan tilan mailla olevalta kivikautiselta asuinpaikalta tai -paikoilta toimitettiin museoon irtolöytöjä jo vuosina 1919, 1933 ja 1935. Joukossa on useita punaliuskeesta valmistettuja väkäsellisiä nuolenkärkiä sekä kouru- ja tasatalttoja. Paikalla on asuttu ainakin kivikauden loppupuolella noin 4000 vuotta sitten. Paikalla saamani tiedon mukaan löydökset olisivat peräisin kohdasta **a** eli Keimiöjoen suun peltotörmältä, josta käytetään nimeä Kotaniemi. Siinä ei ole myöhemmin tehty pintahavaintoja. Törmä on lähes kaksi metriä korkea ja tasainen. Kaivaukset vuonna 1989 keskittyivät kohtaa **b** (kohdasta a noin 200–300 m itään), josta löytyi kaksi pii-iskosta, kvartssia ja rautainen puukonterä. Tuo paikka on Koivarovan tilan rantatörmällä, jolle on myöhemmin tehty saunamökki.

Löydöt: KM 7627:1-6, 9630:1-2, 10117:1-4, 14005:1-3, 24849:1-36.

Aikaisemmat tutkimukset: Tark. J. Leppäaho 1953, inv. A. Erä-Esko 1956, koekaiiv. E. Hintikainen 1989.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 74 (kohde b merkitty virheellisesti); Sippola & Rauhala 1992, 15-16.

Ks. karttaotteet, 26, 40, luonnos, 51.

KITTILÄ 30/73 Aakenustunturi Kukasjärvi

- kalakenttä, II

Pk. 2732 06 Linkukero
 $x = 7513\ 25, y = 514\ 78, z = n. 243$

Kukasjärven kaakkoisrannassa on vanha kalakenttä, jossa vielä pari vuosikymmentä sitten seiso – nyt jo maaton – hirsitupa. Paikalla on myös koivikkojen lomaan sortuneita uunikumpuja merkinä huomattavasti vanhemmasta rakennuskannasta. Tanner on alava ja poljettu, pääosin hiekkaperäinen. Lähistöllä on myös pyyntikuoppia (KITTILÄ 74), joiden haltijat lienevät asustaneet mm. tällä kalakentällä.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 81.
 Ks. karttaotteet, 25, 34

KITTILÄ 36 Pyhäjärvi Varesparkuma

- seita- ja uhripaikkoja (?), I

Pk. 2732 06 Linkukero
 $x = -, y = -, z = -$

Paulaharju (1932, 53) lukee myös Ylläs-Pallas luonnohoitometsän alueella olevan Pyhätunturin ja Pyhäjärven seita- ja uhripaikkojen joukkoon. Tarkkoja paikkoja kohteille ei ole tiedossa. Pyhätunturin alueella on varmasti ollut palvospaikkoja, sillä seitojen sijaintipaikkoja entisajan saamelaiset (lappalaiset) nimittivät sanalla *pási* (suom. pyhä), kuten Itkonen (1948, II, 310) toteaa. Tyypillisesti muodoltaan erikoiset tai väriltään poikkeavat kivilohkareet olivat uskomusten mukaan jumalan tai haltian asuinsijoja.

Ks. karttaotteet, 25, 34.

KITTILÄ 47 Kulkujoki

- ns. kastamattoman kansan kalmisto, II

Pk. 2741 08 Kulkuvuoma
 $x = -, y = -, z = -$.

Arkeologi Aarni Erä-Eskon 14.6.1956 Hugo Rauhalalta saaman tiedon mukaan Kulkujoen tuntumassa vanha hautapaikka, jossa on ”noin 80 hautaa” itä-länsisuuntaisesti. Paikka olisi Rauhalasta 15 kilometriä itään, Kulkujoen lähellä, noin kilometrin päässä joesta Rovasen kylän luona ja ”maantiestä kolme kilometriä pohjoiseen polkua myöten”.

Rovasen kylällä tarkoitettaneen Pöntsöä, jossa on Rovasen talo. Pöntsöstä pohjoisluoteeseen kuljettaessa on mm. Ylilommeljärven rantaan kolmisen kilometriä, joka on puolestaan Kulkujoesta noin kilometrin etäisyydellä. Tällä paikalla on kohde KITTILÄ 229 pyyntikuoppineen. Mahdollisesti Hugo Rauhalan mainitsema paikka on tuo tai jokin muu pyyntikuoppien kattama alue. Nimitys ”kastamattoman kansan

kalmisto” näyttää olevan Erä-Eskon määrittämä. Taustana lienee vastaava terminologia Suomenmaa-teoksessa (1931, 270).

Ks. karttaotteet, 27, 37.

KITTILÄ 49 Jerisjärvi Haltioletto

- uhripaikka, I
- kesähautoja, II

Pk. 2741 02 Jerisjärvi

x = 7535 77, y = 506 85, z = n. 257,5

Jerisjärven ulapan keskellä oleva Haltioletto on noin 20 m laaja ja 2,5 m korkea, lähes pyöreä ja tasalakinen saari, jota peittää arviolta metrin vahvuinen turvekerros. Kasvustona on hillaa, sammalta, varpuja ja kitukasvuista koivikkoa. Ranta on kivinen ja alava, mutta törmät lähes pystysuoria (korkeus noin 2,5 m). Paikalla erottuu selvästi kaksi pientä, kesähaudaksi arvioitavaa kuoppaa ja kaksi sellaiseksi oletettavaa painumaa. Viides painuma on laakea ja niin ollen luonteeltaan epämääräinen. Länsireunassa olevaan kuoppaan on murrettu paikka tulistelua varten kivikehälle. Kivet on nostettu rannasta.

Paulaharju (1932, 48) kertoo saaresta seuraavasti: ”*Haltioletto*, pieni saari Jerisjärven pohjoisrannalla, sanotaan lappalaisten vanhaksi hautausmaaksi. On mainittu myös entiseksi uhripaikaksi (Suomenmaa IX:2, siv. 245)”. Kesähaudat viittaavat talollisten ja kalastajien 100–300 vuotta sitten harjoittamaan kesäaikaiseen tilapäiseen hautaus-tapaan. Vainajat on saatettu kirkkomaahan, nähtävästi Muonioon, vasta talvikelien tullessa. Uhripaikan määrittelyyn voisi viitata vuoden 1856 vaiheilta säilynyt tieto, jonka mukaan joku löytäjä olisi noukkinut paikalta ”saviruukun, jonkinlaisella kierteisellä tulpalla varustetun, täynnä väkevää viinantapaista nestettä” (Museovirasto, ark.os., verif.).

Ks. Suomenmaa IX:2, 245; Paulaharju 1932, 48; Kotivuori & Torvinen, 1993, 79; Sippola & Rauhala 1992, 18.

Ks. karttaotteet, 26, 40, luonnos, 51.

KITTILÄ 59 / 60 Pöntsö Kuusivaara

- palvospaikka / kivinen ja puinen seita, II/III

Pk. 2741 05 Kulkujärvi

x = 7539 20, y = 513 60, z = n. 470 (Kuusivaaran laki)

Paulaharju (1932, 8) kertoo seuraavasti: ”...ihmisen näköinen puupötkelö kerrotaan entiseen aikaan olleen Pöntsön takametsissä, Kuusivaarassa, Kittilän ja Muonion rajamailla. Noin 40-50 vuotta takaperin se oli vielä ollut hahmollaan, oli ollut pää silmineen, nenineen ja suineen, oli vielä kädet sivulta eteen koukussa, oli jalat varpaineen sekä myös suoro”. Tämä kohteeksi KITTILÄ 60 numeroitu kohde on Paulaharjun (1932, 49) mukaan *Kuusivaaran jumala*, josta lähempi kuvaus mainitsee: ...Kuusivaaran itävierteellä on ennen ollut puusta tehty miehenkuva, *lappalaisten jumala*. Puu on korkealta hakattu poikki, ja kanton on vesitetty ihmisen hahmo, kaikki niin kuin ihmisessä on. Pöntsön Oskari on sen nähnyt ... Ei tiedetä, vieläkö se

on pystyssä”. Itkonen (1948, II, 317) siteeraa Paulaharjua mainiten hahmon seisseen paikallaan vielä n. v. 1890 ja muuntaa sanana *suoro* tunnetumpaan muotoon *penis*.

Lisäksi Paulaharju (1932, 49) kertoo toisesta kohteesta (KITILÄ 59) seuraavaa: ”*Kuusivaaran kivikuva*. Kuusivaara on Jerisjärven Keimiötunturin takana, Kivijärven eteläpuolella, Pöntsöstä pohjoiseen. Siellä kerrotaan olevan kivistä rakennetun ’uunin’, ja sen sisässä kivistä tehdyn ihmisen muotoisen kuvan, noin pari, kolme korttelia pitkän, ’uuni’ on isolla maakivellä. *Lappalaisten kirkoksi* ovat jotkut sitä sanoneet sekä myös *Kuusivaaran helvetiksi*, jossa lappalaisten luullaan paistaneen pahantekijöitään”. Tätä paikkaa tarkoittanee myös Paulaharjun (1932, 7) maininta: ”Samoin sanotaan Kittilän Kuusirovassa olleen kivistä rakennetun ’uunin’ sekä sen perässä ihmisen mallisen laakakiven”.

Kyse on yhdestä tai kahdesta paikasta, joista ainakin toinen sijaitsee tarkemmin määrittelemättömässä kohdassa, Kuusivaaran itäreunalla. Paikkoja ei ole toistaiseksi koitettu tarkemmin hakea, mutta ladottu uunimainen rakenne saattaisi sieltä vieläkin löytyä. Kohde on Ylläs-Pallaksen alueen rajauksen sisäpuolella.

Ks. Paulaharju (1932, 7–8, 49); Itkonen (1948, II, 317).
Ks. karttaotteet, 26, 41.

KITILÄ 74 Aakenustunturi Unilampi

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2732 06 Linkukero
x = 7512 90, y = 515 00-10, z = n. 245

Kukasjärven ja Pyhäjärven välisellä, noin kilometrin mittaisella suokannaksella mutkittelevan Pyhäojan itäpuolella, noin 300 m Kukasjärvestä kaakkoon on suosta nousevia hienohiekkaisia moreenikumpareita. Kukasjärven eteläpään kiertävä polku kulkee kohdasta, jonka lähistöllä erottuu useita mahdollisesti iäkkäitä liesikiveyksiä. Pyhäojan ja siitä nelisen sataa metriä itäkoilliseen olevan Unilammen välissä on ainakin kolme pyyntikuoppa pienten hietatievojen niskoilla. Kuopat liittyvät tässä tapauksessa kohteen KITILÄ 30/73 vaiheilla todennäköisesti olleen esihistoriallisen asuinpaikan käyttäjiin.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 81.
Ks. karttaotteet, 25, 34.

KITILÄ 75 Aakenustunturi Varesparkuma

- pyyntikuoppa, II

Pk. 2732 06 Linkukero
x = 7512 10, y = 515 60, z = n. 248

Pyhäjärven pohjoispäässä on männikkökankainen niemeke, joka laskee loivasti Pyhäojan suulle idästä. Kannaksen niskalla, aivan ojan tuntumassa on yksi pyyntikuoppa sulkemassa peurojen muinaista kulkureittiä länsi-itäsuunnassa. Varesparkuman vaaraselänteen alla, satakunta metriä kuopasta kaakkoon on veneenlaskupaikka, parkkialue ja tulistelukotia.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 82.
Ks. karttaotteet, 25, 34.

KITTILÄ 229 Pöntsö Ylilommol

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 08 Kulkuvuoma
x = 7539 35/52/53, y = 520 78/62/79, z = n. 245

Pöntsön kylältä noin 2,5 km luoteeseen on Ylilommol niminen Kulkujoen laajentuma (lompolo). Sen lounaispuolella on pääosin alava ja tasainen moreenikangas, joka rajautuu vain yhden metsäisen niemen osalta rantaan. Nykyisin alueella on tehty voimaperäisiä hakkuita ja maa-ainesottoja, jolloin kankaan kaakkoisosaa on kokonaan turmeltunut. Yksi pieni pyyntikuoppa on lähellä sora-alueeksi koestettua alaa, muut kuopat kahdessa ryhmässä sen pohjoispuolella. Rantatörmän tuntumassa oleva sekametsäinen nimeke on ilmeinen vanha kalakenttä, vaikka paikalla oleva tulipaikka on nykyisen käytön tulosta.

Ks. karttaotteet, 27, 37, luonnos, 56.

KITTILÄ 230 Pöntsö Kulkujoki

- kivikautinen asuinpaikka?, II
- suorakaiteisia liesiä, II

Pk. 2741 08 Kulkuvuoma
x = 7538 30, y = 520 05, z = n. 255

Jerisjärvi – Sirkka – tien ja Kulkujoen yhtymäkohdan länsipuolella oleva kangas on suurelta osin hyödynnetty soranottotarpeiksi. Pieni männikköä kasvava moreeni-niemeke on säästynyt jokirannan tuntumassa. Tuo pohjoiseen kurottava alue on nykyisinkin suosittu tulistelupaikka, jossa on runsaasti liesikohtia. Niiden lomassa on kuitenkin ikivanha kulttuurinen kerrostumansa, josta merkittävimpänä jänteinä voi pitää kolmen suorakaiteisen lieden riviä. Ne on tehty noin 12 metrin etäisyydelle toisistaan, niemekkeen harjanteen poikki ja täsmälleen samalle tasolle. Myös liesien koot vastaavat toisiaan (140 x 100 cm, 130 x 90 cm, 120 x 90 cm). Reunimmaisat ovat humuksen peitossa, mutta keskimäinen erottuu paljaana ajouran keskellä.

Mitään muuta kotajälkeä (vallia, löydöksiä tms.) ei kiveysten ympärillä erotu. Ilmeistä kuitenkin on, että nämä kodat on tehty samanaikaisesti jonkinlaisen kartiomaisen riukukodan keskusliesiksi. Ajankohta on nuorimmillaan uuden ajan alkupuoli, paremmin ehkä jo keskiaika tai rautakausi. Ajouran pohjoispäässä, liesistä noin 50 m:n etäisyydellä on kivi- tai varhaismetallikauden oleskelusta kertovia kvartsi-iskoksia. Paikalta on etäisyyttä joelle noin 20–30 m ja suojaavan törmän korkeus on noin 2–5 m kohdasta riippuen. Vaikuttaa siltä, että aluetta on käytetty levähdyspaikkana vuosituhansia. Kulkujokea pitkin pyytäjät ja matkaajat saattoivat matkata Tornionjoen sekä Ounasjoen vesistöjen välillä.

Ks. karttaotteet, 27, 37, luonnos, 56 a.

KITTILÄ 231 Jerisjärvi Anuntivaara 1

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 02 Jerisjärvi

x = 7534 85 – 7535 10, y = 509 30 – 80, z = n. 270-280

Jerisjärvi–Sirkka -tien ja Koivarovan tien risteysalueen pohjoispuolen männikkökankaalla on runsaasti (18 kpl) peuranpyyntiin muinoin käytettyjä pyyntikuoppia. Ne ryhmittyvät pääosin kolmeen osaan, joista läntisin kolmen kuopan ryhmä on kaivettu noin 40 m Koivarovan tien reunasta alkavan moreenikumpareen niskaan. Yhdeksän kuopan järjestelmä sijoittuu vanhan tien länsireunan kankaalle, poroaituuksien sekaan. Kolmas ryhmä on vanhan ja uuden tien välisellä kankaalla siten, että kuopparivi on jonossa uuden omakotitalon pihamaan ja päätien välissä ja tien suuntaisesti. Kopat ovat pääosin tasakokoisia, pitkänomaisia ja matalia (ka. 3,0x 2,5 x 0,5 m). Kuoppien pituusakseli on yleensä suunnassa kaakko-luode. Ryhmityksestä ja maastosta on pääteltävissä, että peurojen kulkutie on ollut myös kaakosta luoteeseen tai päinvastoin. Järjestelmien säännönmukaista ilmettä korostaa, että yksittäisten kuoppien väli on yleensä noin 20 m. Välille on luonnollisesti kaadettu kasvavaa puustoa esteaidaksi.

Todennäköisesti nämä kuopparyhmät ja Rauhalan asuinpaikka (ks. KITTILÄ 6) ovat yhteydessä keskenään. Asuinpaikkalöydöt viittaavat etenkin varhaismetallikauteen, joten mahdollisesti myös nämä pitkänomaiset kuopat ovat noin 2000–3500 vuotta vanhan pyynnin jäänteitä. Muutamia kuoppia on varmasti tuhoutunut soranotossa ja tietöissä.

Ks. karttaotteet, 26, 39, luonnos, 57.

KITTILÄ 232 Jerisjärvi Keimiöoja

- pyyntikuoppa, II

Pk. 2741 02 Jerisjärvi

x = 7537 62, y = 506 82, z = n. 280

Jerisjärveen pohjoisesta laskevan Keimiöojan partaalla, tunnetusta vesimyllystä noin 200 m pohjoiseen on lähellä metsähallituksen suojelualueen rajaa kapean harjanteen päälle tehty huvila. Moreeniharjun kaakkoispäässä noin 7 m liiterirakennuksesta on halkaisijaltaan kolmisen metriä laaja kuoppa, jota reunustaa matala valli. Kuoppa on täytetty roskilla, mutta sitä voi pitää pyyntikuoppana. Törmä on noin 10 m korkea ja sillä kasvaa vankka männikkö. Myös vastakkaisella, joen kaakkoispuolella on huviloita ja vastaava soratörmä, joka on pääosin tuhottu soranotossa.

Ks. karttaotteet, 26, 40, luonnos, 58.

KITTILÄ 233 Rauhala Anuntivaara 2

- pyyntikuoppa?, II

Pk. 2741 02 Jerisjärvi

x = 7534 85, y = 509 93, z = n. 275

Noin 100 m Rauhalasta Sirkkaan vievästä pikitiestä itään on kivikkoisen niemekkeen kannassa on noin 3,2 m laaja ja 0,4 m syvä kuoppa, jota voi yhtenäisen humuspeitteen ja aseman vuoksi pitää pyyntikuoppana. Lisäksi kohteen KITTILÄ 231 lähimpiin pyyntikuoppiin lounaassa on etäisyyttä arviolta 150 m. Niemelle tulee ajoura, joka johtaa suosta raivatulle pellolle. Kangasniemen pää on tasoitettu, mutta kivikkoisella ajouralle oli jäänyt – muistona muinaisesta oleskelusta – yksi työstetty kvartsikappale.

Ks. karttaotteet, 26, 39, luonnos, 58.

KITTILÄ 234 Aakenusjoki Uusjärämä

- suorakaiteenmuotoinen liesi, II

Pk. 2732 06 Linkukero
x = 7516 20, y = 514 90, z = n. 240

Aakenusjoen koillispuolen kankaan niskalla, Linkusuvannon alapuolella olevan Uusjärämä-nimisen kosken ja lompolon äärellä on yksittäinen suorakaiteinen liesi metsämaalla. Etäisyys lompoloon on noin 100 m suoraan länteen kuljettaessa. ranta on soinen ja harjanne paikoin kivikkoinen. Liesikehä (noin 120 x 70 cm) erottuu varsin selvästi jäkälän, varpujen ja sammalen alta. Kankaan männikköä on hakattu kirvellä ja kaadettu sahalla arviolta satakunta vuota sitten. Nyt alue on koskematonta metsää.

Ks. karttaotteet, 25,234, luonnos, 59.

KITTILÄ 235 Aakenustunturi Pyhäjärvi W 1

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2732 06 Linkukero
x = 7510 70, y = 515 40-50, z = n. 250-255

Pyhäjärven länsirannan puolivälissä on laakea niemeke, jolta nousevilla törmänteillä on pääosin pienehköjä pyyntikuoppia 6–8 kappaletta. Niiden keskinäinen väli vaihtelee, mutta tavallisesti se on noin 20 m. Lähin kuoppa on rannasta noin 15 m:n etäisyydellä, kauimmaisesta noin 100 m:n päässä. Kuopista yksi on pitkänomainen, mutta muuta lähinnä pyöreitä (ka. 2,5 x 2,5 x 0,5). Pohjoispuolella alue kapenee kivikkoisen törmän työntyessä lähelle järveä. Puusto on paikoin paksua petäjikköä, rannassa myös kuusikkoa, muuten lähinnä koivua. Rannassa on yksi nykyinen tulipaikka ja rantapolku.

Ks. karttaotteet, 25, 34, luonnos, 59.

KITTILÄ 236 Aakenustunturi Pyhäjärvi W 2

- pyyntikuoppa, II

Pk. 2732 06 Linkukero
x = 7510 90, y = 515 41, z = n. 250

Noin 200 – 300 m edellisestä pohjoiseen on jyrkän rinteiden ja noin 7 m korkean rantatörmän välisessä kapeikossa yksi pyyntikuopaksi arvioitava kohde (noin 2,5 x 2,0 x 0,5 m). Paikka on peurojen kulkua ajatellen looginen. Puusto on lähinnä vankkaa rantakuusta.

Maapohja on varsin kivikkoinen, mutta muuttuu soiseksi notkelmaksi pohjoiseen mentäessä.

Ks. karttaotteet, 25,34, luonnos, 60.

KOLARI 39 Äkäslompolo Yllästieva

- kivikautinen asuinpaikka, II/III

Pk. 2732 02 Äkäslompolo

x = 7502 30-45, y = 507 55-58, z = n. 218

Äkäslompolon itärannan moreenikankaalla on ollut varsin runsaasti muinaisasuinpaikkaan liittyviä jälkiä, jotka uudisasutus on peittänyt osapuilleen täysin alleen. Vielä 1988 alueen inventoinnissa (H. Kotivuori) oli rantasaunan vierus avomaana, jossa erottui kvartsiainesta ja liesijäännöksiä. Nyt paikalle on tehty purulla katettu lenkkipolku, sorastettu tiepohjaa ja kaivettu rannanmyötäinen vesijohtolinja. Pienen lahdenpoukaman törmille on tehty runsaasti kelohuviloita tarpeistoineen. Vuonna 1989 tehdyssä kaivauksessa alueen pohjoisosasta (Ulkutieva) J. Moisanen löysi moreenin alta liesiä, kvartsia, piitä, jasperoidia ja liuske-esineistöä. Alueella kasvaa etupäässä männikköä.

Löydöt: KM 25208:1-95, 25314:1-17.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988, koek. J. Moisanen 1989.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 89.

Ks. karttaotteet, 25, 28, luonnos, 43.

KOLARI 40 Äkäslompolo Kruununmaja

- suorakaiteinen liesi, II
- pyyntikuoppa, II

Pk. 2732 02 Äkäslompolo

x = 7502 10, y = 508 10, z = n. 219

Kruununmajan ympäristö on pihapiirin osalta säilynyt vuonna 1988 todetun kaltaisena. Suorakaiteinen liesi (noin 130 x 140 cm)erottuu yhä maaperästä kuten Kesänkijoen törmällä oleva pyyntikuoppakin (2,7 x 2,7 x 0,5 m). Länsipuolen hienohiekkaisen ja tasaisen mäntykankaan kamaraan on tehty uusi asuinrakennuskompleksi varastorakennuksineen. Määrittely lappalaisasuinpaijaksi on i varmaankin oikea, mutta teknisesti ottaen löydökset eivät anna toistaiseksi ikäystä liedelle ja kohteelle.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 89.

Ks. karttaotteet, 25, 28, luonnos, 43.

KOLARI 41 Äkäslompolo Kesänkijoki

- suorakaiteenmuotoinen (?) liesi, II
- pyyntikuoppia, II

Pk. 2732 02 Äkäslompolo

x = 7501 92/88, y = 508 85/95, z = n. 210

Kesänkijärvestä noin 600 m länsiluoteeseen ja noin 200 m Kesänkijoesta pohjoiseen on alavan männikkökankaan reunassa Metsähallituksen virkistyspolun lähtö- ja päätepiste informaatiotauluineen. Samalla paikalla, kylteistä noin 20 m länteen on kaksi pyöreäpiirteistä, lähes täysin maatonutta pyyntikuoppaa viiden metrin etäisyydellä toisistaan. Toinen on kooltaan noin 3,0 x 3,0 x 0,4 m. Kuoppien pohjoispuolella on polku-uralla palaneita kiviä – ehkä suorakulmaisen lieden jäännös – merkinä muinaisesta tulistelusta. paikalta löytyi vuonna 1988 myös pari kvartsikapinetta. Kolmas paikalla ollut pyyntikuoppa lienee jäänyt uusien tielinjausten alle.

Löydöt: KM 25315

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 90.

Ks. karttaotteet, 25, 28, luonnos, 41.

KOLARI 49 Äkäslompolo Ryhtimaja

- kivikautinen asuinpaikka?, II

Pk. 2732 02 Äkäslompolo

x = 7502 00, y = 508 60, z = n. 220

Vähäisenä viitteenä muinaisesta – oletettavasti kivikautisesta – asutuksesta löytyi Ryhtimajan itäpuolen tieuralta muutamia kvartsi-iskoksia. Moreenikankaan reunassa lienee muinoin oleskellut tilapäisesti Kesänkijärven ja Äkäslompolon välillä liikkuneita metsästäjiä. Selkeitä liesikohtia paikalta ei erotu. Puusto on kuivalle kankaalle ominaisesti mäntyä.

Ks. karttaotteet, 25, 28, luonnos, 45.

MUONIO 33 Äkäsjoki Kukaslompolo

- kalakenttä?, II

Pk. 2732 02 Äkäslompolo

x = 7507 58, y = 507 93, z = n. 238

Kukaslompolon pohjoispäässä olevan niemen kärjessä oli vielä vuonna 1988 vanhan hirsirakennuksen jäänteitä ja järven rannasta pisti esiin joko jonkin kalapadon tai haasian riukuja. Niittymäinen ala lienee vanha kalakenttä, mutta tarkempi kohdemääritys on tässä paikassa tarpeen. Arkeologi Hilikka Oksala on vuonna 1995 tarkastanut tästä paikasta noin 500 m luoteeseen olevan historiallisen ajan kohteen (MUONIO 107), johon kuuluu *asuin- tai karjakenttä sekä kivilatomus*. Kukaslompolovaarasta em. yhteydessä kohdennettua kivikautista asuinpaikka (MUONIO 91) kolmine asumuspainanteineen ja rakkaravioineen (?) ei arvioni mukaan voi pitää muinaisjäännöskohteena.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988; tark. H. Oksala 1995 (?).

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 95.

Ks. karttaotteet, 25, 29.

MUONIO 34 Äkäsjoki Äkässaivo

- palvospaikka, I

Pk. 2732 03 Äkäskero

x = 7512 00, y = 506 30, z = n. 250 (Saivon keskikohta)

Äkäsjoen Saivon (Äkässaivon) reunalla kohoaa Paulaharjun (1922, 169) mukaan – nimestä päätellen seitapahdaksi arvioitava – *Kirkkopahta* ja vastakkaisella puolella *Hammaspahta*. Saivon pohjoispuolen kurussa jököttää lisäksi noin 45 x 35 x 15 m laaja kalliopaasi, jonka äärelle on tehty metsähallituksen toimesta pitkospuilla, portailla ja tulipaikoilla varustettu kulku pohjoisessa olevalta päätieltä. Tämäkin kohta voisi olla jonkinlainen ”palvospaikka”, mutta varsinaisesti sellaiseksi tarkoitettaneen itse saivoa ja sen laidalta kohoavia kallioseinämiä. Alue on kauttaaltaan poikkeuksellisen jylhä, ja varmasti joella muinoin liikkuneiden kulkijoiden arvostama luonnonympäristö.

Lähialueella on myös useita historialliseen asutukseen ja toimintaan liittyviä kohteita, joista kenties kiintopisin on kalkkiuuniksi määriteltävä, suorakaiteinen (ulkomitat noin 3 x 4 m), kivilaa’oista kylmämuurattu rakenne, jonka seinämät kohoavat noin 1,2 metrin korkeudelle. Pitkos saivolle kulkee uunirakenteen sivuitse. Oksalan (tark.kert. 1995, 94) saaman tiedon mukaan uunia käytti Kiuruvedeltä lähtöisin ollut Antti Pietikäinen. Sen sijaan Oksalan määrittämää asumuspainanneryhmää (MUONIO 99) Saivolle pohjoisesta johtavan polun varressa, Äkäsjoen länsipuolen kankaalla ja noin 500 m polun päätien varressa olevasta lähtöpisteestä on pidettävä luonnonmuodostumana.

Paulaharju (1922, 169) kuvaa kohdealuetta seuraavasti: ”...Äkäsjoensaivo, Äkäsjoen juoksulla yläpuolella Äkäslompola. Se on semmoinen vesi, etteivät kaikki uskalla mennä sitä katsomaankaan, eivät heikkoveriset ainakaan: siinä ovat näet niin kauhistavat pahtaseinät. Toisella puolen on korkea Kirkkopahta, toisella hirveä Hammaspahta, ja ylpeiden kallioseinien välitse juoksee saivosta kapea väylä Äkäsjokeen”.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988, tark. H. Oksala 1995.

Ks. Paulaharju 1922, 169 (u.p. 1977); Kotivuori & Torvinen 1993, 95.

Ks. karttaotteet, 25, 32.

MUONIO 35 Äkäsjoki Tiuramatala

- suorakaiteinen liesi, II
- kivikautinen asuinpaikka?, II

Pk. 2732 03 Äkäskero

x = 7514 20, y = 504 10, z = n. 255

Tiuramatalan luoteispuolen kankaalla on muutamista kvartsilöydöksistä päätellen oleskeltu jo kivi- tai varhaismetallikaudella. Selkeitä asuinpaikka-aloja tai kerrostumia ei ole todettavissa. Alueella on nykyisiä tulistelupaikkoja ja ajouria hienohiekkaisella mäntykankaalla. Kaakkoispäässä on suppamaisen notkelman reunoilla pari matalaa painaumaa, jotka voivat olla pyyntikuoppien jäänteitä. Aikaisemmin arvelemani asumuspainanteen tai kotasijan jälki lienee kuitenkin luonnonmuodostuma. Notkelman pohjoisreunan päällä on Oksalan (1995) tarkastuksessa havaittu suorakaiteinen

liesi (noin 95 x 65 cm), joka pilkistää humuspeitteestä ajouran reunassa. Se on tyypillisesti rautakauden – uuden ajan alkupuolen muinaisjäännös.

Noin 300 m pohjoiseen jokivartta edettäessä tullaan vanhalle lansiruokkapaikalle ja soranottoalueelle. Rantatöyräällä on kellarikuoppa, tervahauta ja useita historiallisen ajan rakennuksen perustaa.

Löydöt: KM 25316:1–2, 29488:1–2.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. H. Kotivuori 1988, tark. H. Oksala 1995.

Ks. karttaotteet, 25, 31, luonnos, 46.

MUONIO 50 Äkäsjärvi

- seitakivi, I

Pk. 2732 03 Äkäskero

$x = 7518\ 96$, $y = 504\ 65$, $z = n. 270$

Äkäsjärven eteläosassa (Ruona) on kapean salmikkohdan eli Ruonankaulan itäisen kalliotörmän päällä 130 cm korkea ja tyveltään 70 cm leveä rosoreunainen kivipaasi, jota pidetään paikallisen perimätiedon vuoksi seitakivenä. Se on merkitty Metsähallituksen toimesta jo 1980-luvulla topografiseen karttaan ja Ylläs-Levi ulkoilukarttaan (1995) ja GT 16 –kartalle (1996). Paikalle on laitettu idästä uudelta metsäautotieltä ja retkeilypolulta selkeä viitoitus. Määrittämisperuste seitakiveksi vaatii lisätutkimuksia. Kivi on katkennut juuresta ja nostettu uudelleen pystyyn.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 98.

Ks. karttaotteet, 25, 30, luonnos, 47.

MUONIO 221 Äkäsjärvi Laukupuolijänkkä 1

- suorakaiteinen liesi, II

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2732 03 Äkäskero

$x = 7518\ 50-80$, $y = 504\ 90 - 505\ 10$, $z = n. 280$

Seitakiveltä MUONIO 50 noin 200 m itäkaakkoon on törmän reunassa ilmeinen pitkänsolakka pyyntikuoppa (a) noin 10 m idästä tulevan tieuran päästä etelään. Edelleen noin 300 m kaakkoon olevan moreenisaarekkeen laessa on kaksi pyyntikuoppaa (b), joista toinen sijoittuu välittömästi retkeilypolun reunaan. Kuljettaessa polkua noin 150–200 m etelään yli vastaavan löydöttömän männikkökangaskumpareen, tullaan kolmanteen suon saartamaan kankaaseen. Sen koillisreunassa noin 5 m suosta ja 25 m polulta on osittain humuksen peittämä (c) suorakaiteinen liesi (150 x 100 cm). Se on ilmeisesti ajoitettavissa rautakauteen, keskiaikaan tai uuden ajan alkupuolelle. Vastaavasti noustaessa polulta noin 30 m ylärinteen törmälle kaakossa tullaan kohtaan, johon on kaivettu ainakin pari pyyntikuoppaa vaikuttavaa kuoppaa (d). Tästä on uudelle metsäautotielle etäisyyttä väin 20–30 m.

Kokonaisuus vaikuttaa kuoppien osalta likimain yhdenikäiseltä. Liesi voi olla niitä nuorempaa perua. Ympäristö oli kuoppia käytettäessä jo nykyisen kaltainen.

Ks. karttaotteet, 25, 30, luonnos, 48.

MUONIO 222 Äkäsjärvi Laukupuolijänkkä 2

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2732 03 Äkäskero

x = 7518 33, y = 504 78, z = n. 280

Noin 300 m edellisestä kohteesta KITTILÄ 221 lounaaseen ja noin 400 m Ruonan vesialueesta itään on retkeilypolun varrella etelä-pohjoissuuntaisen moreeniharjun suohon rajautuva uloke. Päätyreunasta on otettu muutamia kuutioita soraa talviaikaan. Suuri kelomänty on kaatunut kahden lakeen kaivetun, nyt alavaksi maatuneen pyyntikuopan päälle. Painaumat ovat vain parin metrin laajuisia, mutta erottuvat selvinä anomalioina ohuesta ja tasaisesta humuskerroksesta. Harjanne kasvaa männikköä.

Ks. karttaotteet, 25, 30, luonnos, 49.

MUONIO 223 Äkäsjärvi Laukupuolijänkkä 3

- pyyntikuoppa?, II

Pk. 2732 03 Äkäskero

x = 7518 40, y = 505 20, z = n. 290 (arvio)

Noin 300 m kohteesta KITTILÄ 222 kaakkoon on pohjoiseen pistävän, idästä ja pohjoispäästä suohon rajautuvan moreenikankaan kärjellä pitkänomainen kuoppa (3,6 x 2,0 x 0,4 m), jota voi pitää mahdollisena pyyntikuoppana. Se sijoittuu täsmälleen niemekkeen korkeimmalle kohdalle. Idässä olevaan uuteen metsäautotiehen kertyy etäisyyttä noin 300 m. Kumpuileva maasto, eheä männikkö ja polveilevat suokaistaleet vaikeuttivat täsmällistä paikallistusta. Kankaalla ei kuitenkaan ollut muita kuopanteita, mistä päätellen on epätodennäköistä, että kysymyksessä olisi tuulenkaadon aiheuttama kuoppa.

Ks. karttaotteet. 25, 30, luonnos, 49.

MUONIO 224 Äkäsjärvi (Äkäslinkka) Äkäsmylly

- kivikautinen asuinpaikka?, II

Pk. 2732 03 Äkäskero

x = 7517 05, y = 504 00, z = n. 265

Matkailukohteena tunnettu Äkäsmylly ja Äkäsjoen etelään virtaava koskipaikka, Äkäslinkka, on niin historiallisen ajan toimintaympäristö kuin ikiaikainen pyynti- ja levähdyspaikka. Matkailurakenteet, tallautuminen ja sorastetut polut verhoavat tehokkaasti muinaisuuteen viittaavat merkit. Kosken itäpuolella oleva kallio on säilynyt läntistä eheämpänä ja siinä on nähtävissä tulenpidon ja eroosion murtamia kvartsijuonteita. Kalliolla on maa-ainesta niukasti, mutta hienomoreeni on paikoin palanut punertavaksi pidettäessä tulta kosken äärellä. Laavun ja sen edustalla olevan uuden tulipaikan ympäristössä on runsaasti modernia jätettä paloainesta. Kuitenkin molemmilla puolilla laavua on myös vanhempaa perua olevia palomaalajakkua ja kvartsiaineskeskittymiä, jotka viittaavat luontaisen juonteiden rapautumisen ohella muinaiseen kvartsiaineksen ottoon ja käyttöön. Kivettyjä liesiä ei avokalliolla

luonnollisesti ole tarvittu, eivätkä ne olisi siinä säilyneet. Kohteen verifiointi varmasti muinaisasuinpaikaksi edellyttää siten kvartsinäytteiden tarkkaa analysointia.

Ks. karttaotteet, 25, 31, luonnos, 50.

Tutkimusalueen ulkopuolella olevat, Pallasjärveltä tarkastetut kohteet:

KITTILÄ 61 Pallasjärvi Porviniemi Kirkkokivi

= luonnos 229

- seitakivi (?), I
- pyyntikuoppia, II

Pk. 2742 01 Pallastunturi
x = 7551 92, y = 506 78, z = n. 270

Samuli Paulaharju (1932, 49) kertoo kohteesta: ”Pallasjärven ylipäässä on Polviniemi, korkealakinen niemi. Sen harjalla on noin pari sylvä korkea kivi pystyssä. Sitä sanotaan Kirkkokiveksi, ja sitä ennen vanhaan lappalaiset luultavasti ovat palvelleet”. Määrittely seidaksi oli siten jo Paulaharjun muistiinpanojen aikaan epävarma. Paikka on näkyvä ja rinnankorkuinen (1,5–1,6 m) kuutiomainen ja punertava graniittipaasi jöröttää niemen kärjen tuntumassa. Heti kiven kupeella on 2,5 m laaja ja 0,5 m syvä pyyntikuoppa. Toinen vastaava kuoppa on arviolta 50 m pohjoisempana, sekin kitukasvuisen koivikon ja tasaisen varvikon peitossa. Niemen pohjoispäässä on nykyisin kolme mökkiä, joille on tehty pitkospuutie suon yli pohjoisesta. Mökkien vaiheilla kuuluu olleen vanhoja kalakenttiä, joista tyven Pallasjärven puolella oli ns. kurkkiolaisten kenttä. Kun Paulaharju käyttää kohteesta nimeä *Polviniemi*, on se topografiseen karttaan merkitty nimellä *Porviniemi*. Jälkimmäinen lienee oikea nimimuoto.

Ks. Paulaharju, Samuli. 1932, Seitoja ja seidanpalvontaa. Vähäisiä kirjelmiä LXXXIV. Eripainos Suomi V, 15.
Ks. karttaotteet, 26, 38.

KITTILÄ 78 Pallasjärvi Pallaslompolaharju

= luonnos 221

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi
x = 7547 49, y = 508 32, z = n. 270

Pallasjärveen kuroutuvan kapean harjanteen laessa on arkeologi Aki Arposen vuonna 1989 rekisteröimät kolme pyyntikuoppaa. Niiden etäisyys toisiinsa on hyvin suuri, ääripäiden osalta noin 270 m. Harjanne kasvaa harvakseltaan koivunkäkkyrää.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. A. Arponen 1989
Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 82.
Ks. karttaotteet, 26, 36.

KITTILÄ 79 Pallasjärvi Pallaslompolaharju S

- kivikautinen (?) löytöpaikka, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi
 $x = 7546\ 54$, $y = 508\ 73$, $z = n. 268,5$

Pallaslompolon eteläreunasta pistävän korkean, kapean ja kivikkoisen niemen harjalla on todettu hieman kvartsiaineistoa, joka osoittaa paikalla oleskellun esihistoriallisella ajalla. Tarkkaa ikämääritystä kohteelle ei löydösten perusteella voi tehdä. Löydökset ovat nimen harjaa kulkevalta polulta. Varsinaisena muinaisasuinpaikkana kohdetta tuskin voi niukan tilan ja yksipuolisen aineiston vuoksi pitää. Tämän vuoksi paikan löytänyt arkeologia Aki Arponen käytti siitä nimitystä ”kvartsi-iskosten löytöpaikka”.

Löydöt: KM 25470, 28557:1–3.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. A. Arponen 1989, tark. P. Pesonen 1995.

Ks. karttaotteet, 26, 36.

KITTILÄ 80 Pallasjärvi Metsänhoitajan kämpä = numero 222

- kivikautinen (?) asuinpaikka, II
- suorakaiteinen liesi, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi
 $x = 7549\ 26$, $y = 506\ 54$, $z = n. 270$

Pallasjärven länsireunassa olevan entisen metsänhoitajan kelokämpän itäreunassa, vain metrin verran asunnosta, on suorakaiteinen liesi. Noin 1,5–2,0 m korkean rantatörmän päällä on piitkin piha-aluetta palanutta kiviainesta ja hieman kvartsi-iskoksia. Keskellä pihaa on ainakin kaksi muutamien suorakaiteiselta vaikuttavaa liettä. Pallasjärven tie kulkee välittömästi pihan taitse rannan suuntaisena. Alue on mäntyä kasvavaa moreenikangasta, joka kohoo erittäin jyrkästi 30–40 m korkeaksi törmäksi heti tien länsireunassa. Törmän päällä on paikoitellen pyyntikuoppia (ks. KITTILÄ 224 ja 225).

Löydöt: KM 25469:1–5, 28563:1–13.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. A. Arponen 1989, tark. P. Hamari & P. Pesonen 1994.

Ks. Kotivuori & Torvinen 1993, 82.

Ks. karttaotteet, 26, 36.

KITTILÄ 81 Pallasjärvi SW = numero 223

- asuinkenttä, II
- rajamerkki (?), II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi
 $x = 7547\ 86$, $y = 507\ 92$, $z = n. 296$

pallasjärven lounaisrannan törmällä, noin viitisen metriä rannasta ja noin 1,5 m vedenpintaa ylempänä olevalla kohdalla on ainakin yksi suorakaiteinen liesi, pieni kuoppa ja kivirivi. Törmän murreksessa on todettu palomaata ja nokea. Havainnot viittaavat asumusjäännökseen ja jonkinlaiseen asuinkenttään. Moreenimaassa, edellisestä paikasta noin 50 m etelään on ”karkeasti neliönmuotoinen kasa”, jonka keskeltä kohoo 0,5–0,7 m korkea kivipaasi. Se on ilmeisesti jonkinlainen ja -ikäinen rajamerkki.

Aikaisemmat tutkimukset: Inv. A. Arponen 1989, tark. P. Hamari & P. Pesonen 1994.
Ks. karttaotteet, 26, 36.

KITTILÄ 94 Pallasjärvi Jannelan maja = Muomio 224

- suorakaiteenmuotoisia liesiä, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7548 40, y = 507 25, z = n. 272

Pallasjärven länsirannan etelään vähitellen laskevan rantatörmän reunalla on ainakin kolme, enimmältään suorakaiteisina piirtyvää, muinaista liesialaa. Kohteet erottuvat paikalla kulkevan tieuran ja polun murroskohdissa, alkaen noin 200 m ns. Jannelan majasta eteläkaakkoon. Maaperä on moreenia ja varpukasvusto ominaista männikkökankaalle. Paikalla on satunnaisesti myös kvartsia muistona muinaisasutuksesta.

Löydöt: KM 28564:1–10

Aikaisemmat tutkimukset: Tark. P. Hamari & P. Pesonen 1994.

Ks. karttaotteet, 26, 36.

KITTILÄ 216 Pallasjärvi Ylisenpäänlampi = Muomio 225

- kivistä asuinpaikka, II

Pk. 2742 01 Pallstunturi

x = 7552 42, Y = 506 52, z = n. 268

Noin 600 m Raattaman tieltä luoteesta alkavaa polkua kuljettaessa tullaan suon reunaan, Porviniemeen vievän pitkospuun alkupäähän. Moreeni töyräiden poljetuissa murroksissa on kvartsia, yksi liesi ja palaneen luun keskittymä. Kumpare on vain 20 x 40 m laaja ja metrin korkuinen. paikka osittaa, että pallasjärven pinta on kivi- tai varhaismetallikaudella ollut nykyistä korkeammalla, ehkä vain 0,5–1,0 m. Alavat rannat ovat sittemmin ainakin pohjoisosassa soistuneet. Tästä päätellen Porviniemi oli varhemmin saarena.

Ks. karttaotteet, 26, 38.

KITTILÄ 222 Pallasjärvi Pallaslompolo 1 = Muomio 226

- pyyntikuoppia, II

- kuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7546 67, y = 508 65, z = n. 270

Kapean, noin 120 m pitkän ja korkeaharjaisen saaren lakeen on kaivettu kolme nyt jo tyystin maatunutta kuoppaa, joita voi pitää pyyntikuoppien jäänteinä. Kuopat kuuluvat samaan pyyntikuoppaketjuun kuin muutkin saman, kaakosta luoteeseen kulkevan harjuselänten kuopat (ks. KITTILÄ 78 ja 223).

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 52.

KITTILÄ 223 Pallasjärvi Pallaslompolo 2

- Muonio 237

- pyyntikuoppia, II
- kuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7546 80 – 7547 20, y = 508 50, z = n. 270

Huomattavasti edellistä pidemmän saaren harjalla on myös muutamia pyyntikuoppia. Saaren kaakkoispäässä on 4,2 x 3,2 m laaja ja peräti 1,1 m syvä kuoppa. Kymmenisen metriä korkean saaren keskiosan laessa on yksi selkeästi erottuva ja toinen pienekkö pyyntikuoppa ja mahdollisesti yksi pieni kuoppa lähellä saaren luoteispäätä.

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 53.

KITTILÄ 224 Pallasjärvi Metsänhoitajan kämpä 2

- Muonio 238

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7549 20, y = 506 48, z = n. 285

Kavuttaessa Metsänhoitajan kämpältä Raattaman tien lounaispuolella kohoavaa selännettä ylös tullaan noin 60 m tiestä kohtaan, jossa on yksi selvästi piirtyvä pyyntikuoppa (4,5 x 4,0 x 1,0 m) ja kolmisenkymmentä metriä idempänä hieman pienempi pyyntikuoppa (2,5 x 2,5 x 0,8 m). Kolmas kuoppa on kaivettu korkeimman törmän – tien pinnasta noin 40 m – niskaan (2,0 x 2,0 x 0,4 m). Alueella on myös pari voimakkaasti maatunutta, mahdollista pyyntikuoppaa. Korkeiden moreeniharjanteiden puusto on kauttaaltaan männikköä.

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 52.

KITTILÄ 225 Pallasjärvi Metsänhoitajan kämpä 3

- Muonio 239

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7549 38-45, y = 506 30-45, z = n. 280-290

Metsänhoitajan entiseltä kämpältä (KITTILÄ 80) noin 250 m luoteeseen on arviolta 50 m korkean soratörmän päällä ja Raattaman tiestä noin 70 m länteen kolmen pyyntikuopan tien myötäinen ketju. Noin 20 m:n välein kaivetuista kuopista keskimäinen on tavallista isompi (5,5 x 4,5 x 1,0 m) ja muutkin isoja. Satakunta metriä lounaaseen on alemman törmän kainalossa ainakin pari vastaavaa kuoppaa. Alue on männikkökangasta, jonne on tehty koeala puiden siementen keruuta varten (metallisuppiloita).

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 54.

- Muonio 240

KITTILÄ 226 Pallasjärvi Pakasmaa

- pyyntikuoppia, II

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7548 60, y = 506 70, z = n. 290

Jerisjärveltä yli tunturien tulevan tien ja Majavaan johtavan yhdystien risteysalueen moreenikankaan törmillä on myös harjoitettu muinoin peuranpyyntiä. Metsäntutkimuslaitoksen Pyhäjoen varteen rakentaman kolmen kilometrin mittaisen luontopolun eräs opastuskohdekin on pyyntikuoppa. Se on tasaisella kankaalla, lähellä Pallasjärven rantaa kohti avautuvan terassin reunaa, noin 80 m em. risteysalueelta luoteeseen. Kuopan vieressä on informaatiotaulu ja taidokas piirros, joka kuvaa kuoppaansa putoavaa peuraa. Alemmalla kankaalla, noin 100 m edellisestä kuopasta luoteeseen on ainakin yksi pyyntikuoppa. Tien eteläpuolen kankaalla on myös pari kuoppaa, jotka tässä yhteydessä on merkitty eri kohteeksi (KITTELÄ 227).

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 55.

KITTELÄ 227 Pallasjärvi Metsäntutkimuslaitos

- pyyntikuoppia

= MUONIO 241

Pk. 2741 03 Sammaltunturi

x = 7548 45, y = 506 80, z = n. 288

Noin 40 m Jerisjärveltä Pallasjärvelle johtavalta tieltä eteläkaakkoon on kuusia kasvavalla, loivasti itään laskevalla rinteellä ainakin kaksi pyyntikuoppaa. Ne on kaivettu pienen lammen ja suonotkelman reunaan. Lammen vastakkaisella reunalla on Metsäntutkimuslaitoksen huoltokeskus rakennuksineen. Mahdollisesti kuopat kuuluvat samaan kokonaisuuteen kuin pätien luoteispuolella olevat kuopat (ks. KITTELÄ 226). On myös ilmeistä, että kuoppien tekijät ovat asuttaneet Pallasjärven rantatörmällä olevia kohteita (esim. KITTELÄ 94).

Ks. karttaotteet, 26, 36, luonnos, 55.

KITTELÄ 228 Pallasjärvi Hirvasniemi

- pyyntikuoppa?, II

= MUONIO 242

Pk. 2742 01 Pallastunturi

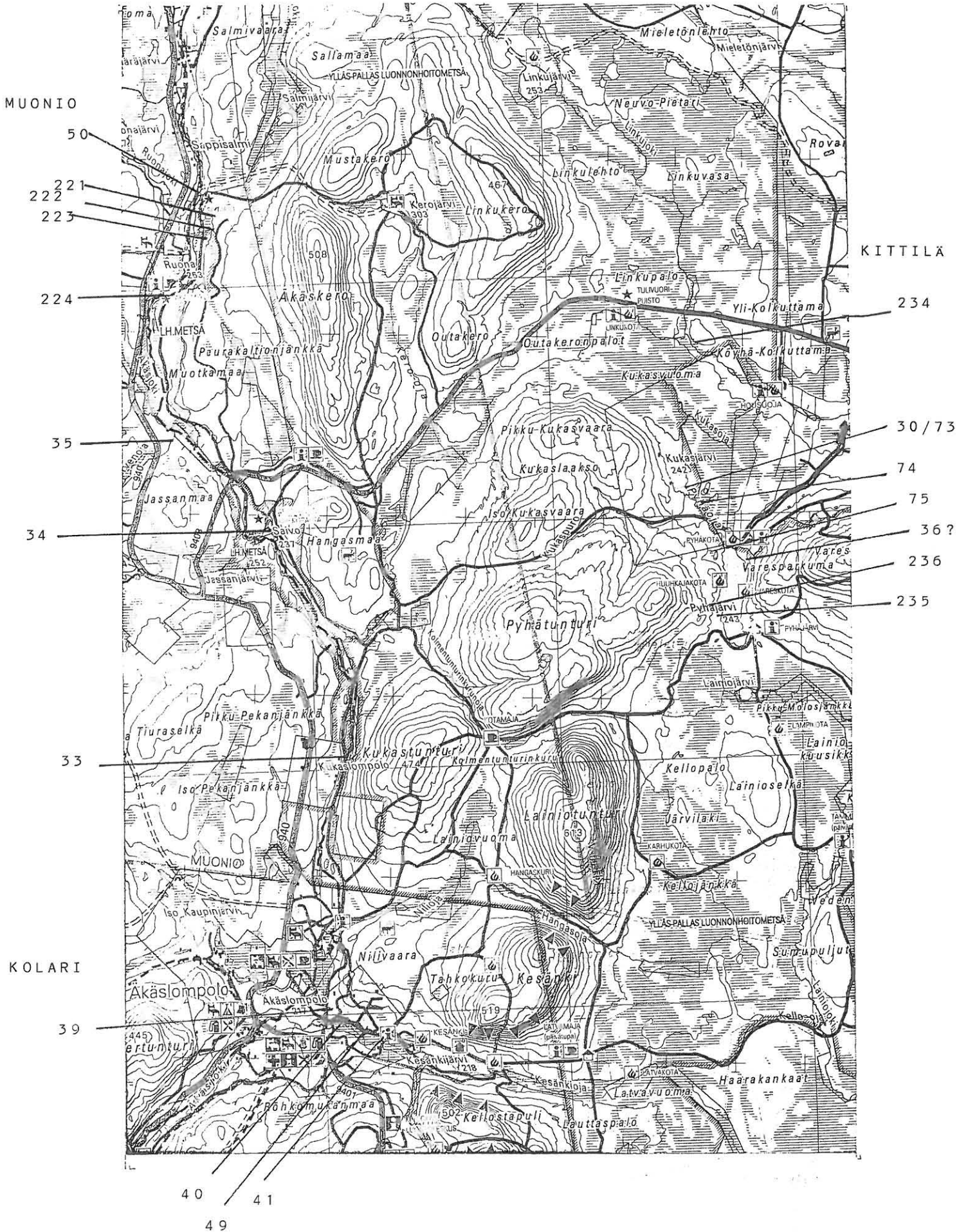
x = 7551 78, y = 505 98, z = n. 280

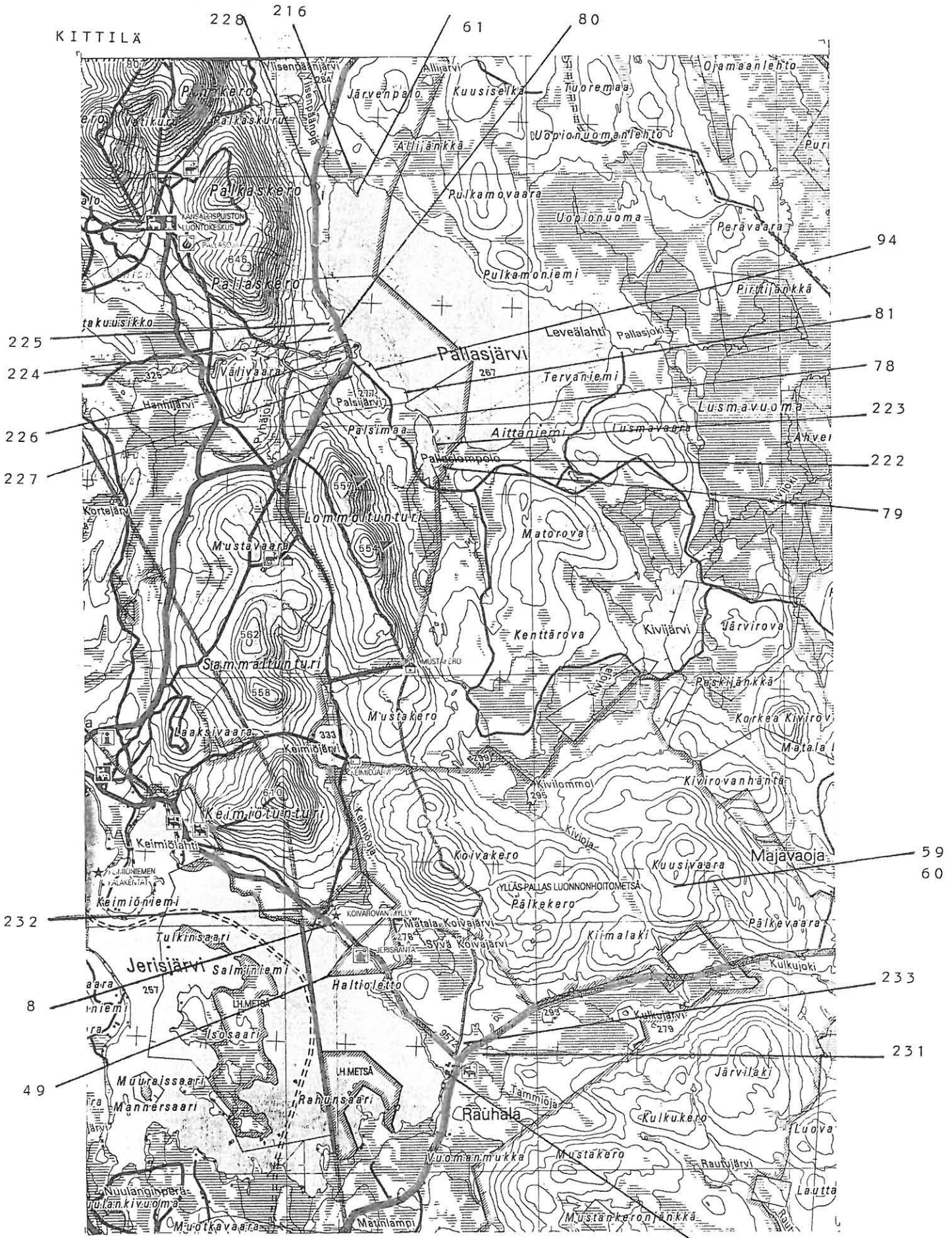
Raattamaan vievän Pallasjärven rantatien korkealla niskalla, vain kymmenkunta metriä tiestä itään on vanhan soranottokohdan läheisyydessä yksi suppilomainen kuoppa (4,5 x 4,5 x 1,0), jonka humuspeite on pyyntikuopille ominaisesti tasainen. Vain 12 m itään alkaa jyrkkä törmä ja alue on muutoinkin järven rannan suunnassa erittäin vaikeakulkuista pitkien ja syvien moreeniharjanteiden vuoksi. Kuoppaa ei voi varauksetta pitää nimenomaan pyyntikuoppana.

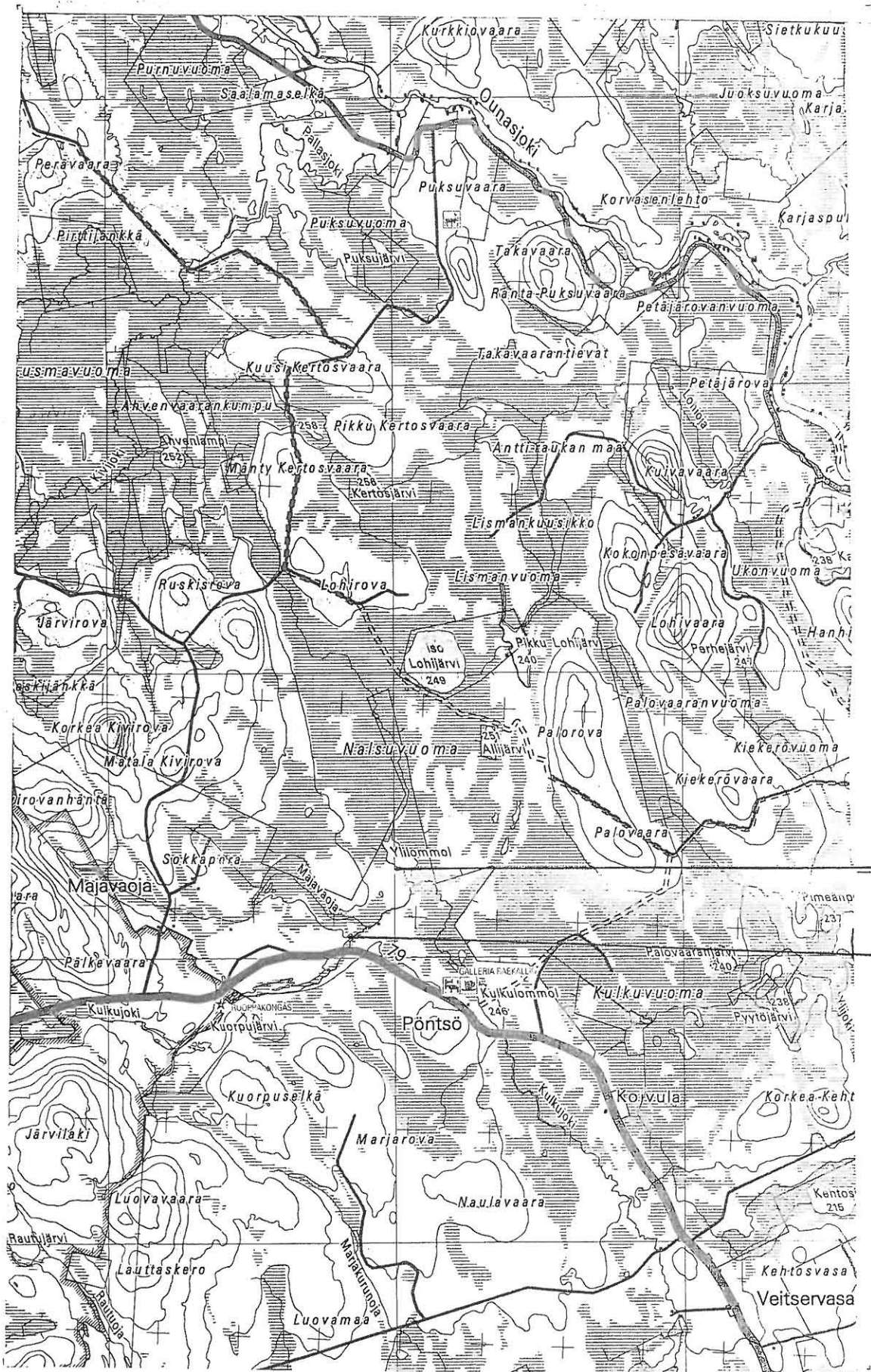
Ks. karttaotteet, 26, 38, luonnos, 45.

Kirjallisuus:

- Huurre, M. 1983. *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia* I. Keuruu.
- Itkonen, T. I. 1948 (1984). *Suomen lappalaiset*. II. Porvoo–Helsinki–Juva.
- Kotivuori, Hannu & Torvinen, Markku. 1993. Tunturi-Lapin kiinteät muinaisjäännökset. *Lapin seutukaavaliitto. Julkaisu n:o 130/A*.
- Paulaharju, Samuli. 1922 (u. p. 1977). *Lapin muisteluksia*. Porvoo.
- 1932. Seitoja ja seidan palvontaa. *Vähäisiä kirjelmiä LXXXIV. Eripainos Suomi* V, 15:stä. Helsinki.
- Sippola, Anna-Liisa & Rauhala, Juha-Pekka. 1992. Acerbin keinosta Jerisjärven tielle. Pallas-Ounastunturin kansallispuiston historia. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 410. Rovaniemi.
- Sirelius, U. T. 1919. *Suomen kansanomaista kulttuuria* I. Helsinki.

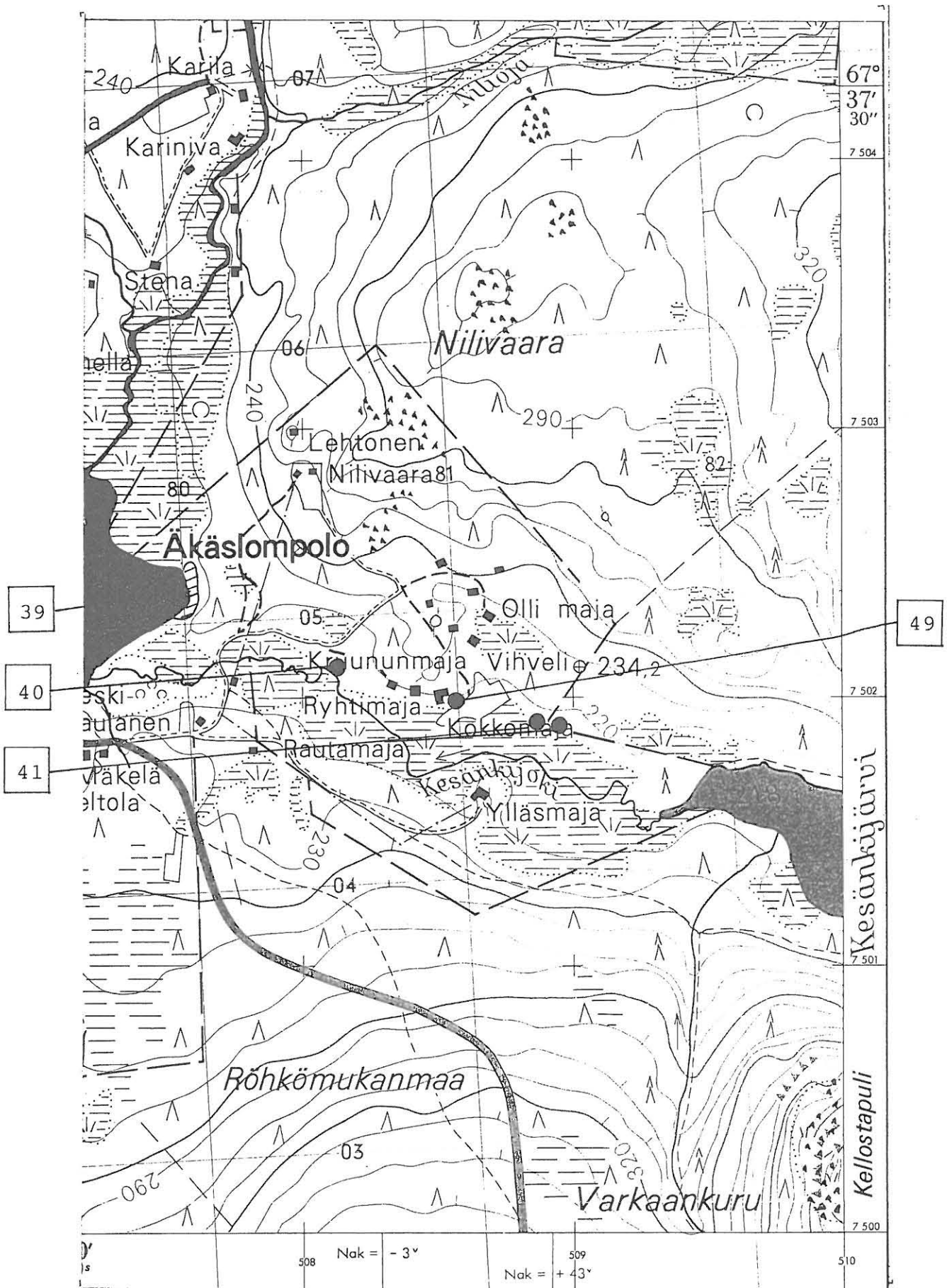

KITTILÄ

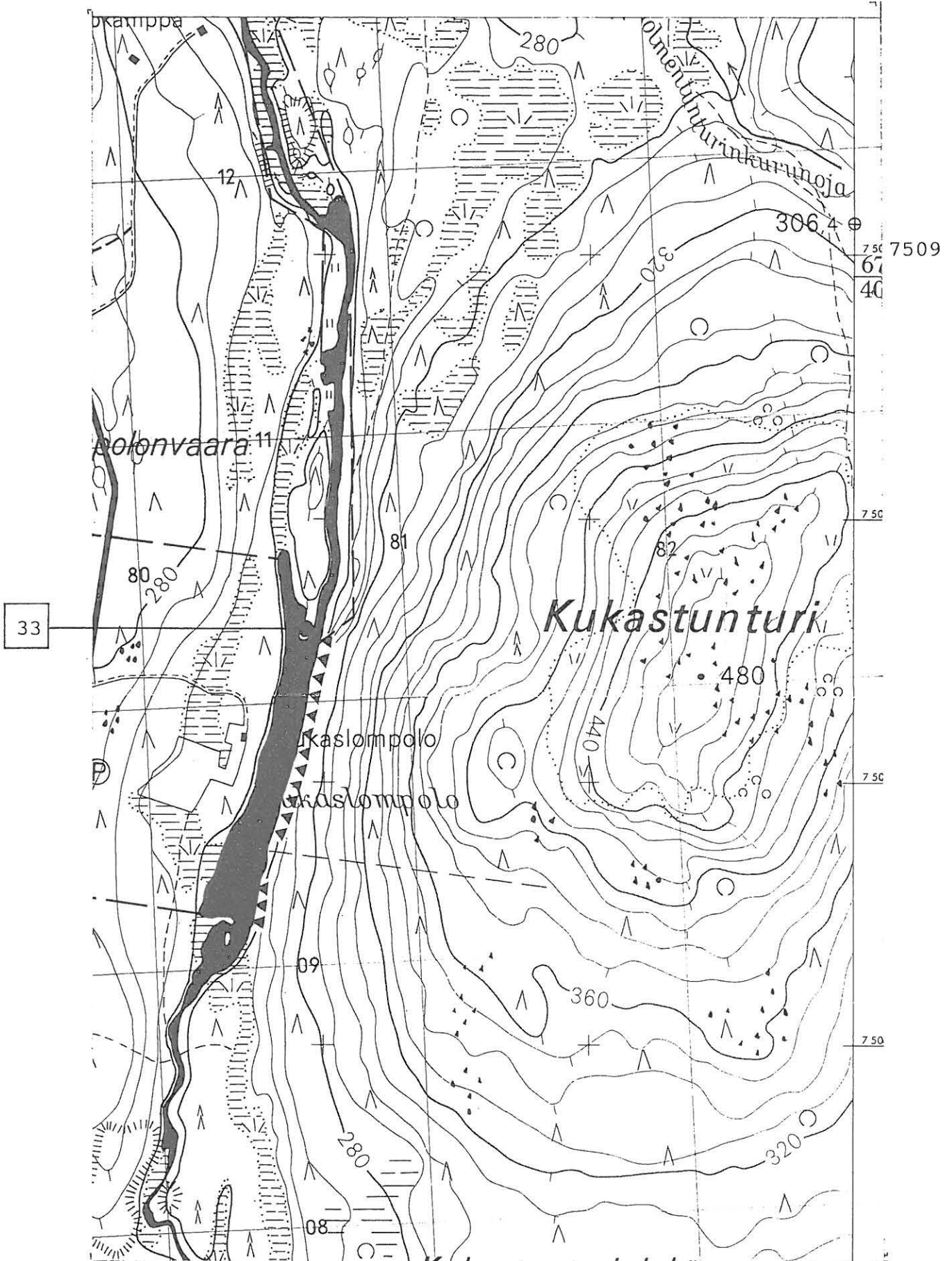
229

47?

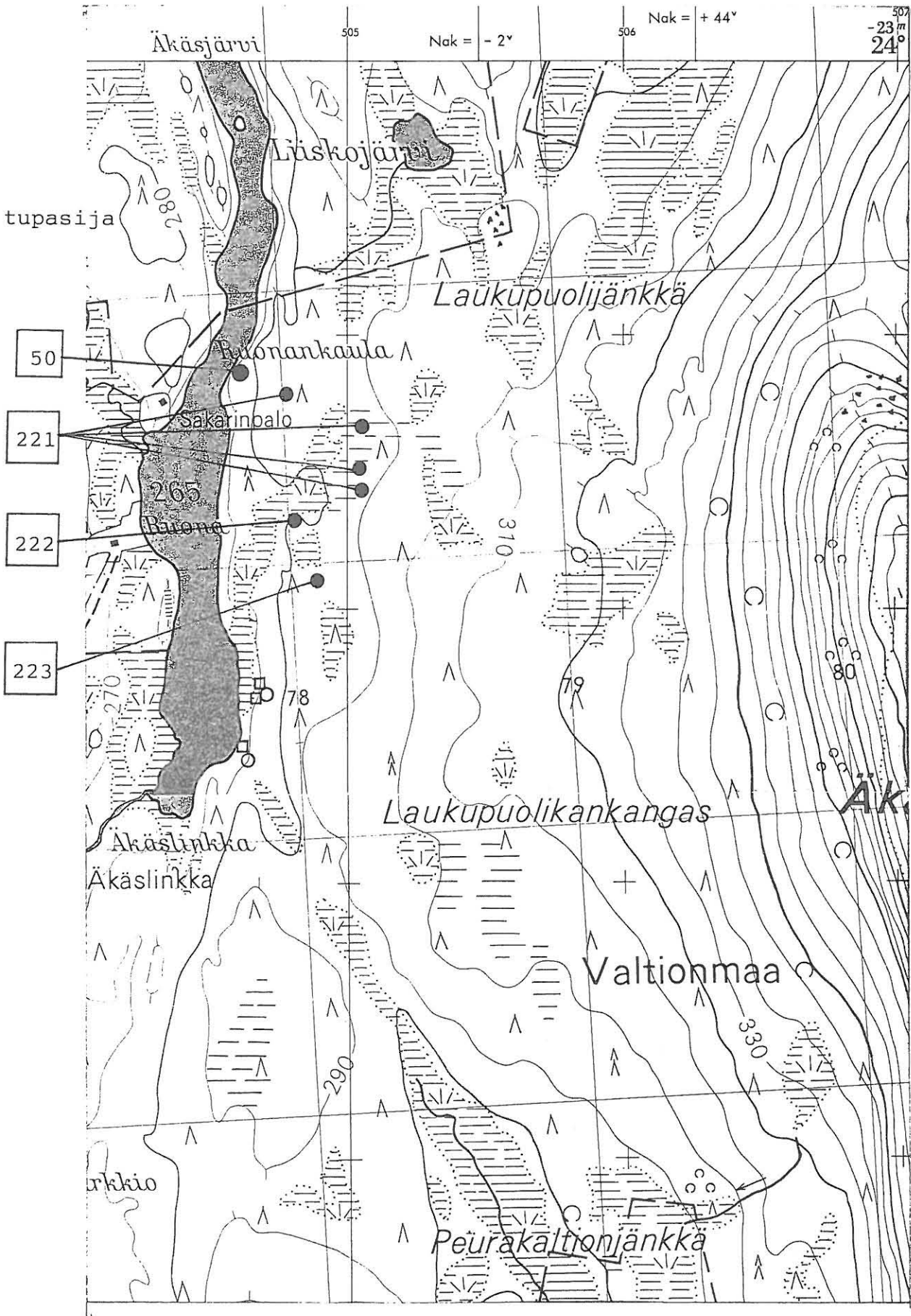
230

Peruskarttaote 2732 02 Äkäslompolo (1968).

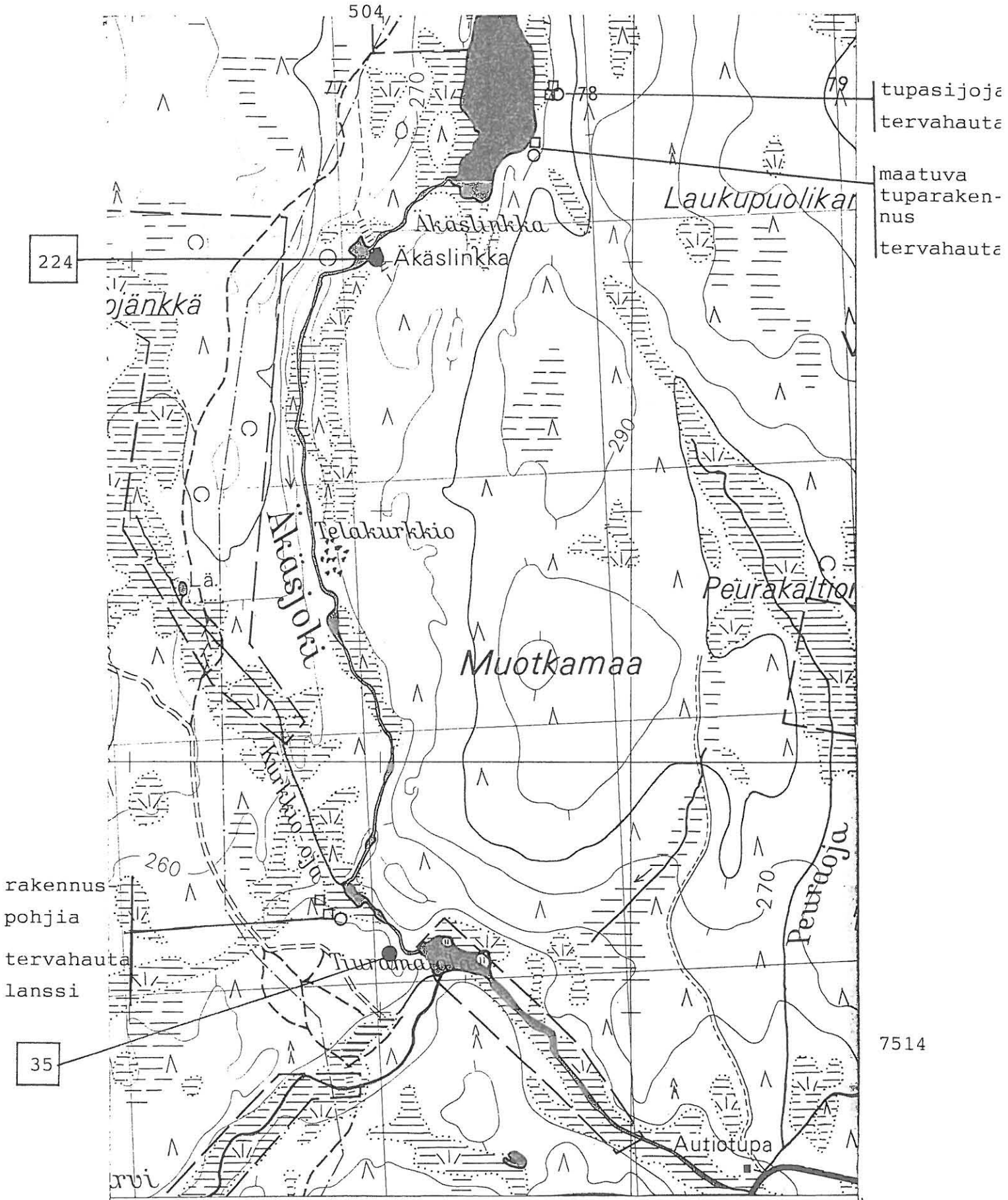

Peruskarttaote 2732 02 Äkäslompolo (1968).

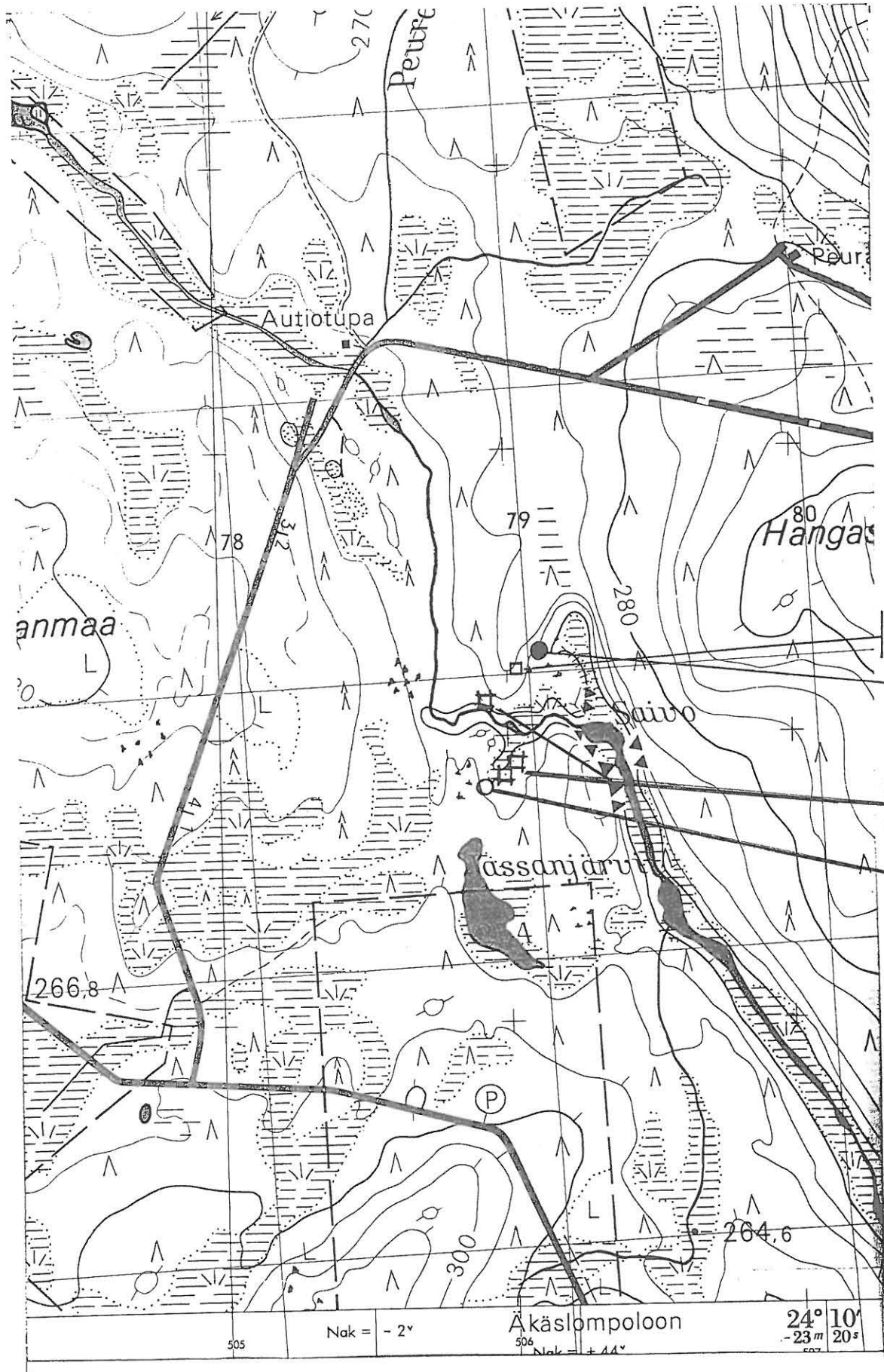

Peruskarttaote 2732 03 Äkäskero (1968).

MUONIO

Peruskarttaote 2732 03 Äkäskero (1968).

7514

kivirakenne

34

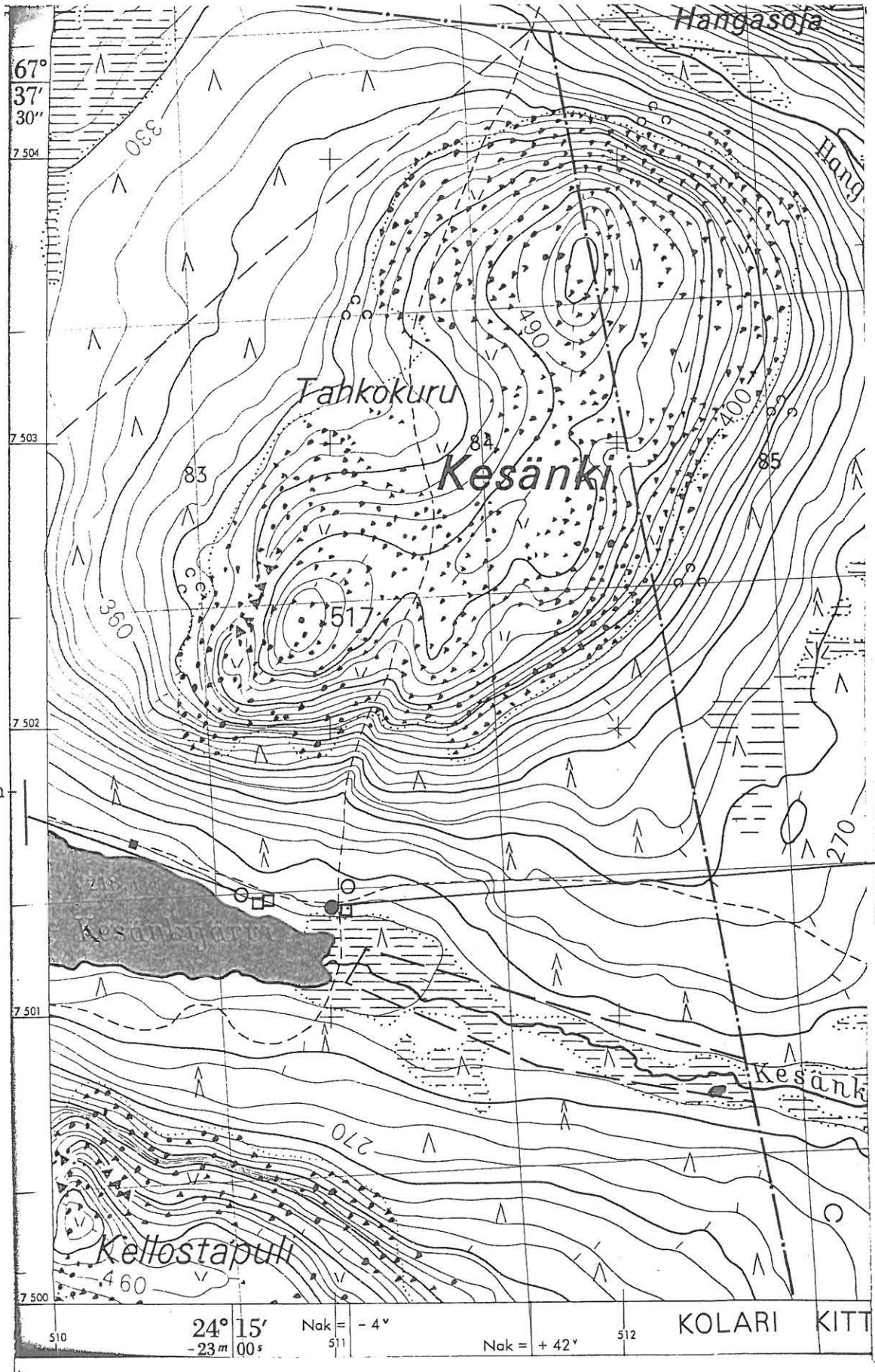
rakennuspohjia

tervahautaus

Peruskarttaote 2732 03 Äkäskero (1968).

KOLARI

511

rak. pohjia ym.

tupasija
tervahauta
esihist.
liesiä??

24° 15' -23 m 00 s

Nak = - 4°

Nak = + 42°

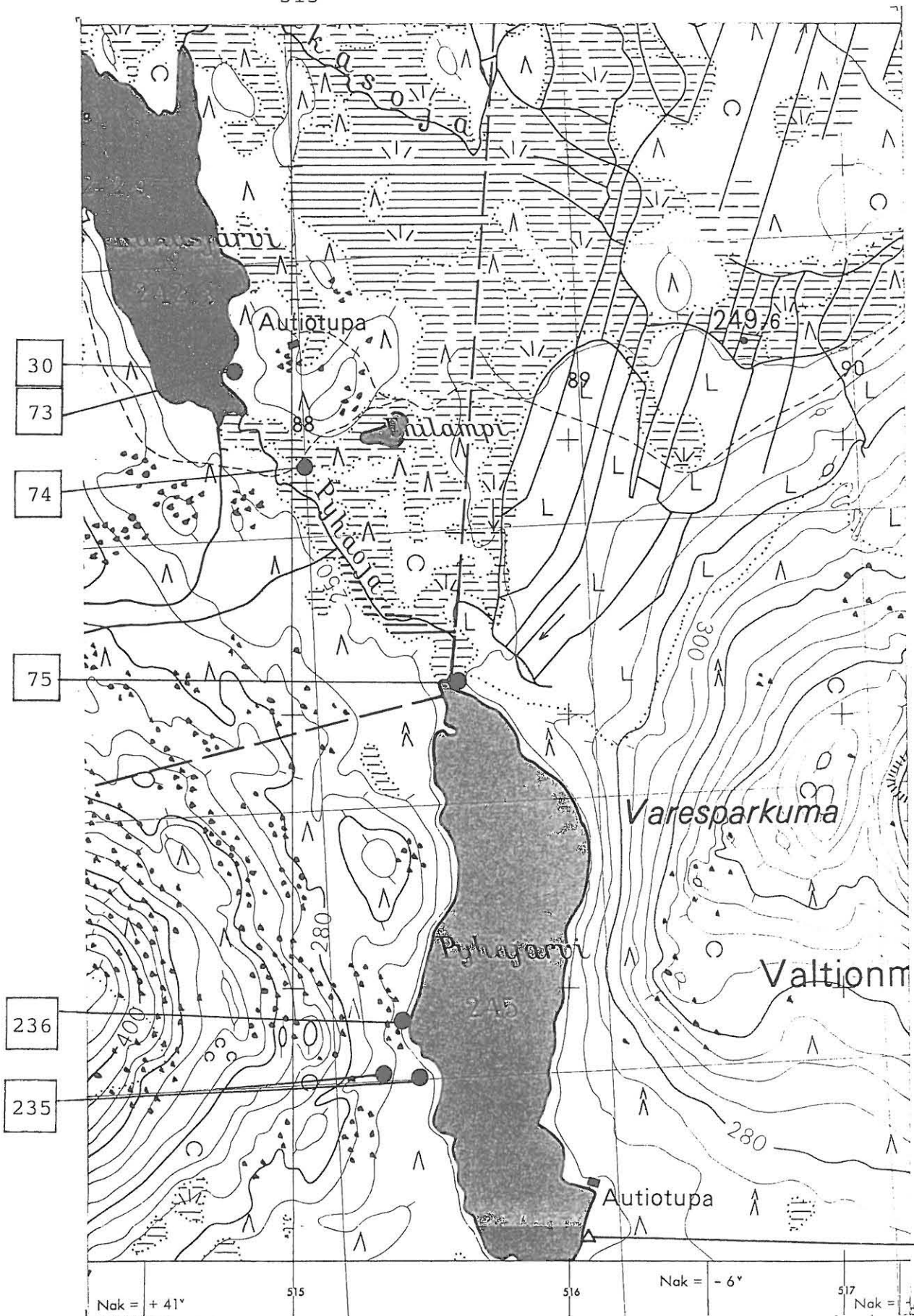
KOLARI KITT

Peruskarttaote 2732 05 Lainiotunturi (1968).

KITTELÄ

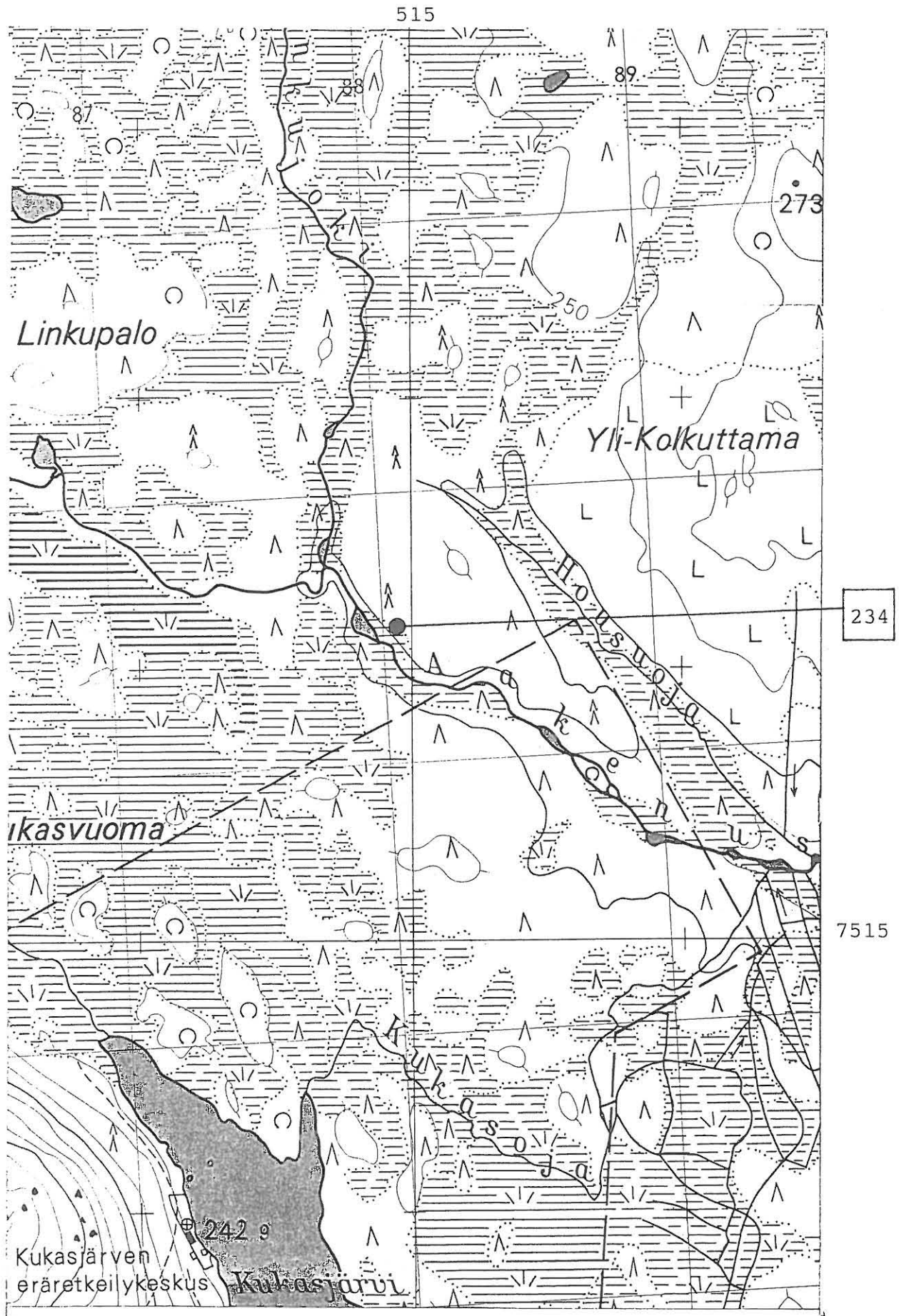
515

7514

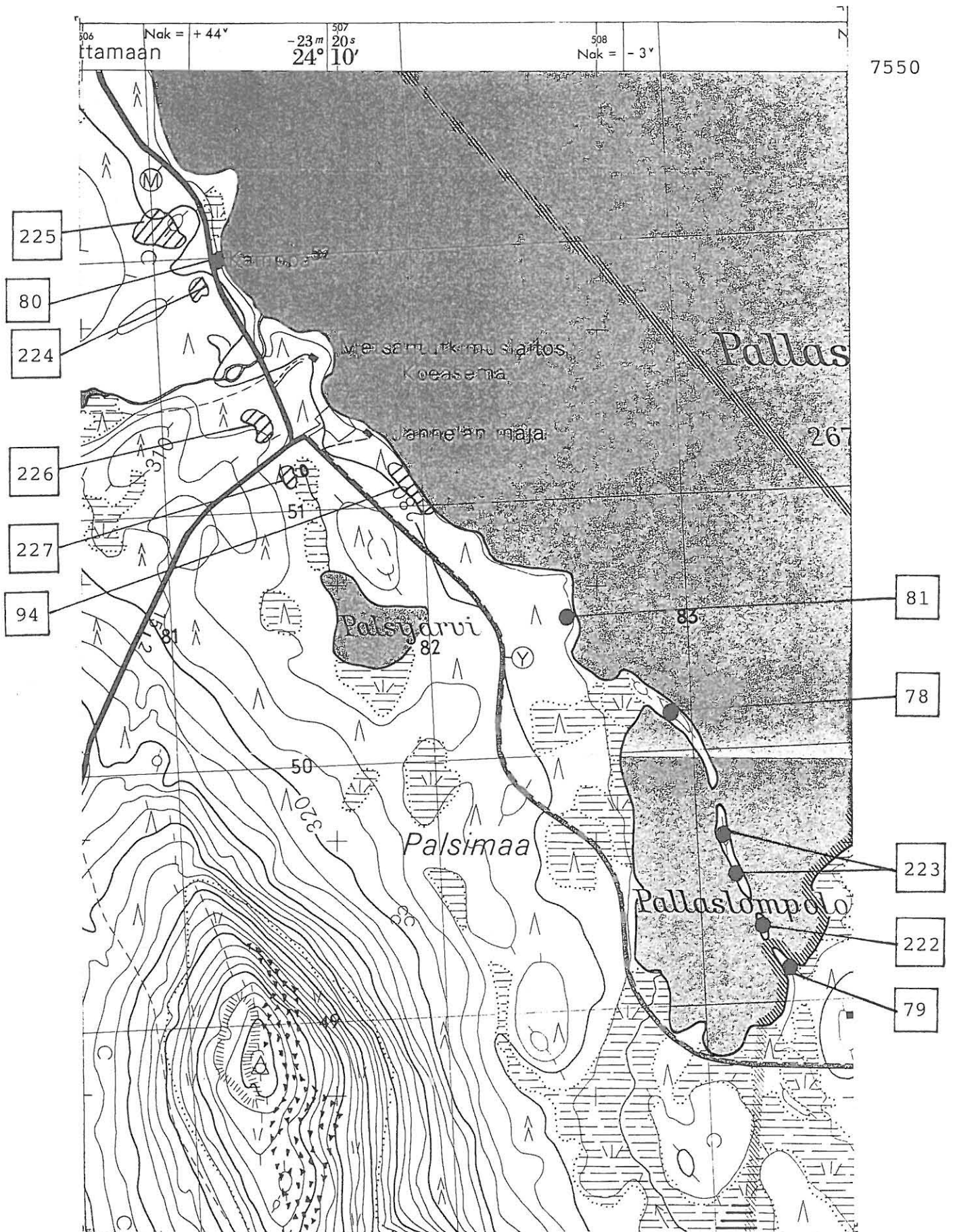
36 ?

Peruskarttaote 2732 06 Linkukero (1968).

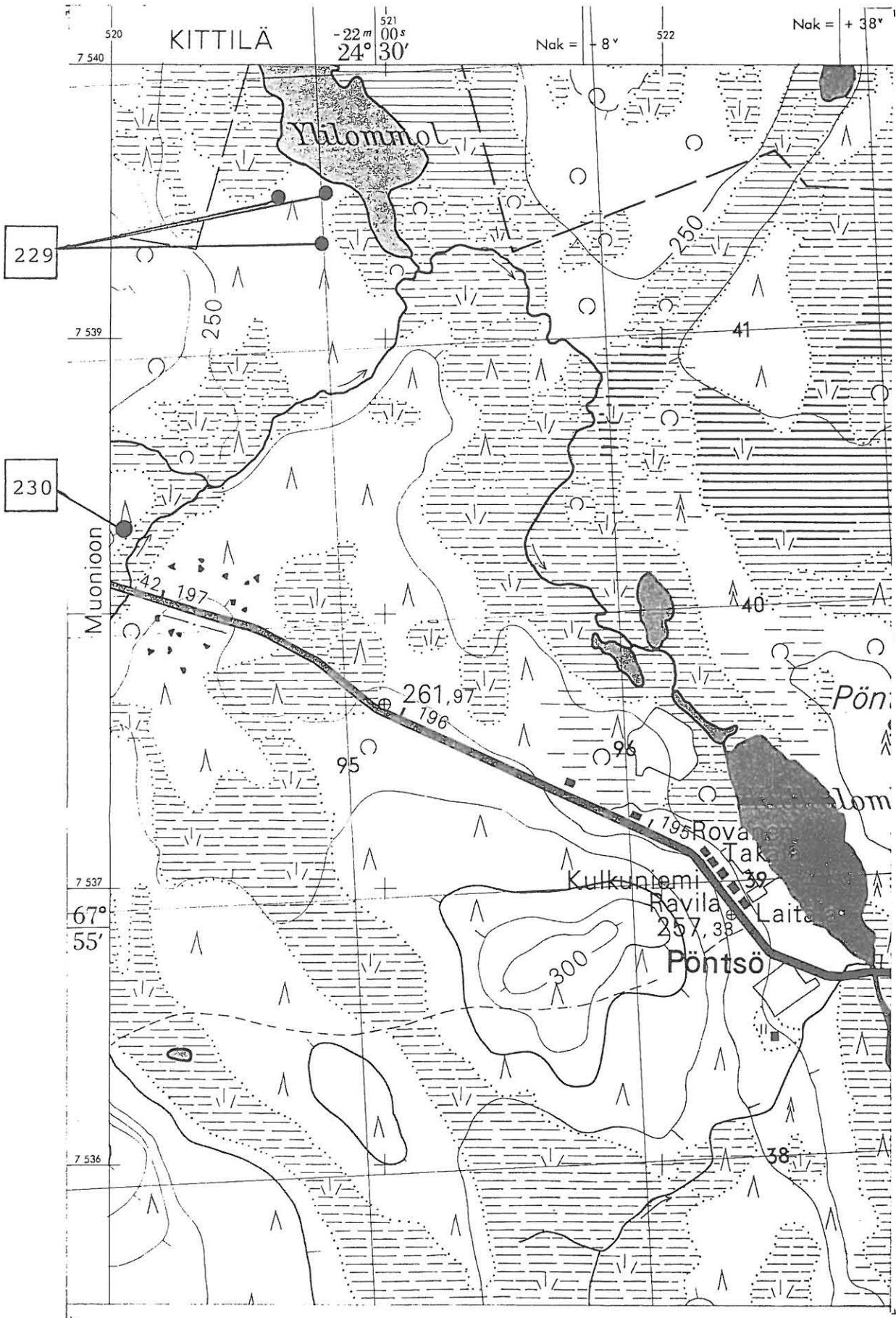
Peruskarttaote 2732 06 Linkukero (1968).

KITTILÄ

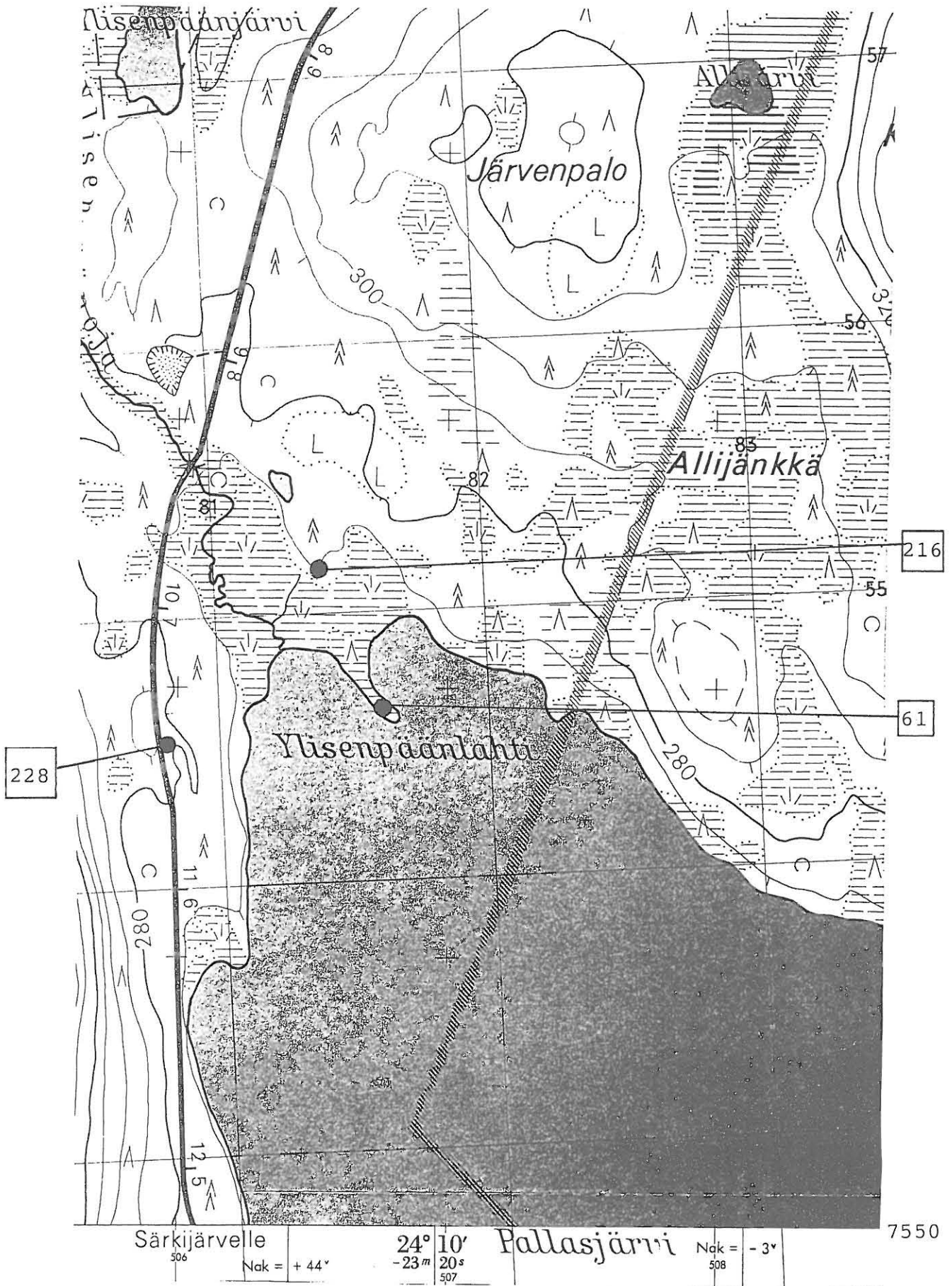
Peruskarttaote 2741 03 Sammaltunturi (1968).

KITTIILÄ

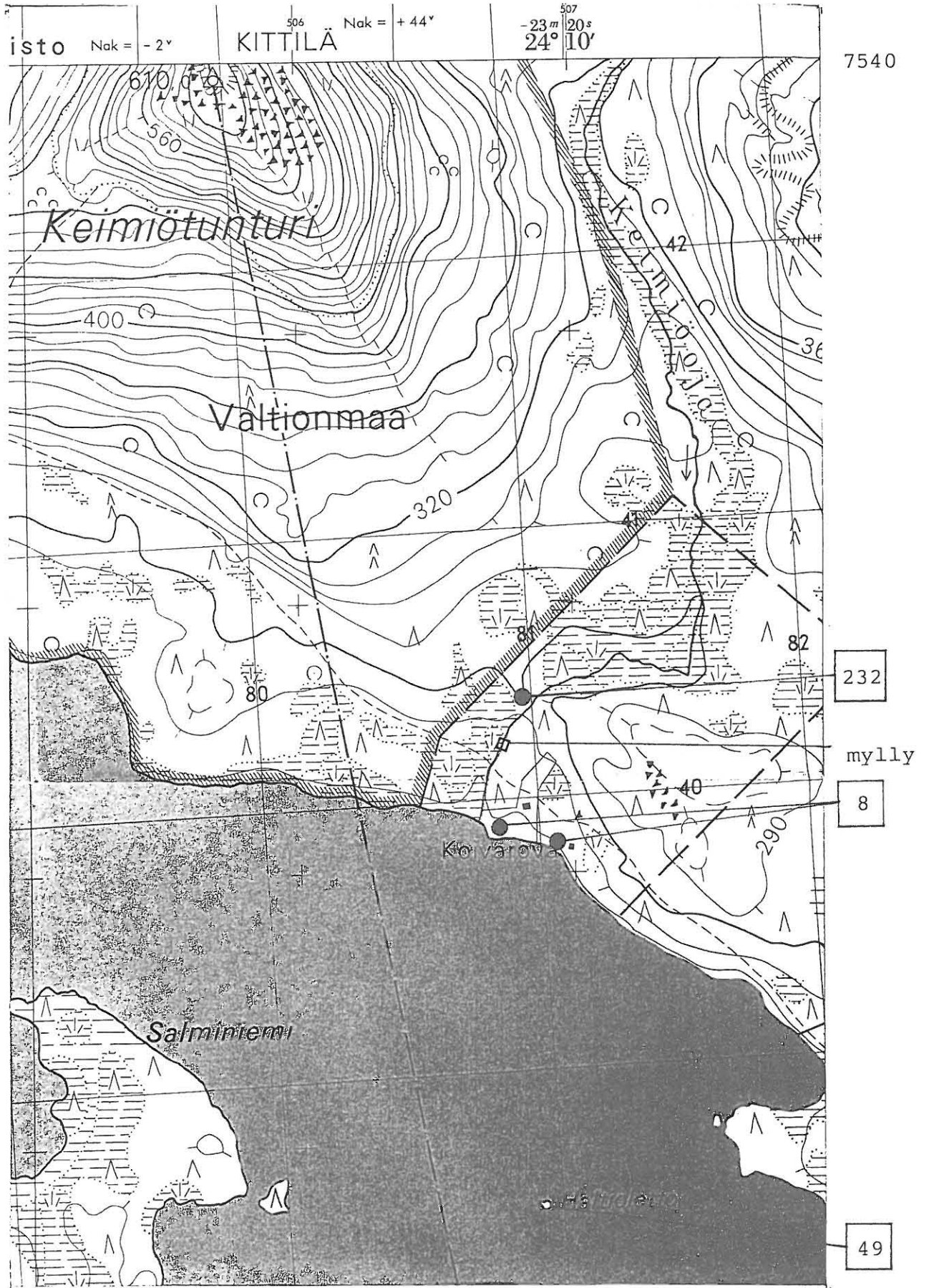
47 ?

Peruskarttaote 2741 08 Kulkuvuoma (1968).

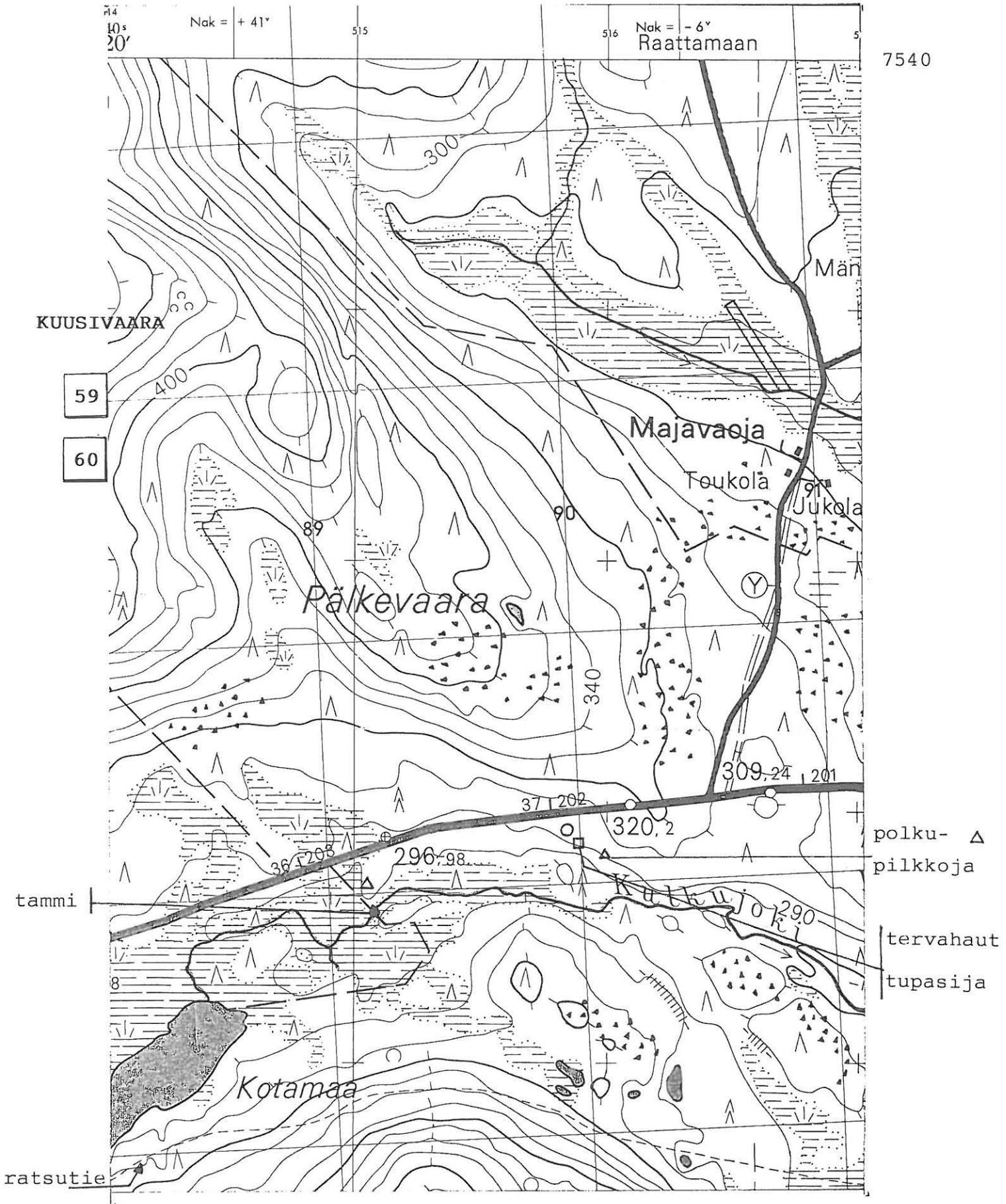

Peruskarttaote 2742 01 PALLASTUNTURI, 1968, 1:20 000

KITTIILÄ

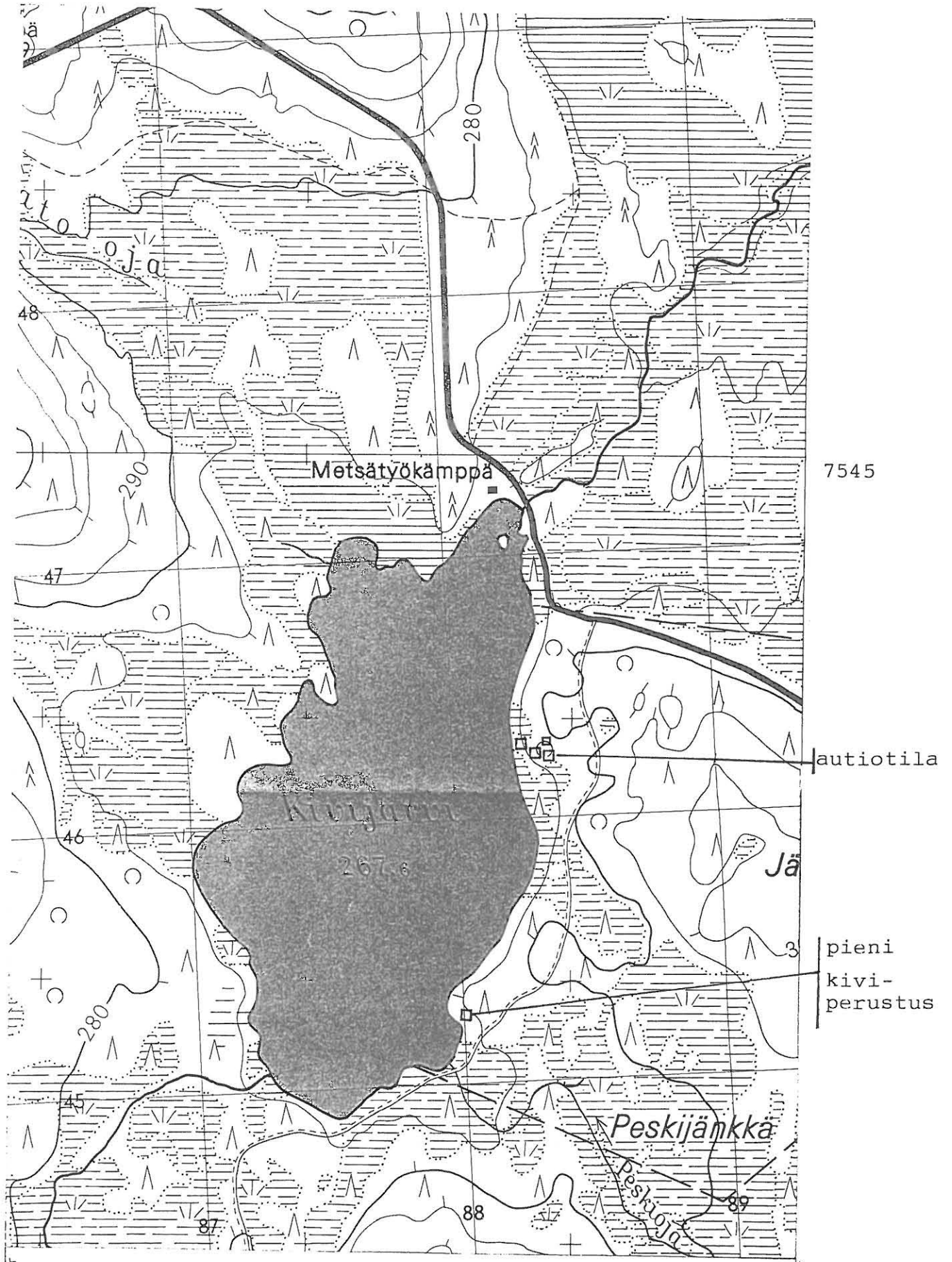

Peruskarttaote 2741 02 Jerisjärvi (1968).

7540

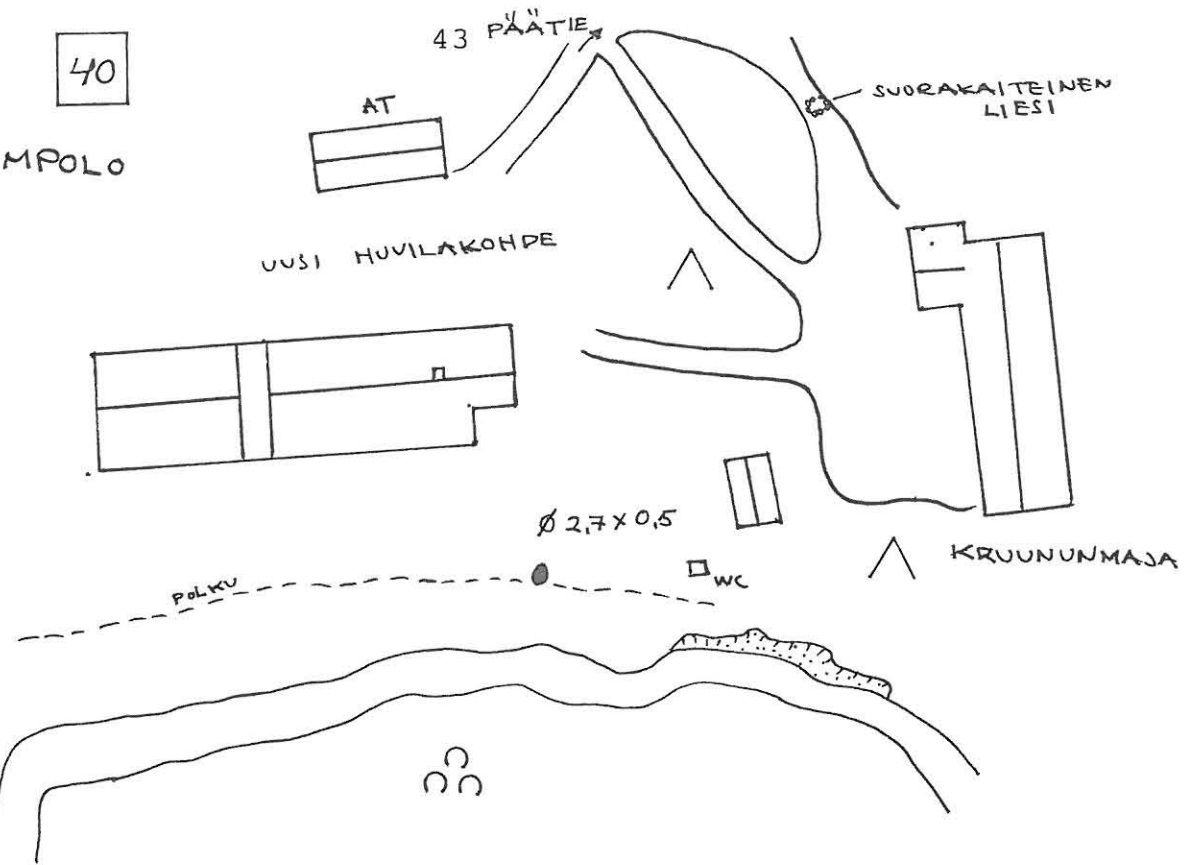
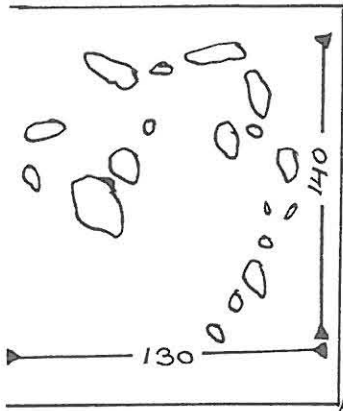
Peruskarttaote 2741 05 Kulkujärvi (1968).

KOLARI

40

ÄKÄSLOMPOLO

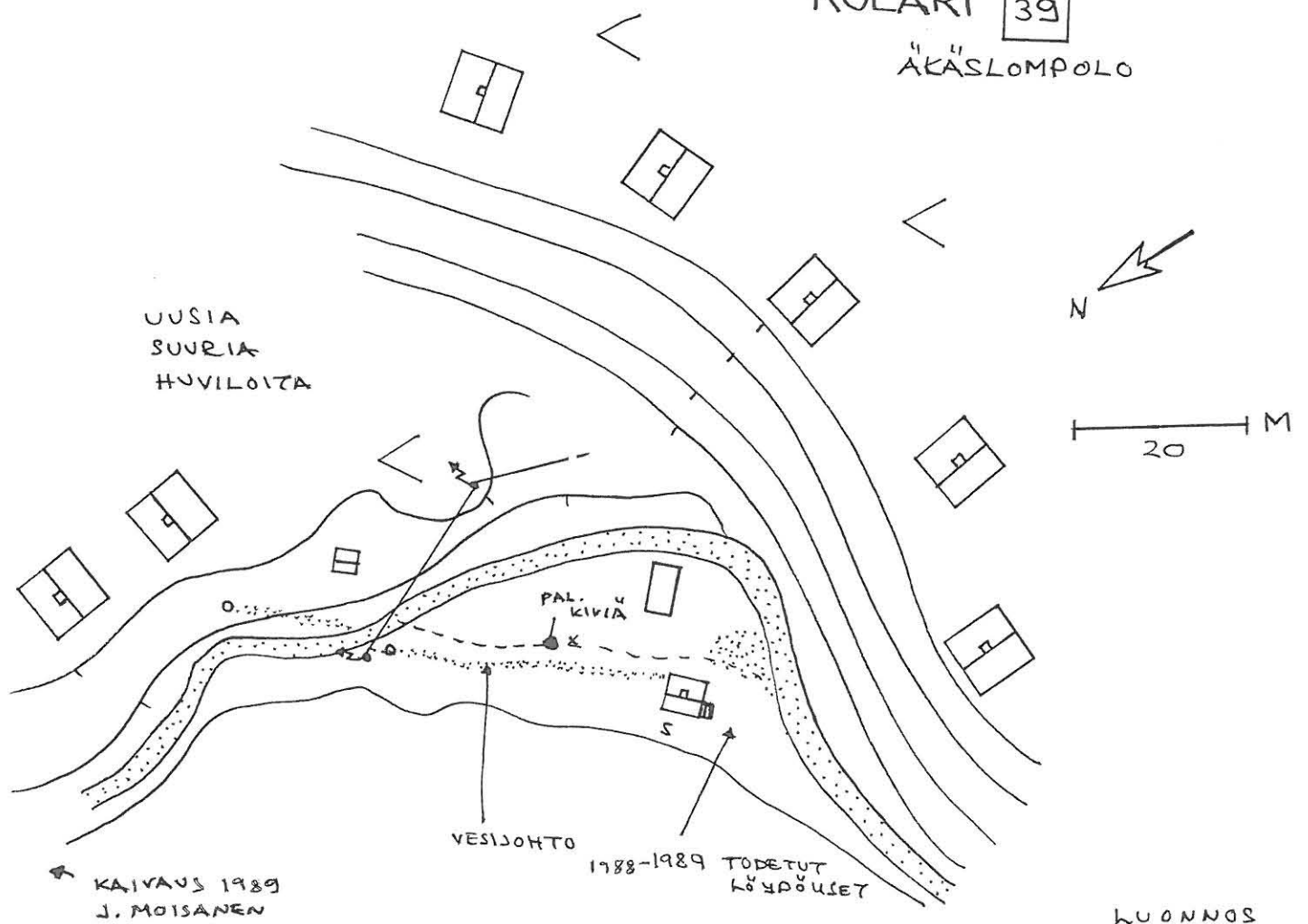

LUONNOS

KOLARI

39

ÄKÄSLOMPOLO

LUONNOS

KOLARI 41

44

ÄKÄSLOMPPOLO

MAATUNEITA
PYNTIKUOPPIA

Ø 3,0x0,4

LIESI

VESIOHTO

KUUNTAJA

PITKOSPUUT

P

polku

INFOTAULU:

TERVETULOA
VIRKISTYMÄÄN
VALTIONMAILLE
METSÄHALLITUS

MÖKKI

KAIVO

HANKINNANTIE

KESÄNKIJÄRVI

N

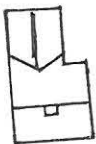
20 M

370

PYYKKI 84

Ø 3,0x0,4

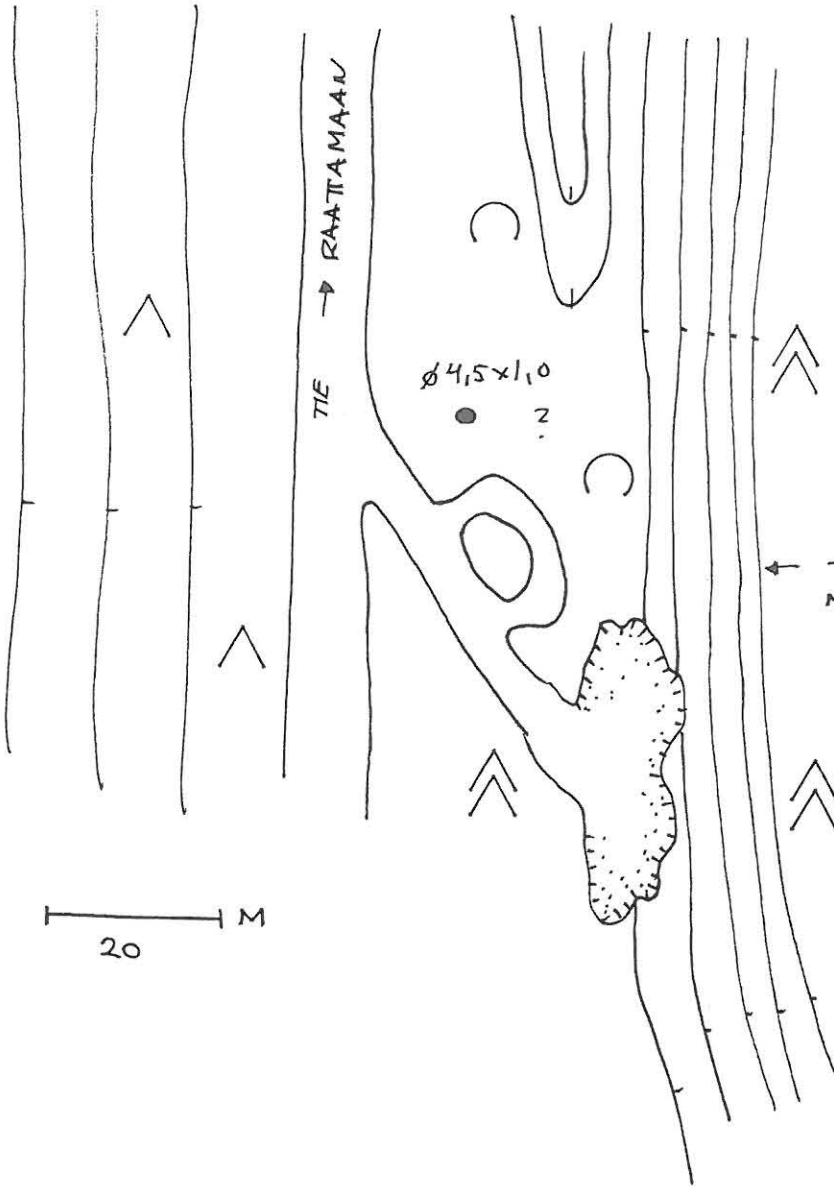
PK2

LUONNOS

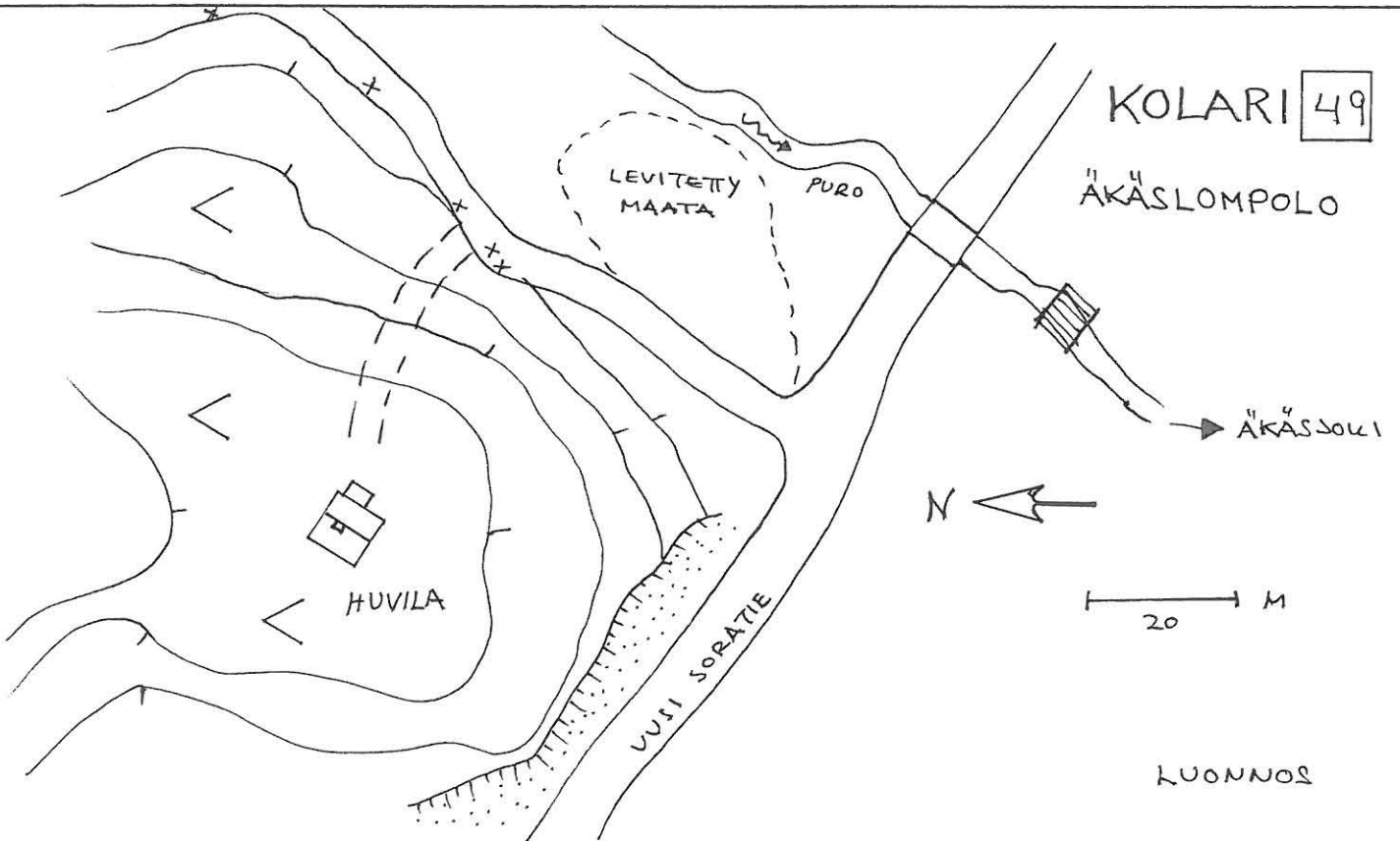
KITILÄ 228

HIRVASNIEMI

20 M

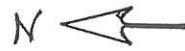
LUONNOS

KOLARI 49

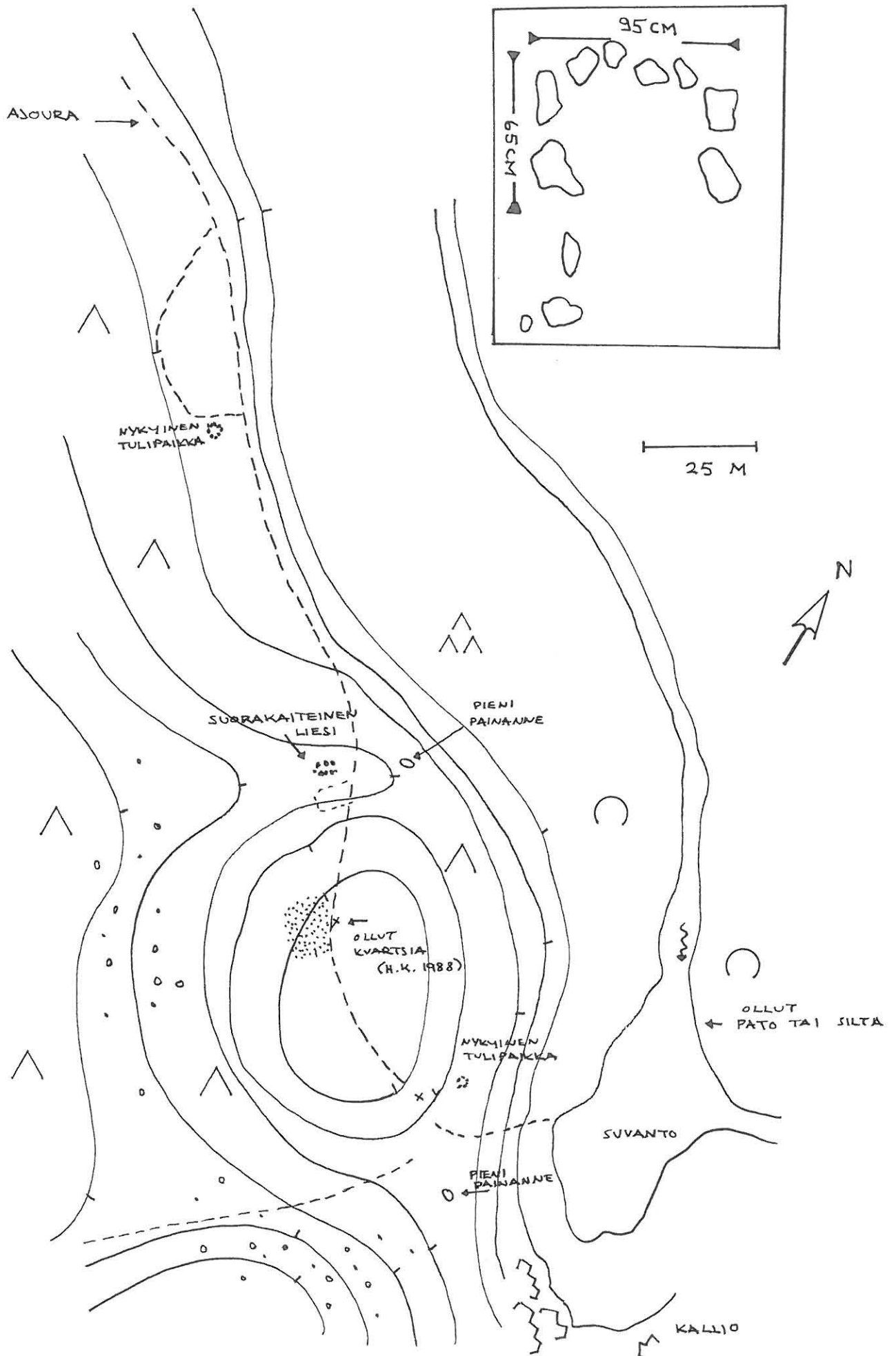
ÄKÄSLOMPOLO

ÄKÄSSÖKI

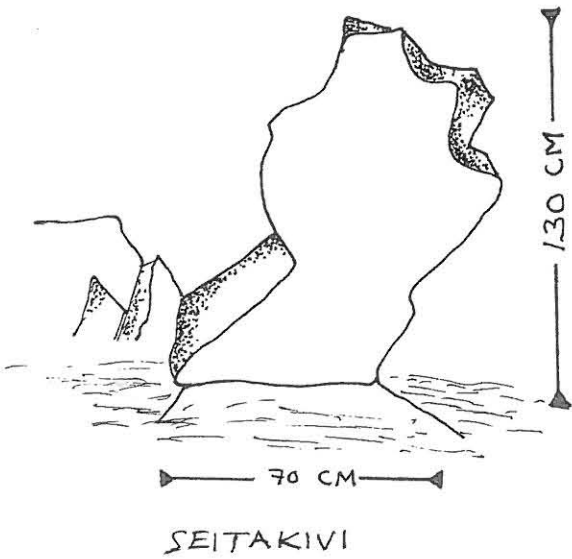
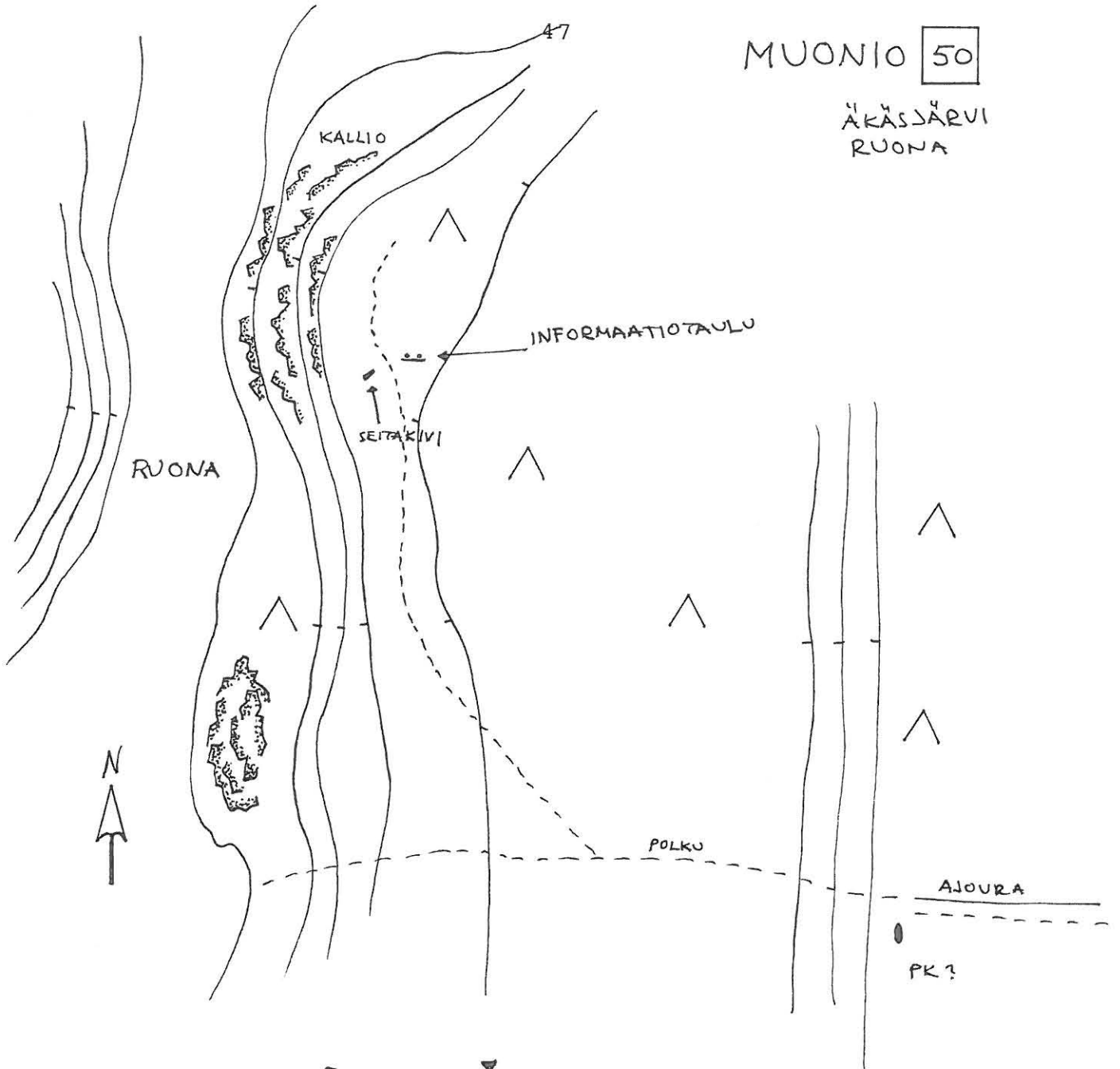
20 M

LUONNOS

MUONIO 50

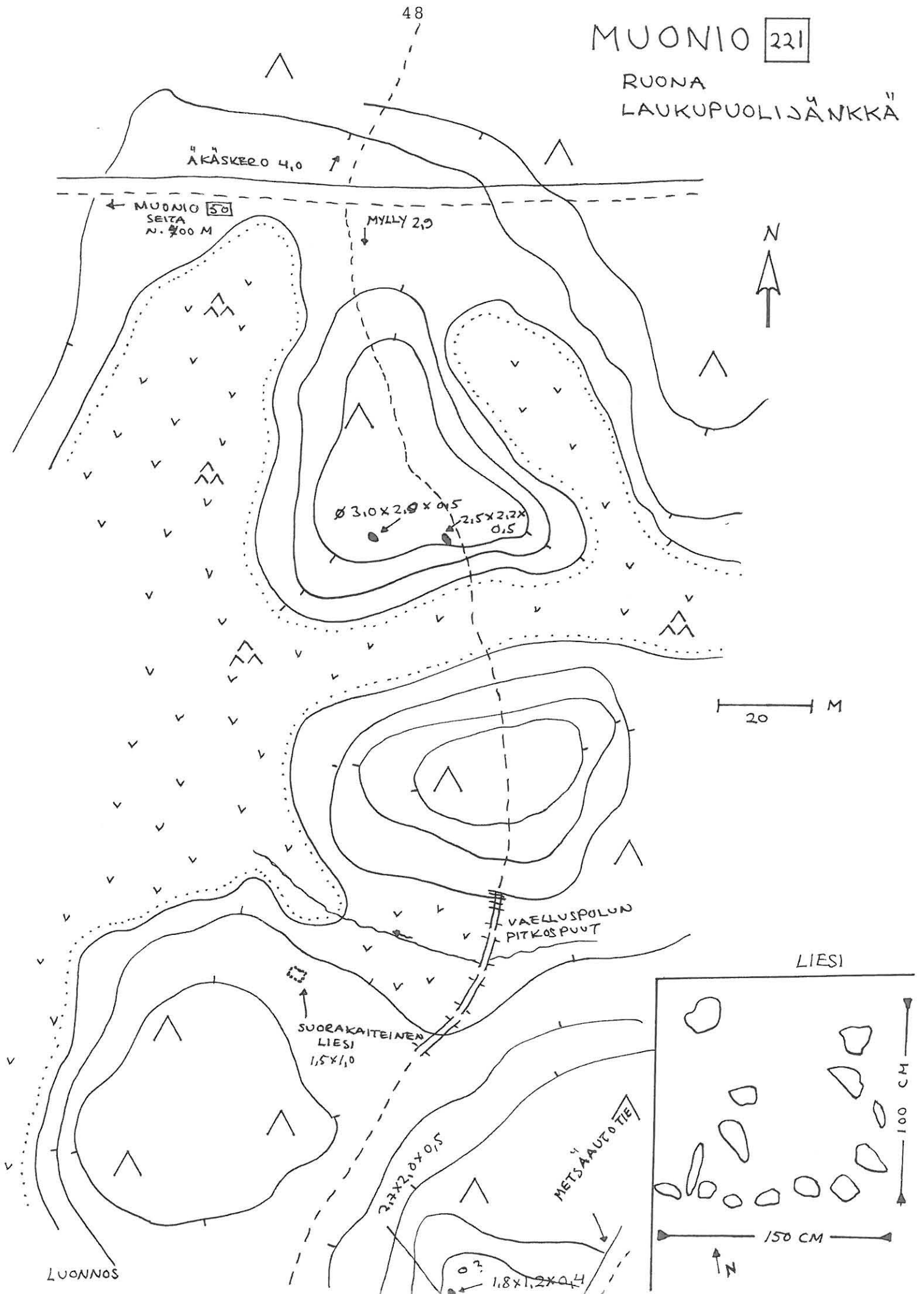
ÄKÄSÄRVI
RUONA

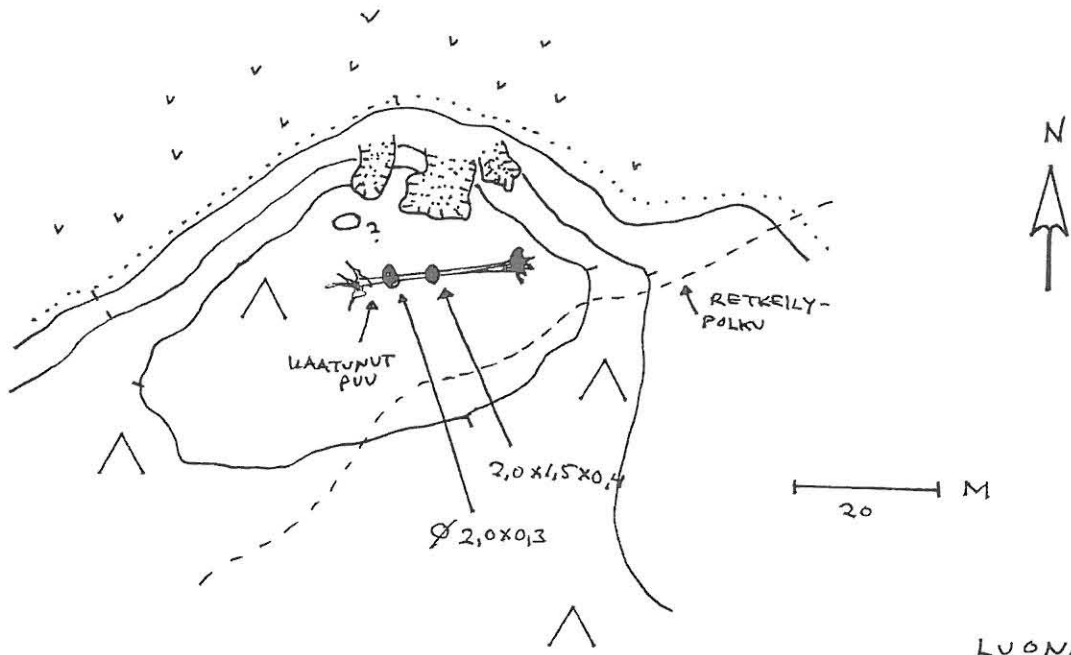

LUONNOS

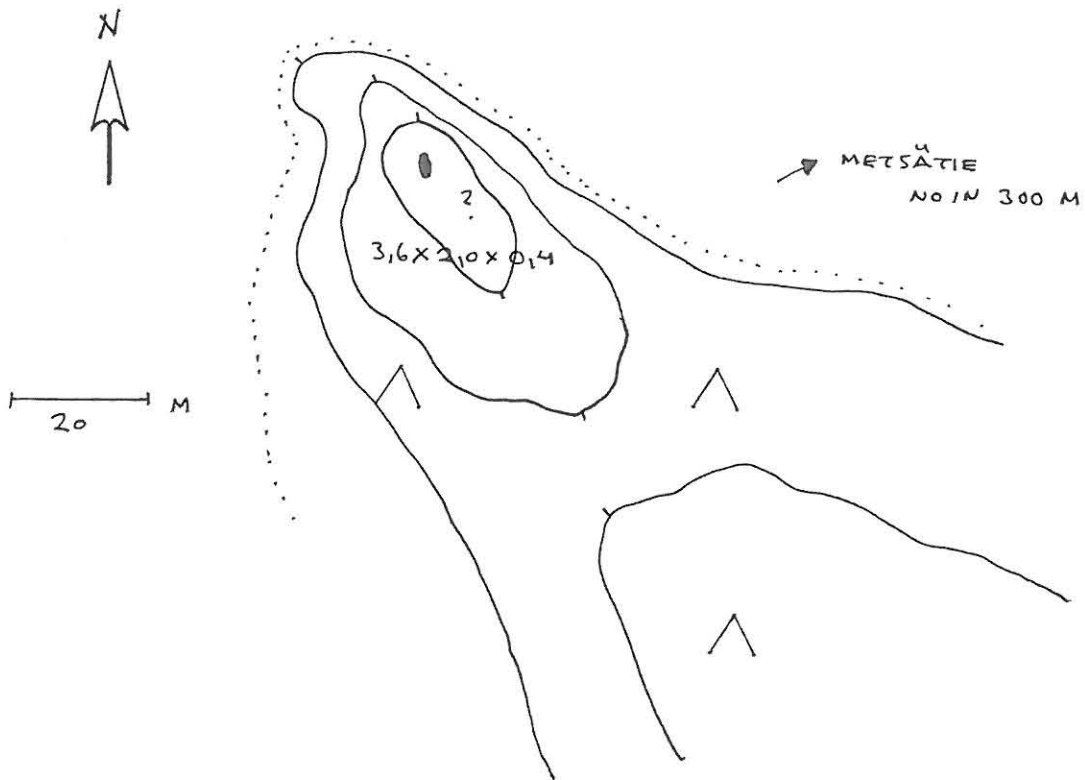
MUONIO 221

RUONA
LAUKUPUOLIJÄNKKÄ

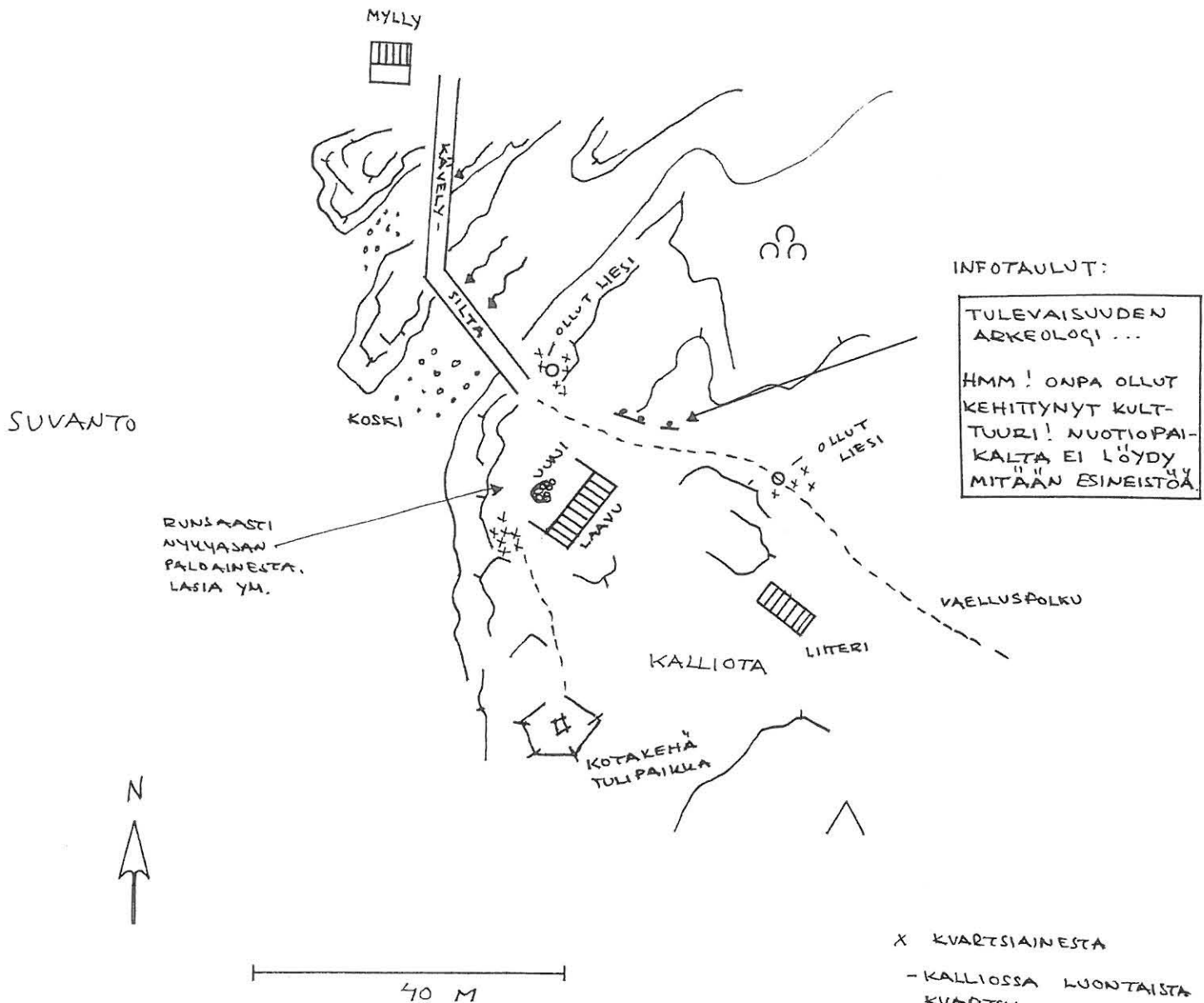

LUONNOS

LUONNOS

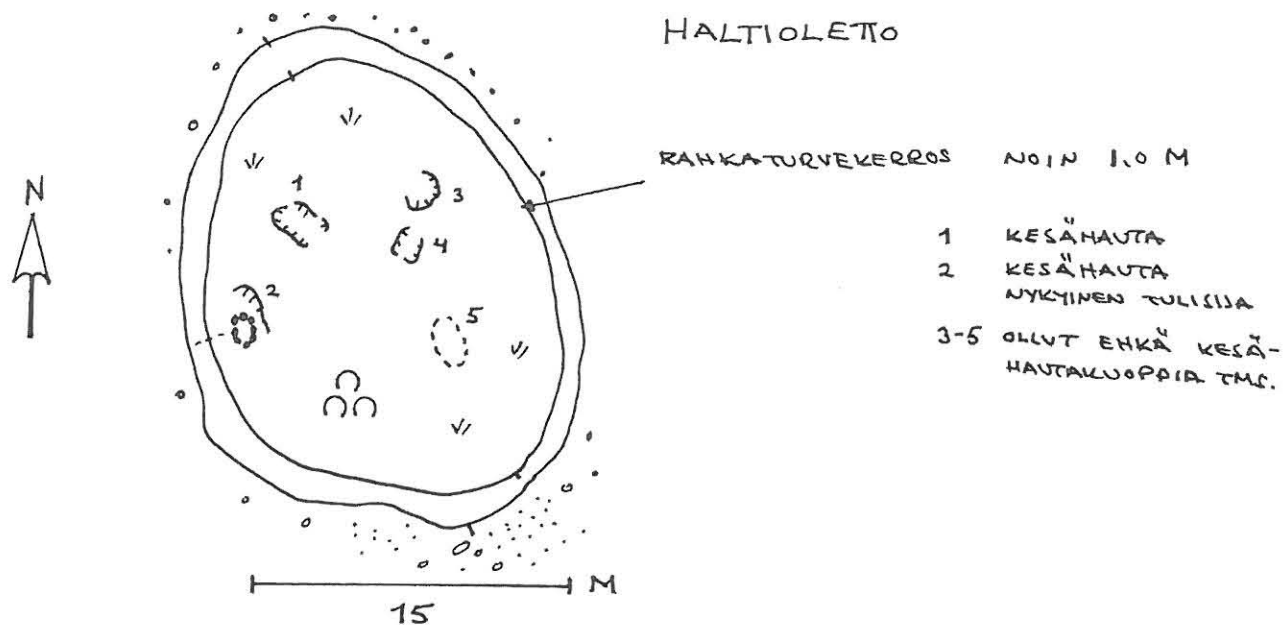
INFOTAUULUT:

TULEVAISUUDEN
ARKEOLOGI ...

HMM! ONPA OLLUT
KEHITTYNYT KULT-
TUURI! NUOTIOPAI-
KALTA EI LÖYDY
MITÄÄN ESINEISTÖÄ.

- X KVARTSIAINESTA
- KALLIOSSA LUONTAISTA KVARTSIJUONTEIDEN RIKKOUTUMISTA
- ILMEISESTI MYÖS "LOUKITU" MUINAIN KVARTSIA
- O PALOLAIKUNSA JA SIRPALELIVIA
- TODENNÄKÖISESTI ENTISÄJÄN KULLI- SÖIDEN JA KALAS- TAJIEN TULISIJÖEN JÄÄLJÄ

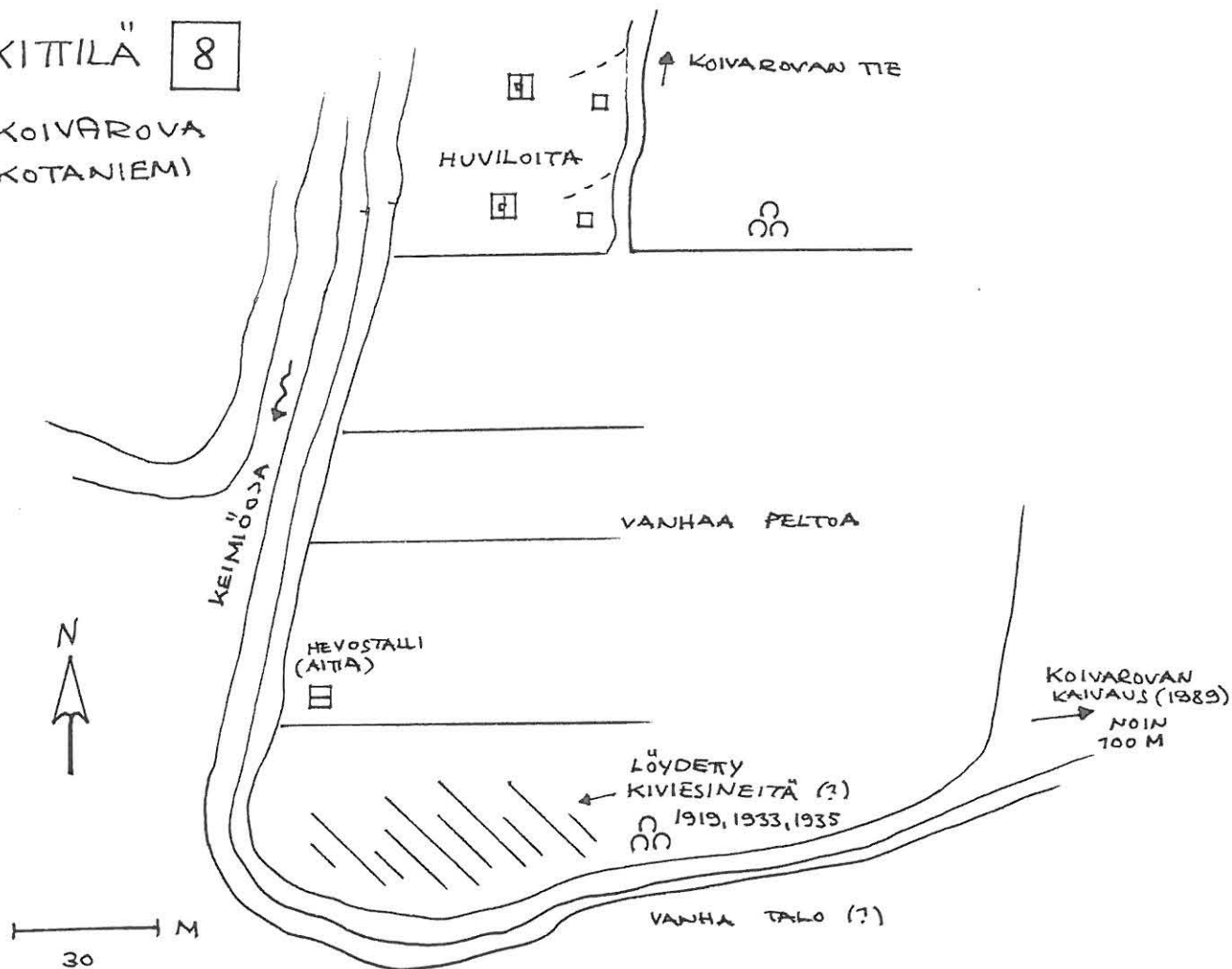
HALTIOLETO

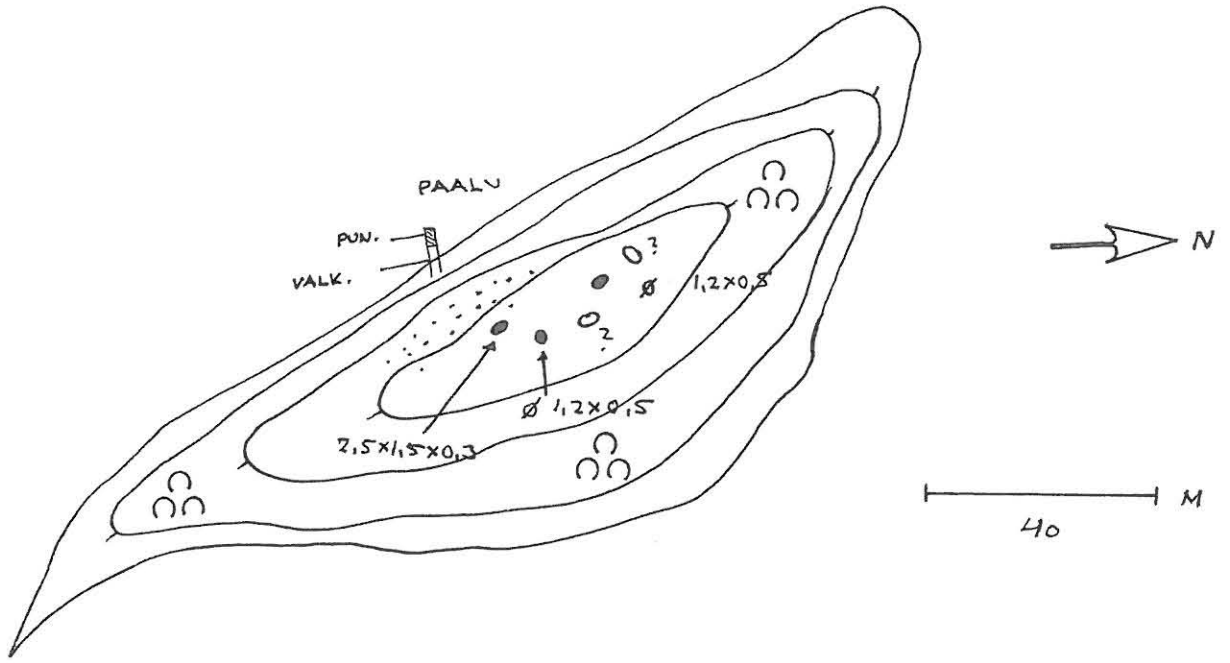
LUONNOS

KITILÄ 8

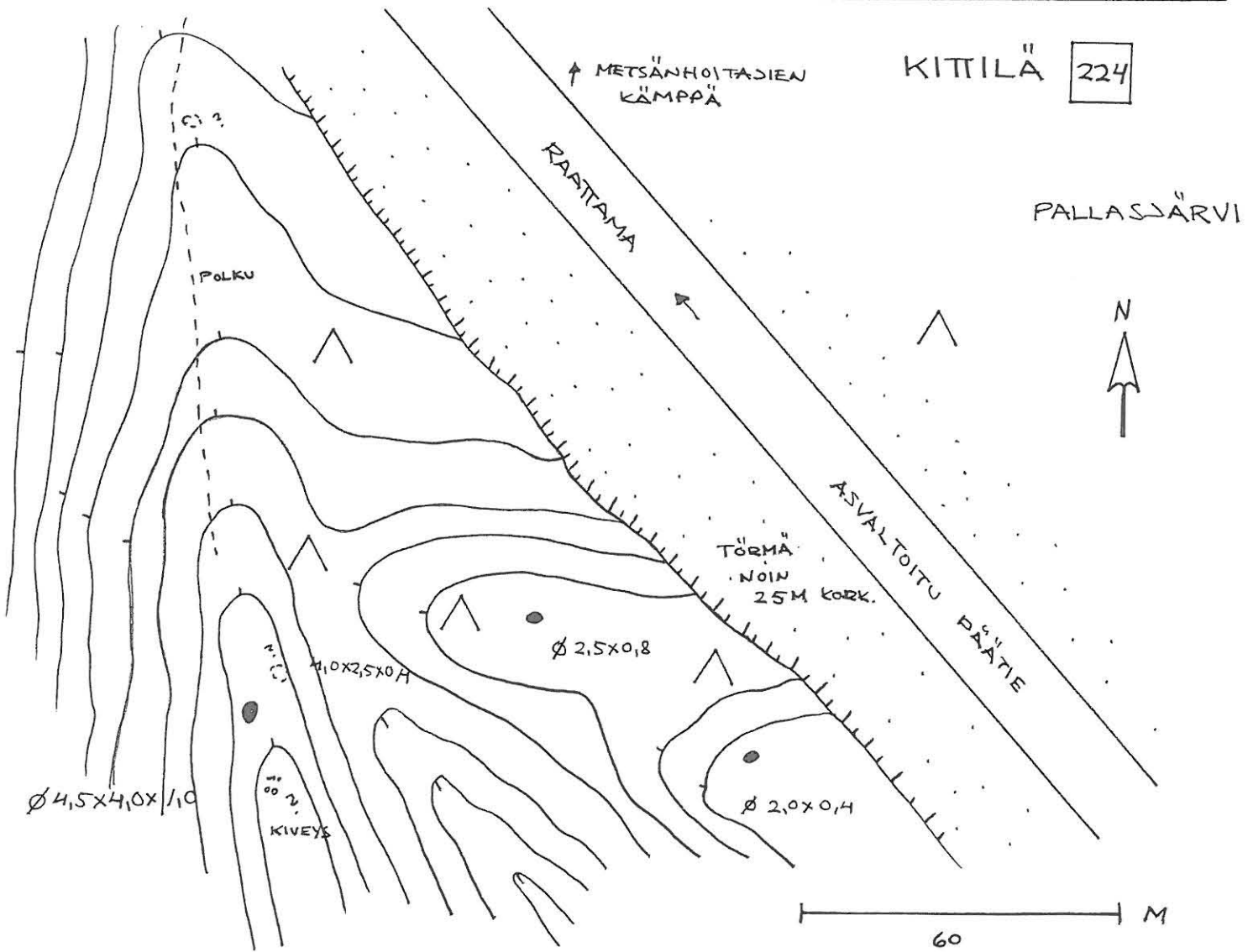
KOIVAROVA
KOTANIEMI

LUONNOS

LUONNOS

LUONNOS

53

KITILÄ 223

PALLASJÄRVI

20 M

TORMA
KORK. NOIN
10 M

Ø 2,5x1,0

Ø 1,5x0,6

VÄLIAALUE
NOIN 100 M ?

Ø 4,2x3,2x1,1

MYKYINEN
LIESI

PAALU

Ø 1,5x0,6

PAALU

LUONNOS

A

A

54

← TÖRMÄ
NOIN 50 M KORU.

↑ PÄÄTIE
NOIN 70 M

4,0x3,0x0,9

Ø 5,5x4,5x1,0

Ø 3,5x0,5

→ TÖYRÄS
NOIN
2,5 M

KONEURA

Ø 4,5x0,5

3,0x2,5x0,4

— M
20

KITTILÄ " 225

LUONNOS

KITILÄ

226

227

55

Ø 3,5 x 0,8

226

INFORM.TAULU
PYNTIKUOPASTA

LUONTOPOLKU
(3KM)

Ø 4,0 x 1,0

PYSÄKKI

PYSÄKKI

METLAN
HUOLTORAKEN-
NUKSIA YN.

Ø 2,7 x 0,7

227

4,5 x 2,0 x 0,6

FALLSÄRVEN
PÖHJOISPUOLEN
PIENI
KAMPPI

PALLASSÄRVEN
RANTA 100M

MAJAVAOJA
19 KM

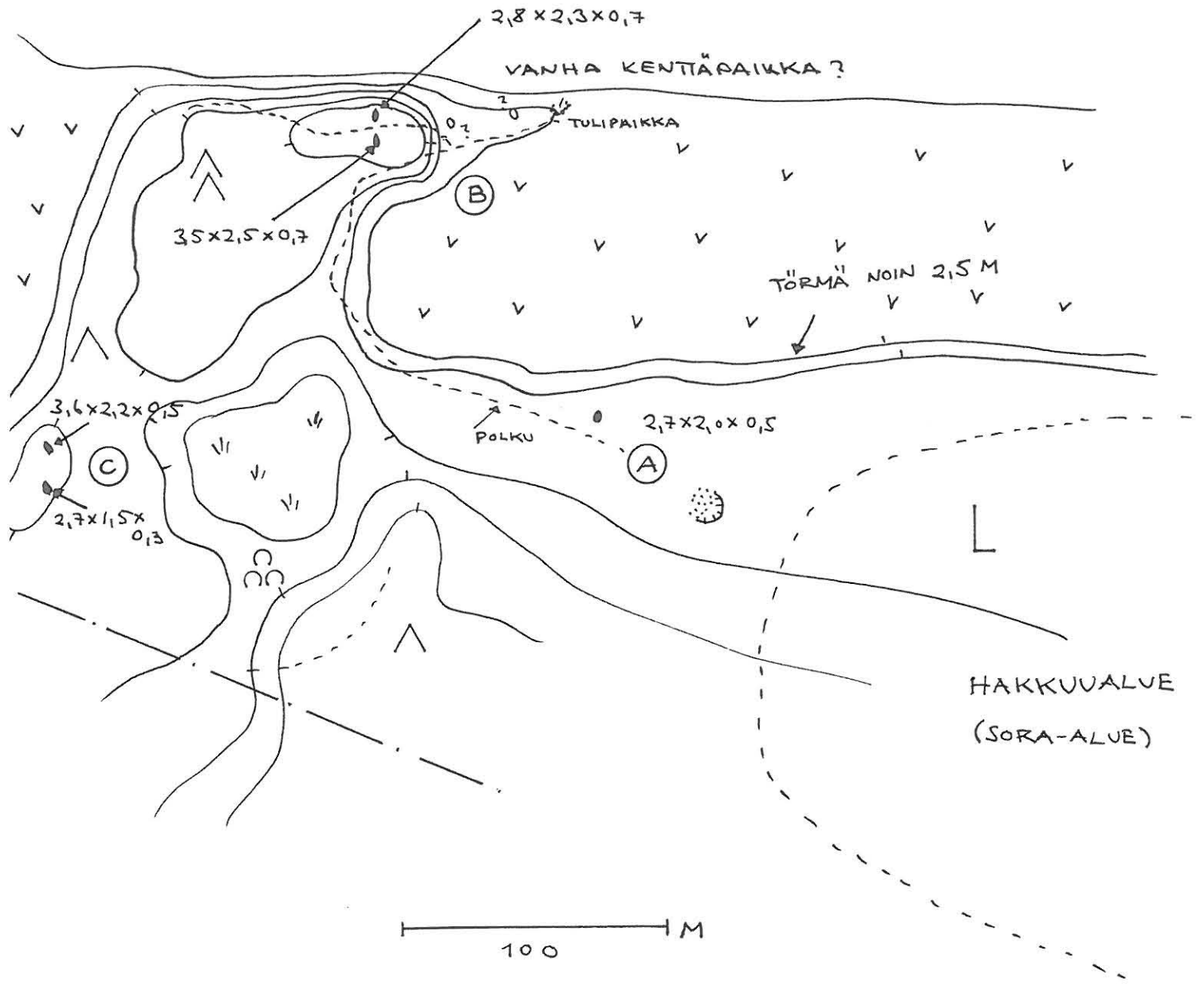
LATO

40 M

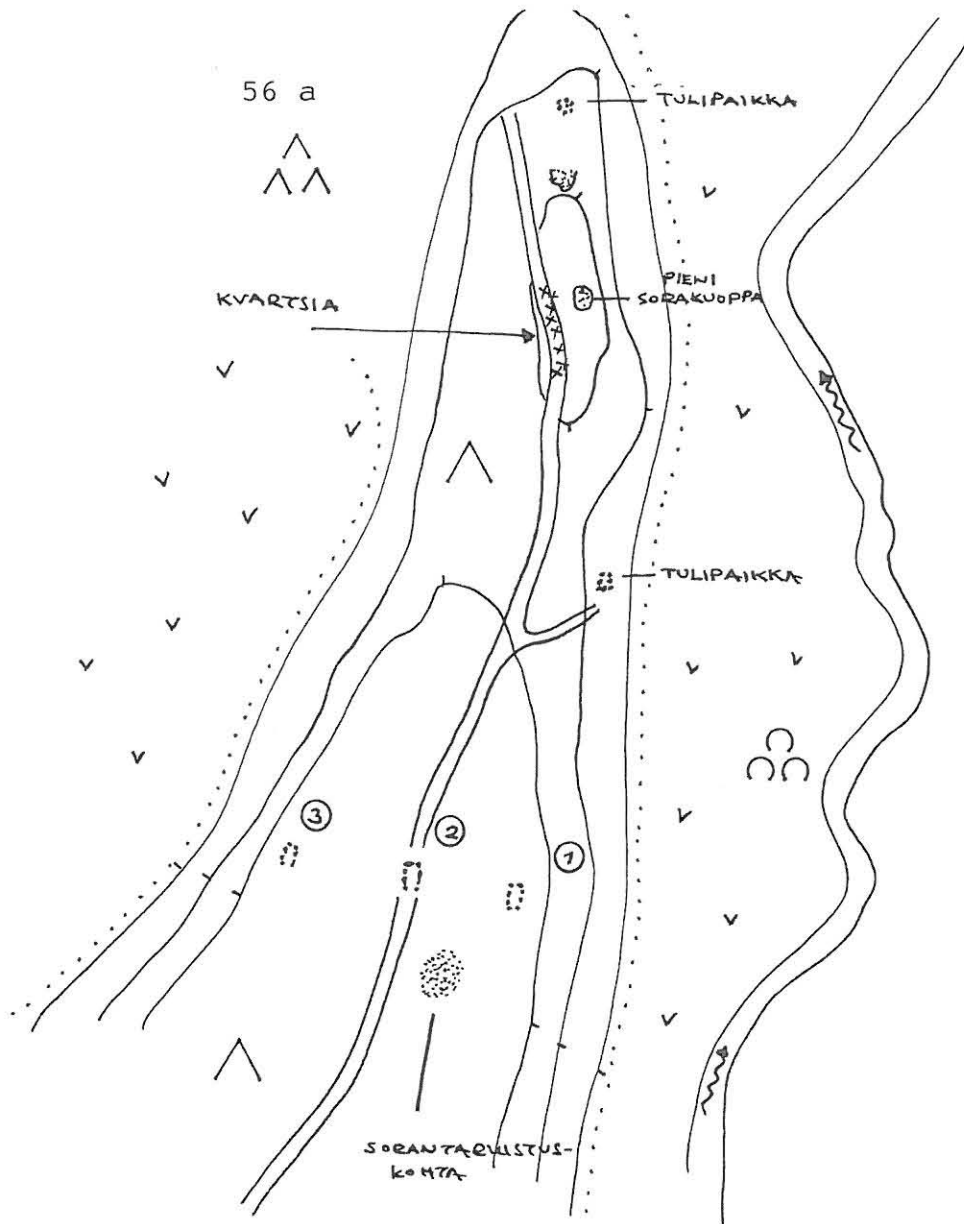

LUONNOS

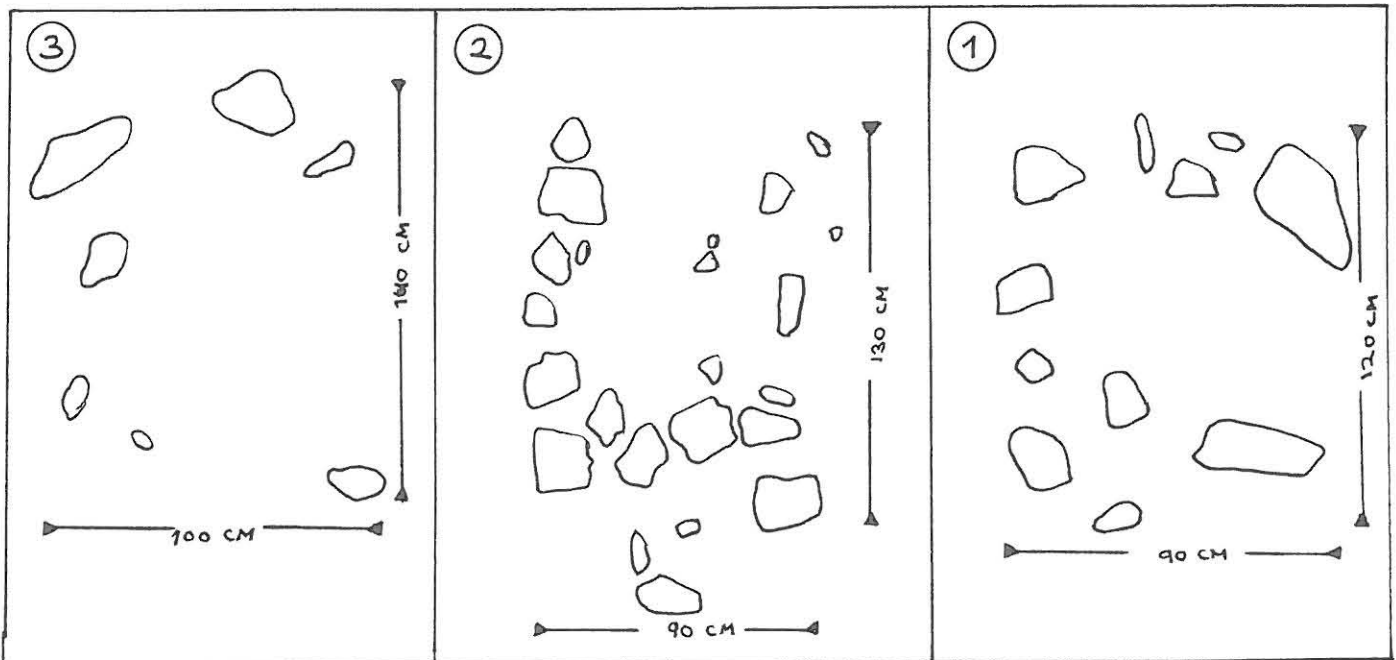
YLILOMMOL

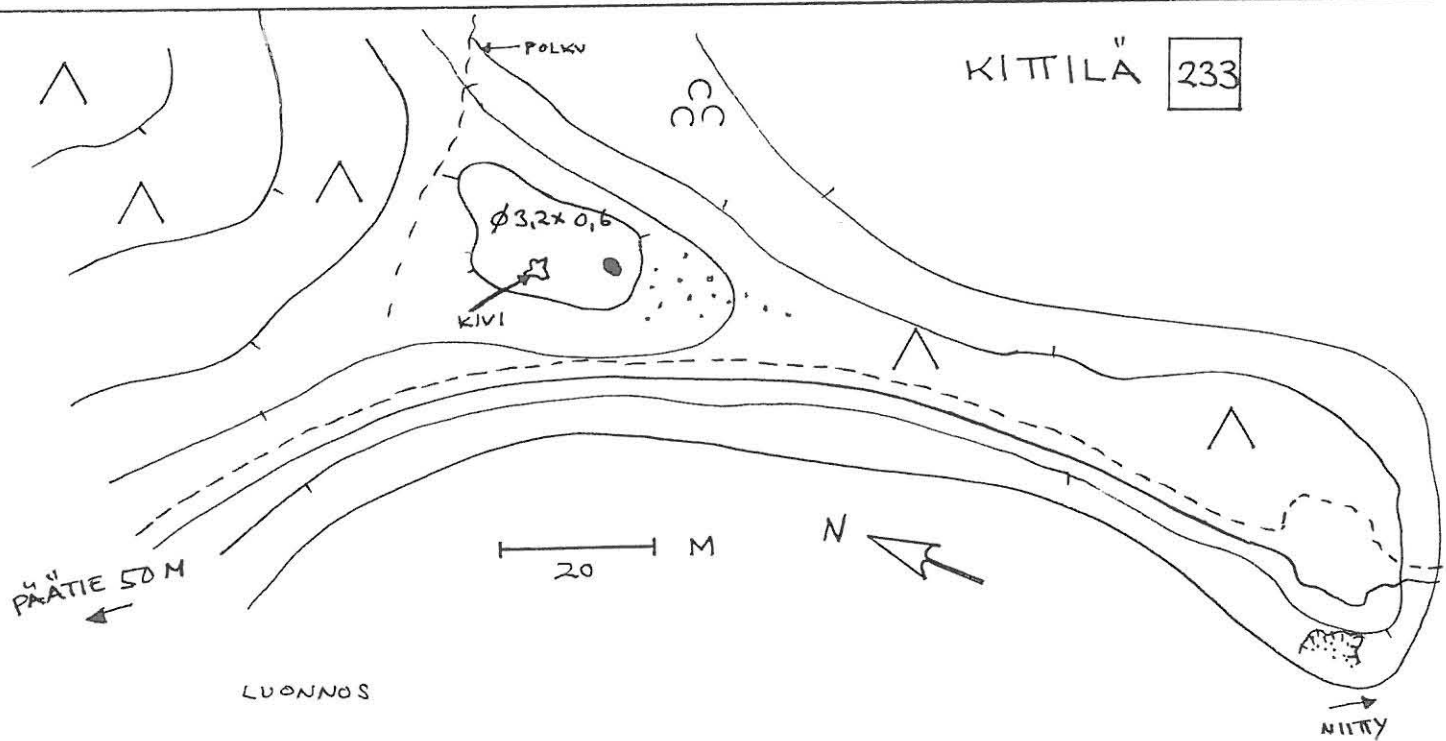
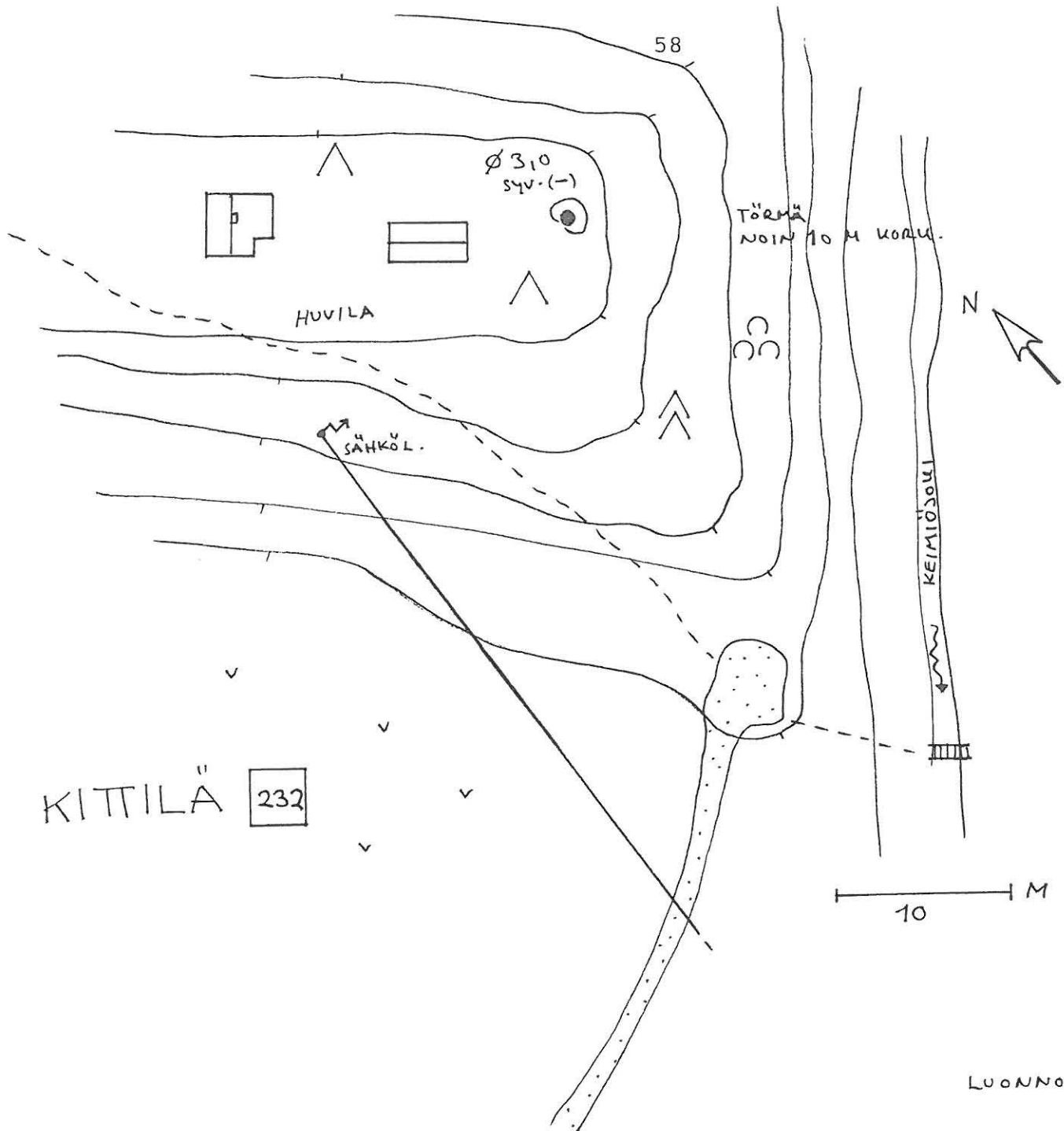

LUONNOS

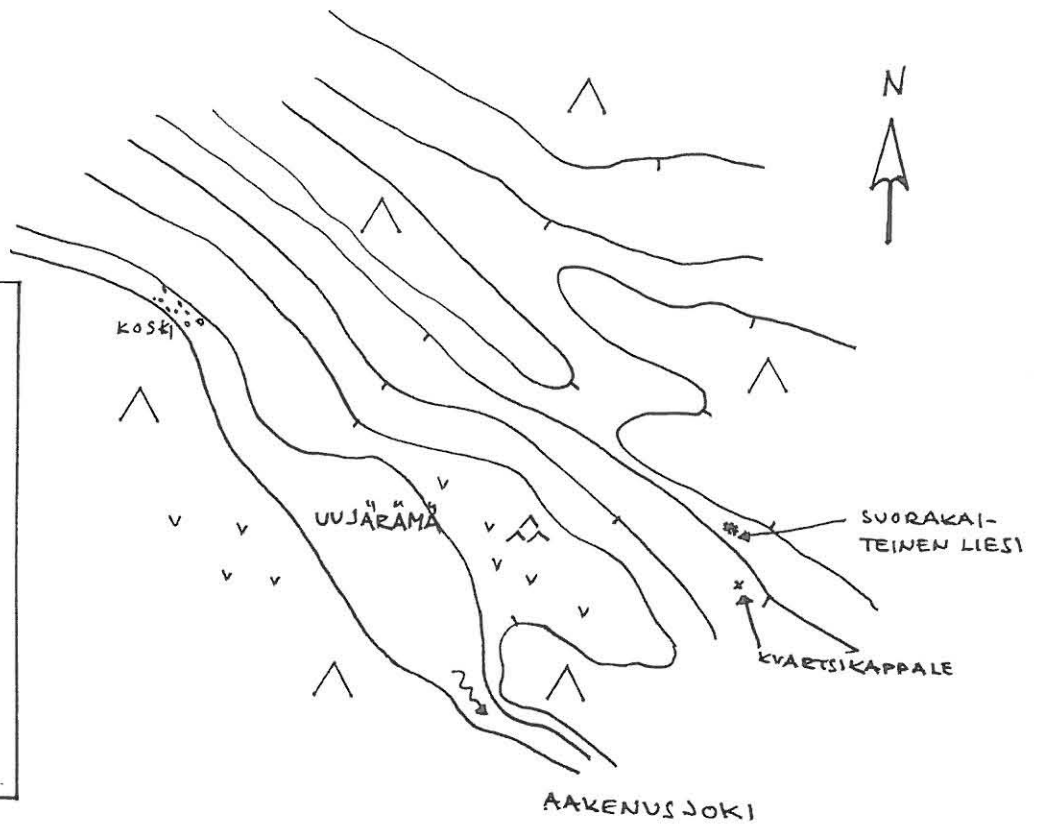
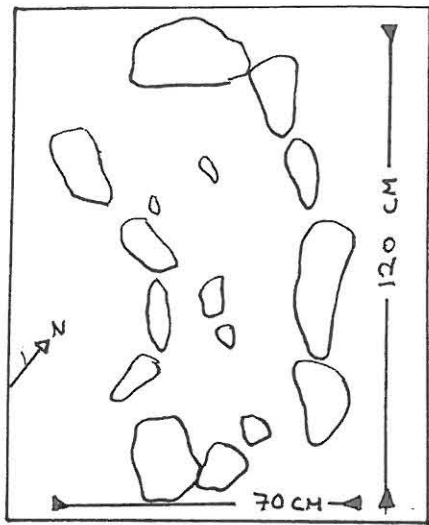
LIESIKUMMUT

KITTILÄ 234

AAKENUSJOKI 59

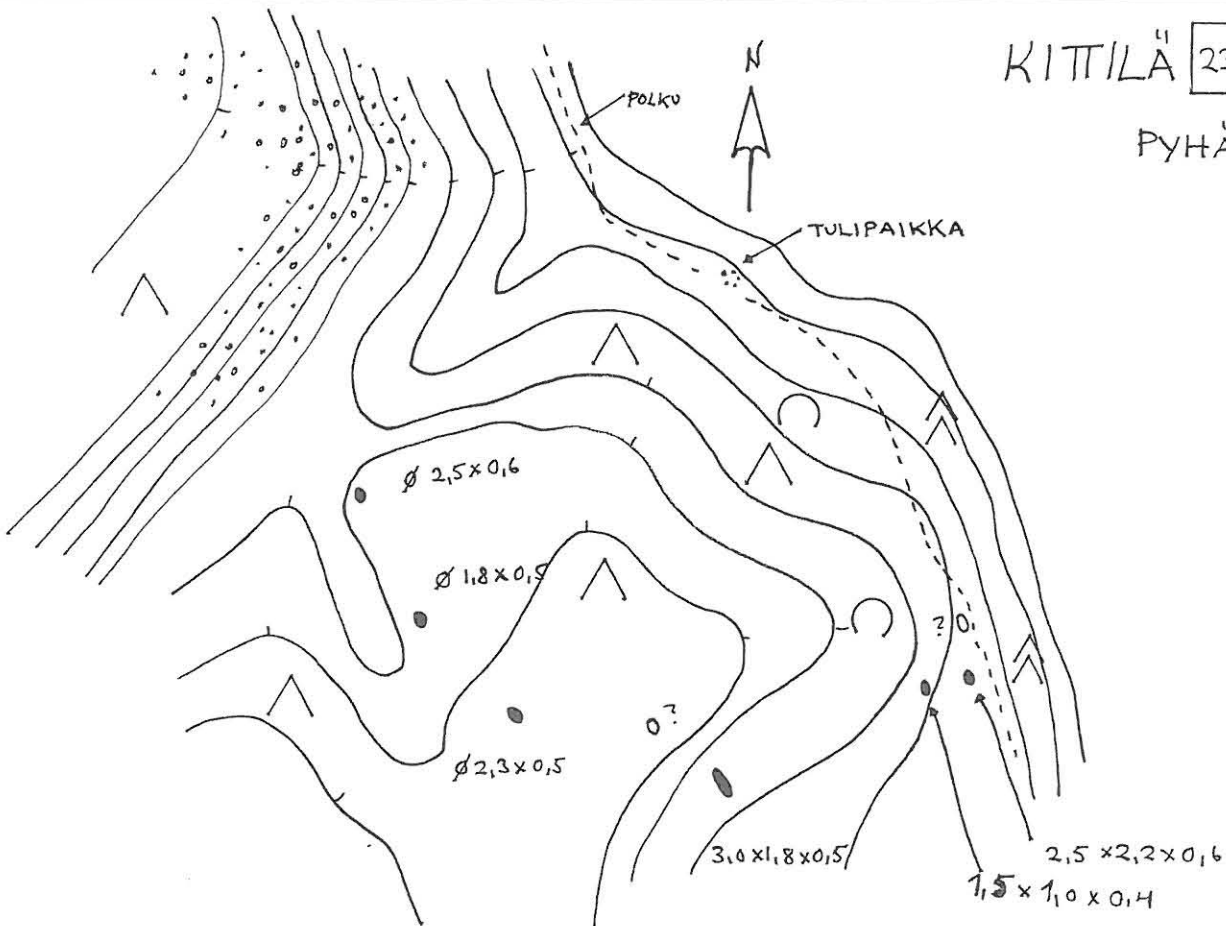

100 M

LUONNOS

KITTILÄ 235

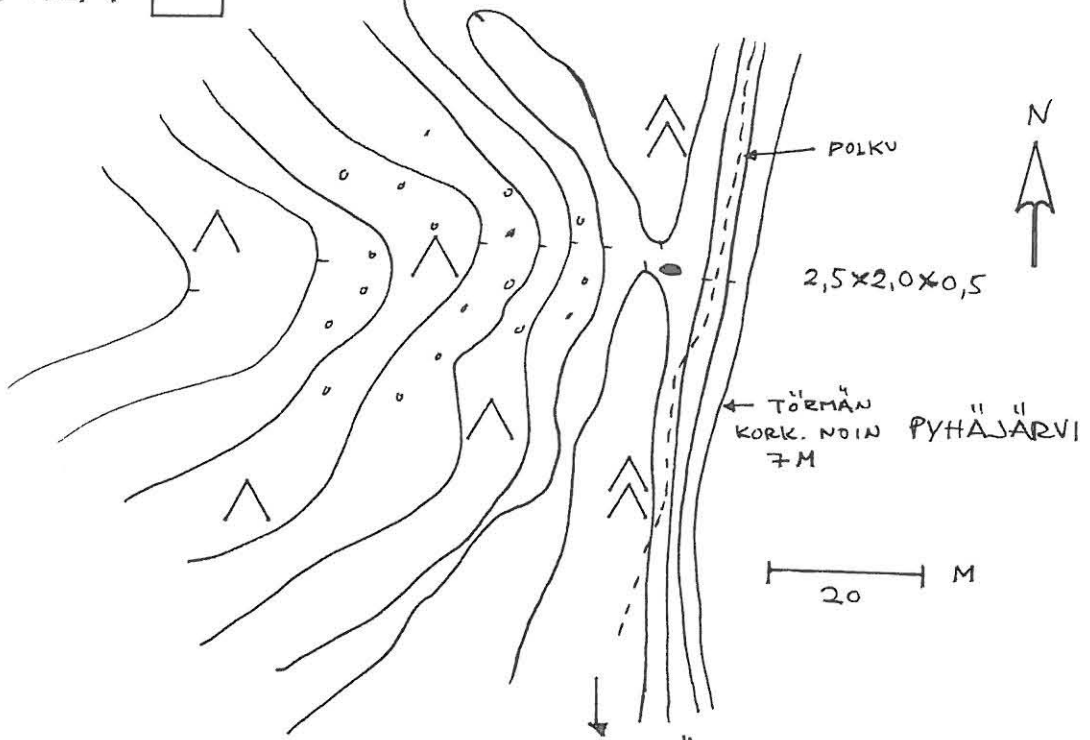
PYHÄJÄRVI

LUONNOS

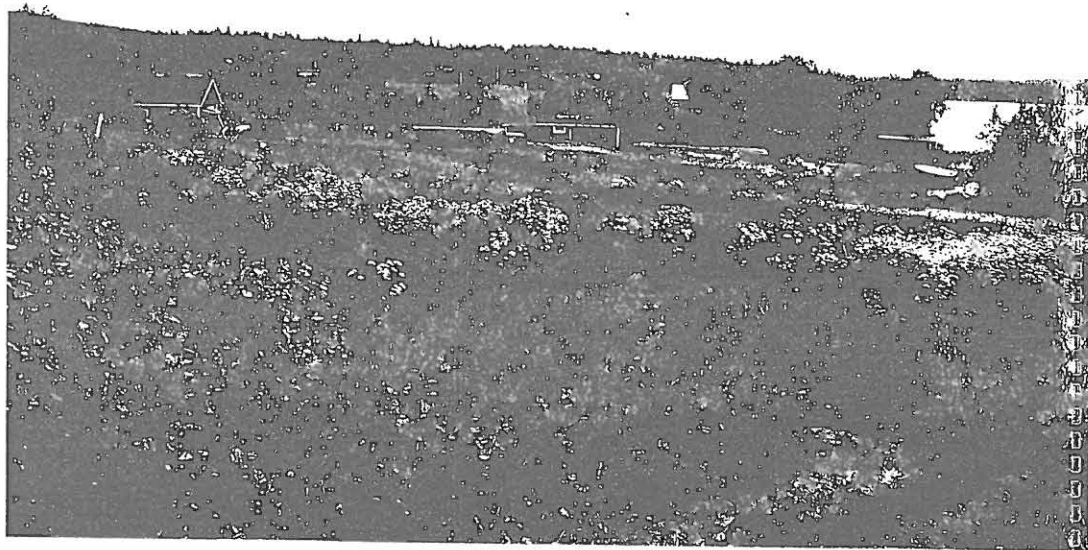
KITTILÄ 236 PYHÄJÄRVI

60

LUONNOS

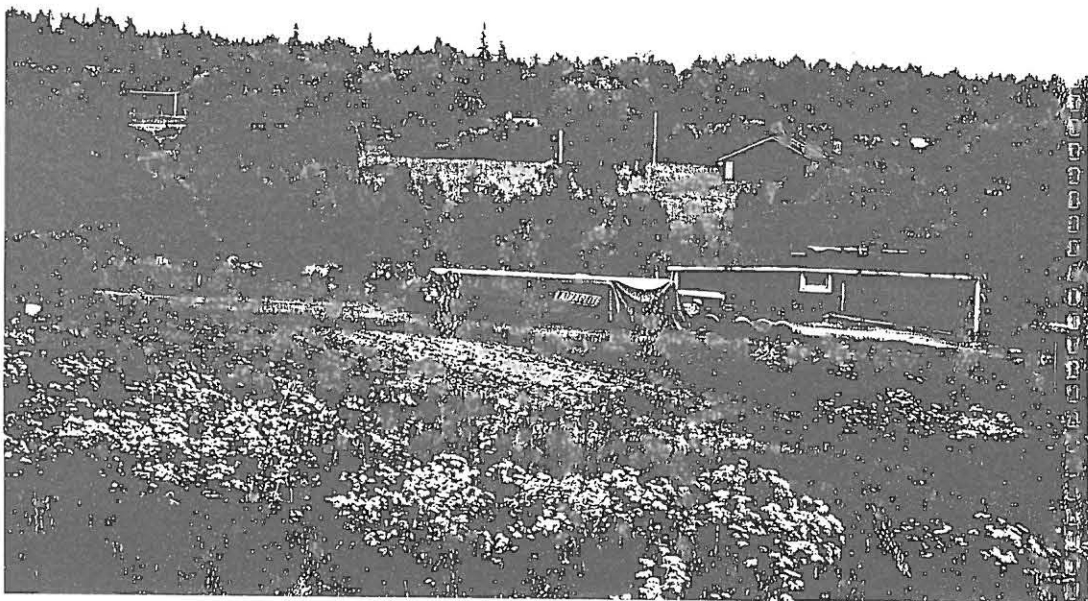
KITTILÄ 236 NOIN 200 M.

61 KITTILÄ 6 kivikautinen asuinpaikka

pyyntikuoppa 233

62

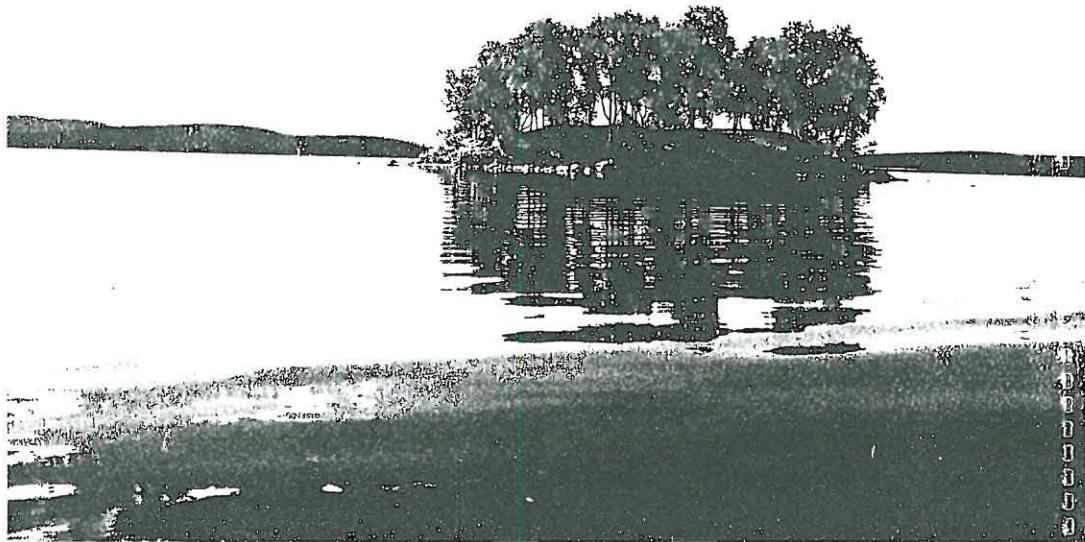
KITTILÄ

49 (yllä)

8 (alla)

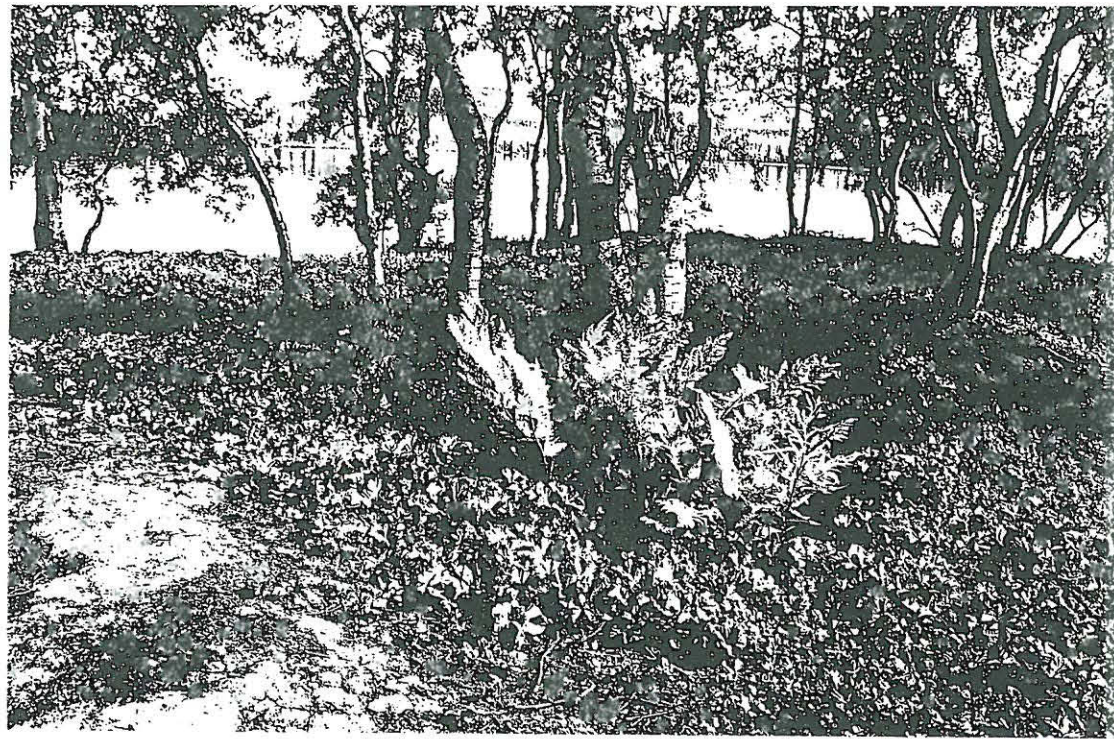
uhripaikka ja kivikauden asuinpaikka 8

KITTILÄ 49

uhripaikka

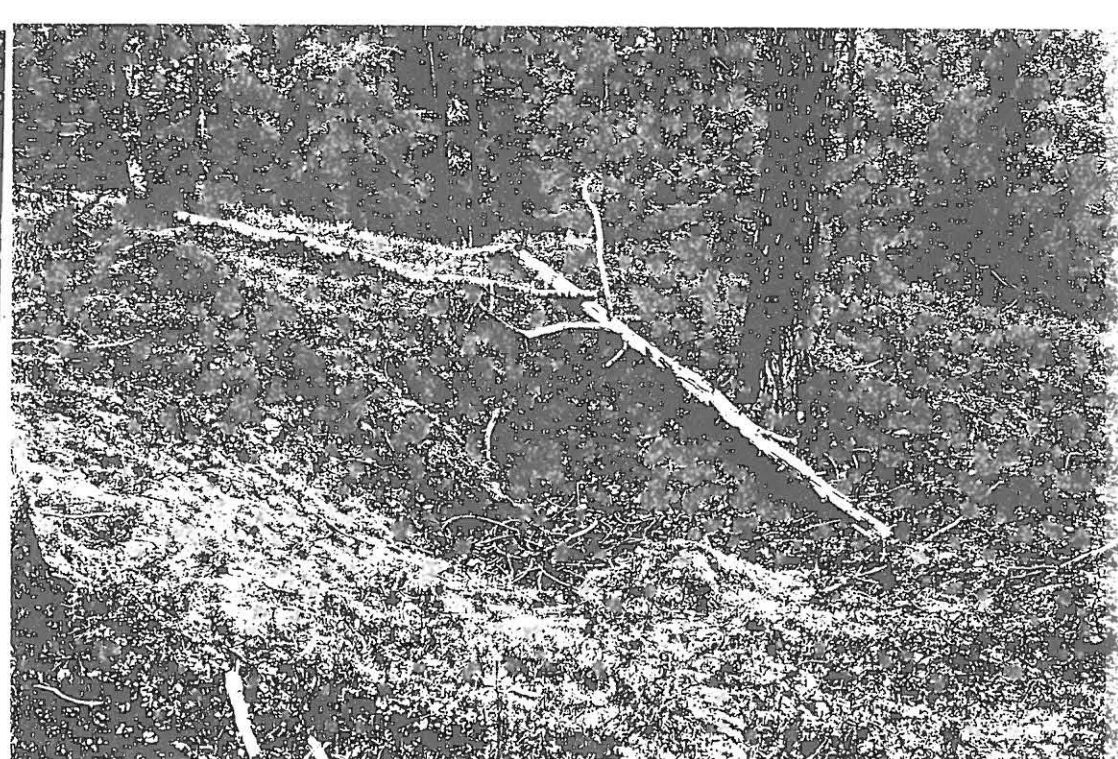

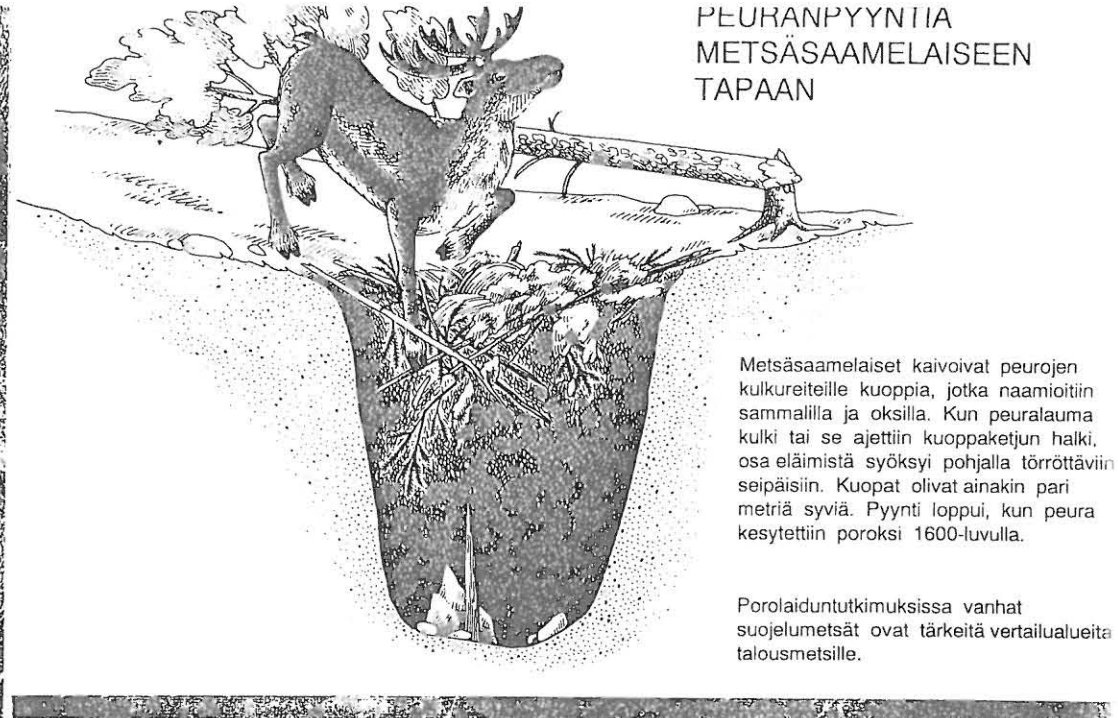
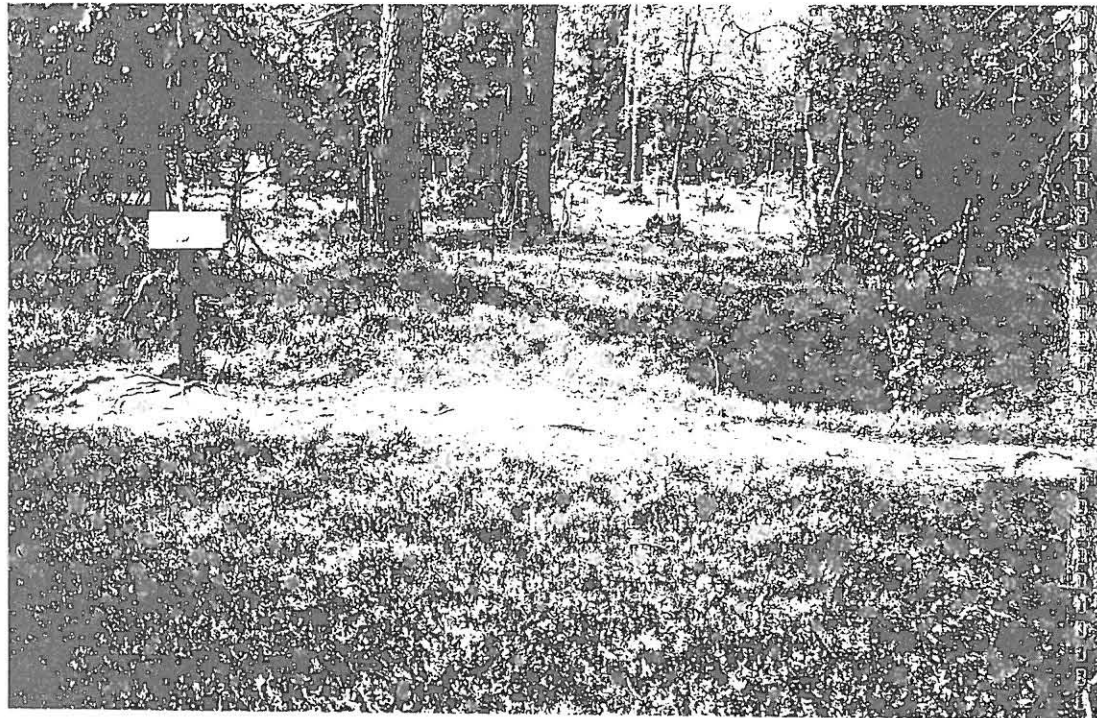

64

KITTILÄ 224

pyyntikuoppia

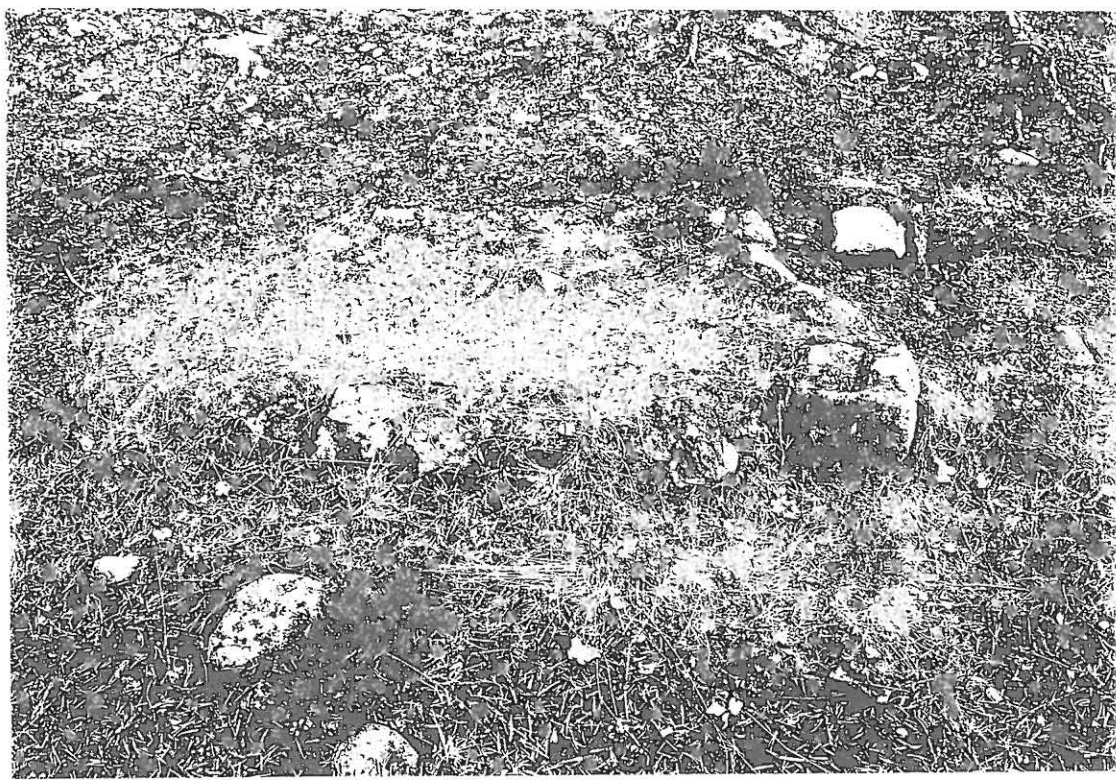

65

KITTILÄ 226

pyyntikuoppia

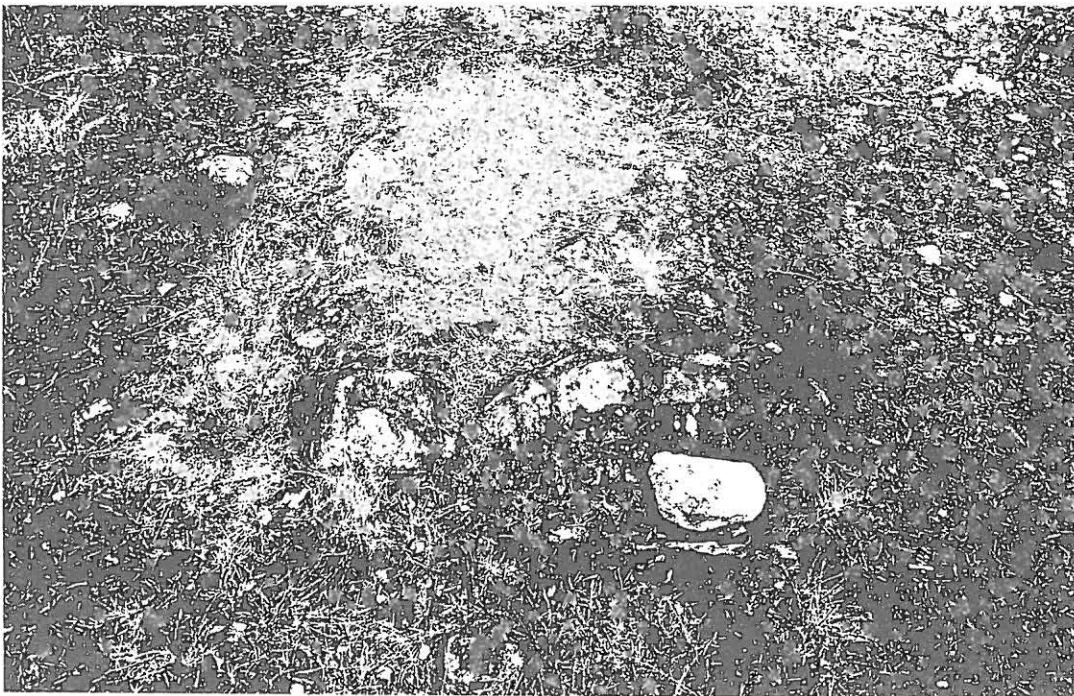

66

KITTILÄ 230

suorakaiteenmuotoisia liesiä

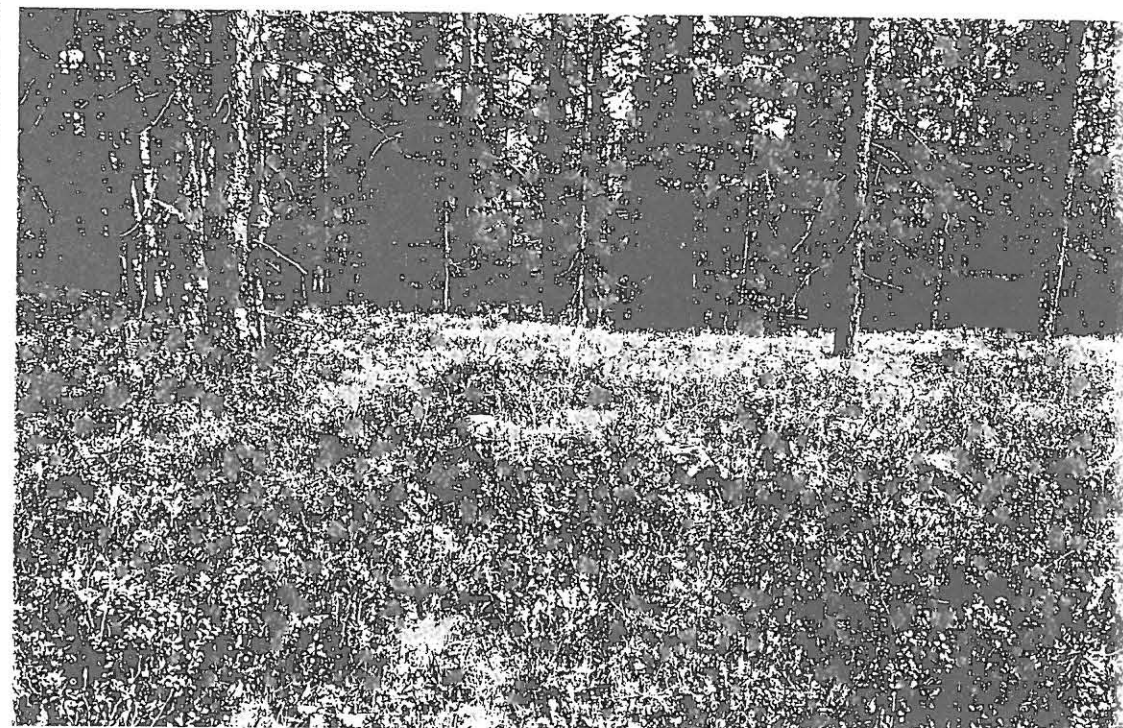

67

KITTILÄ 230

suorakaiteenmuotoisia liesiä

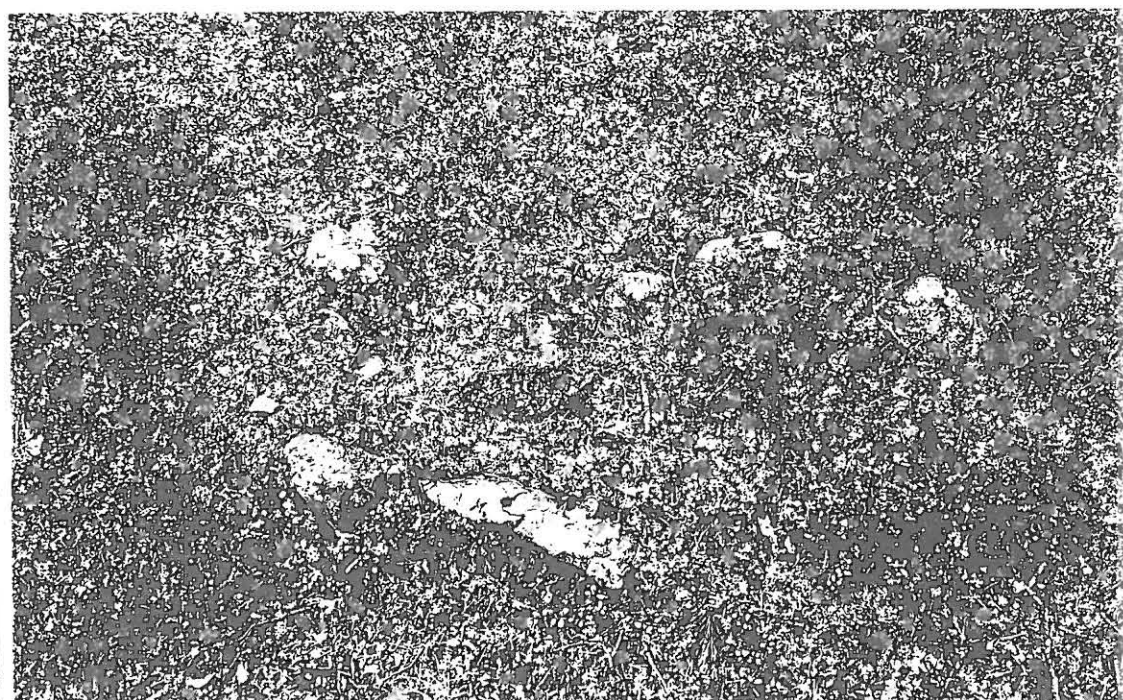

88

KITTILÄ 233

pyyntikuoppia (x)

70

KOLARI

kivikautinen asuinp.

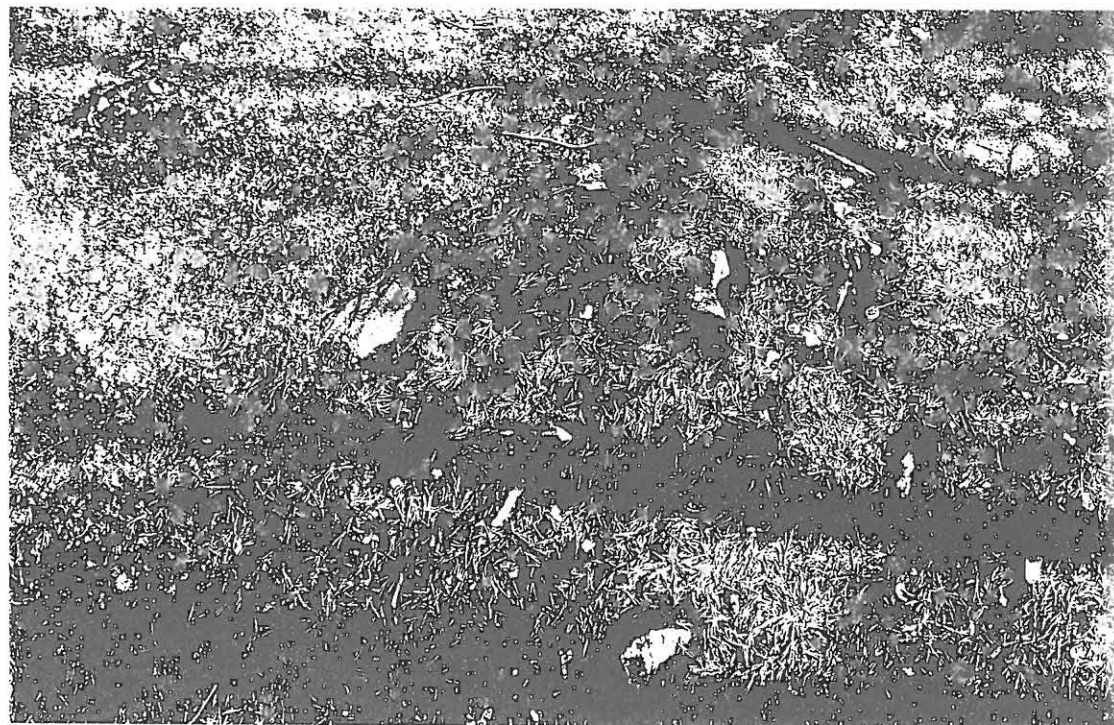
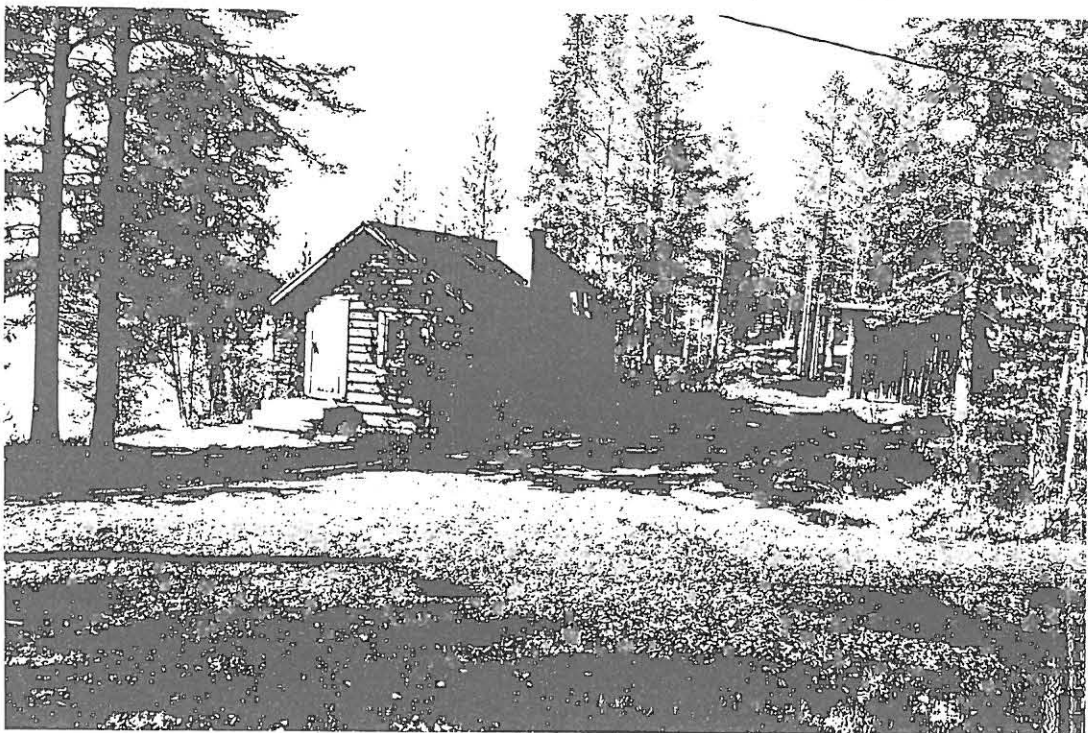
39

suorakaiteinen

liesi

40

71

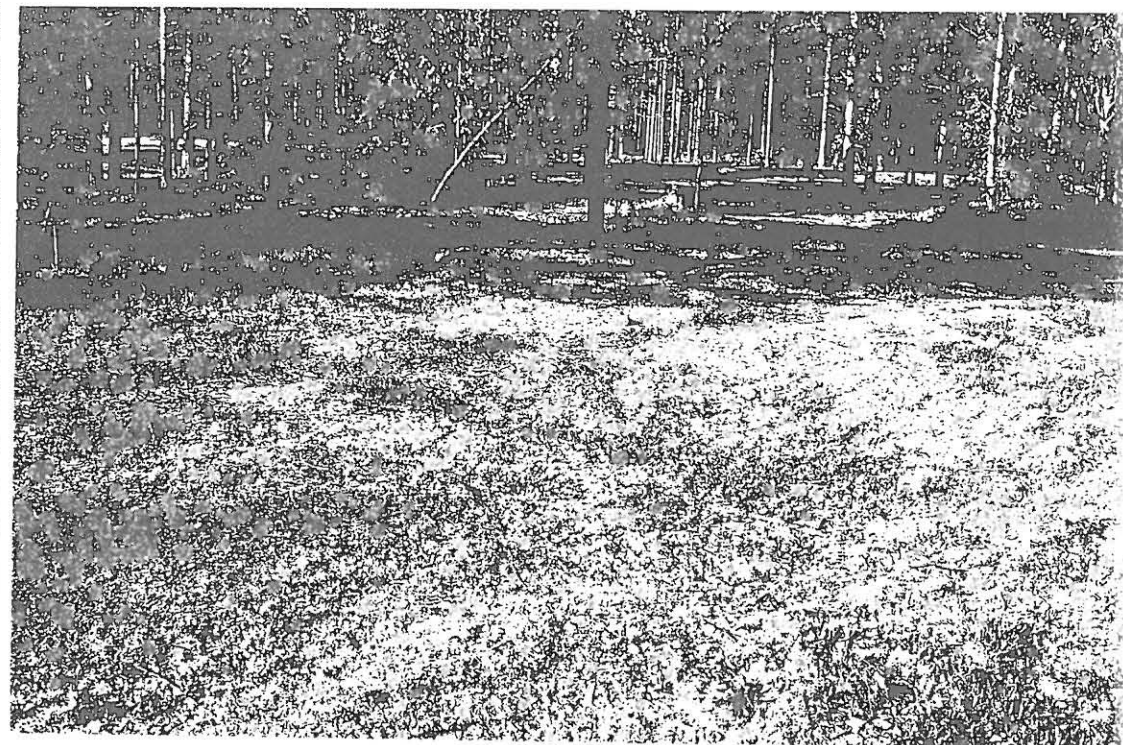
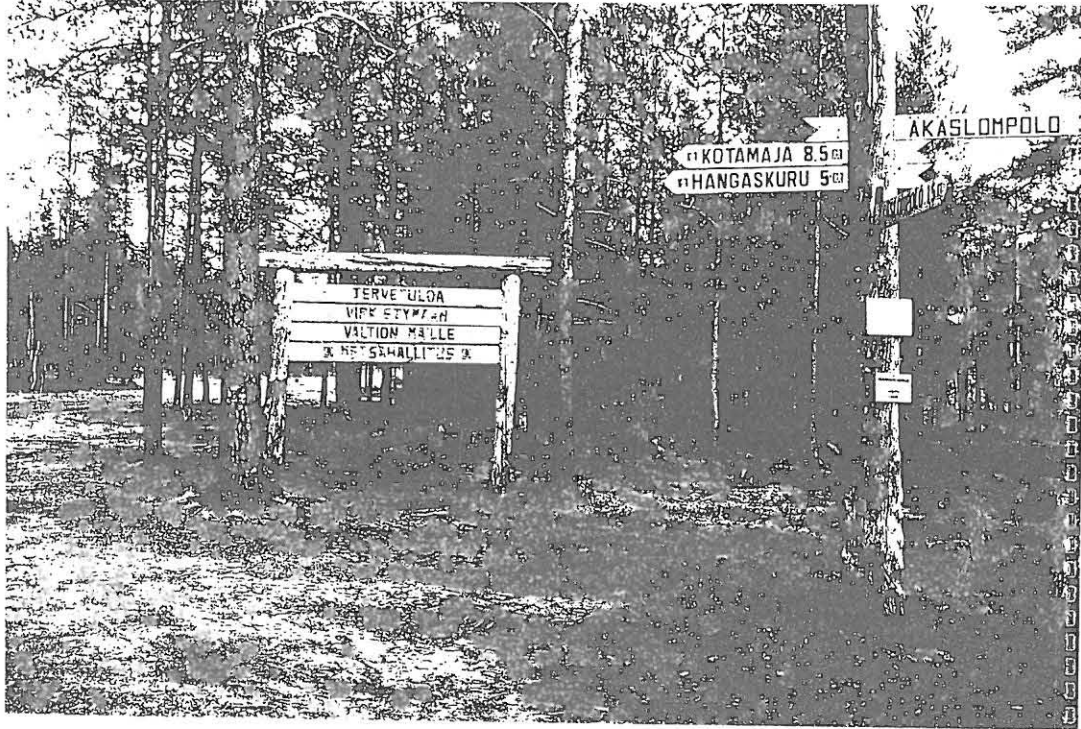
KOLARI 41 yllä ja 49 alla kiv.lp ja pyyntikuoppa

41

pyyntikuoppia (x) ja liesikohta

72

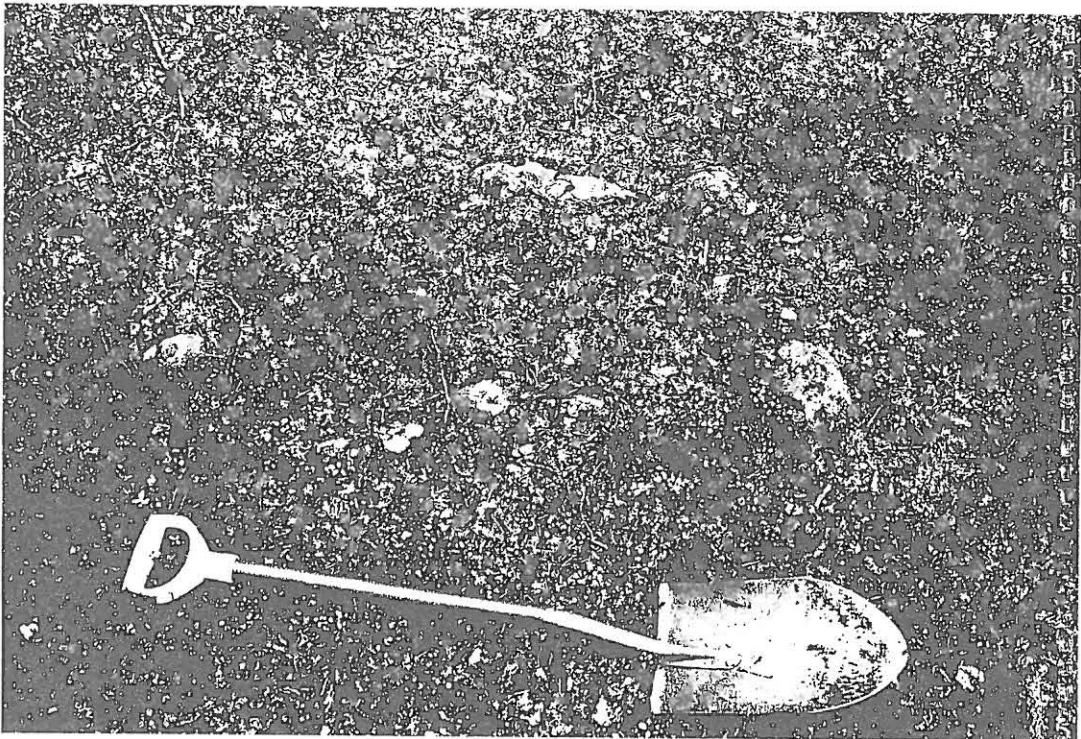
KOLARI

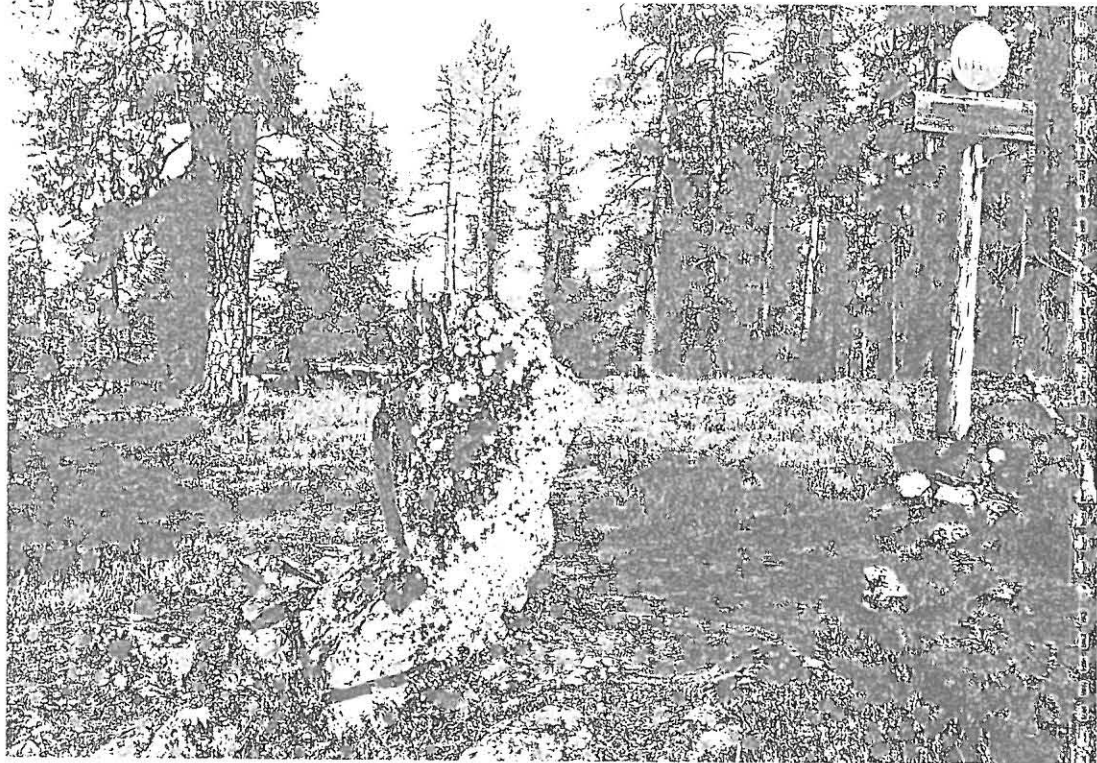
41 (yllä) ja 234 (alla)

KITTILÄ

KOLARI

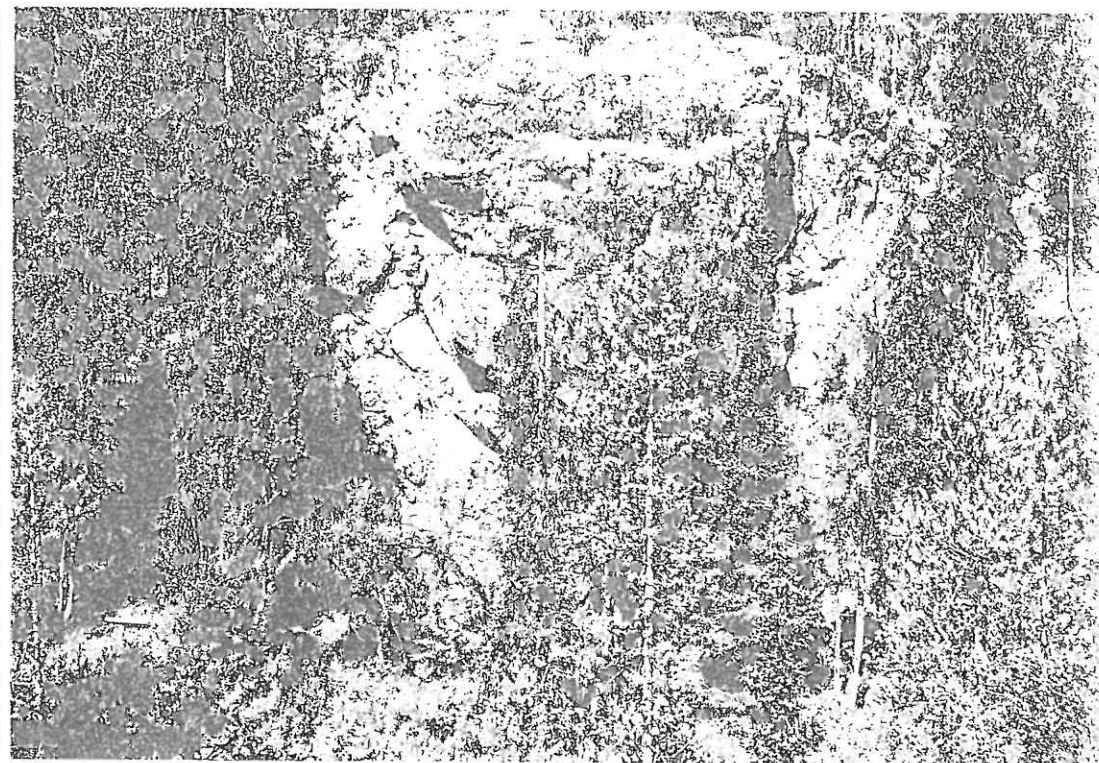
41

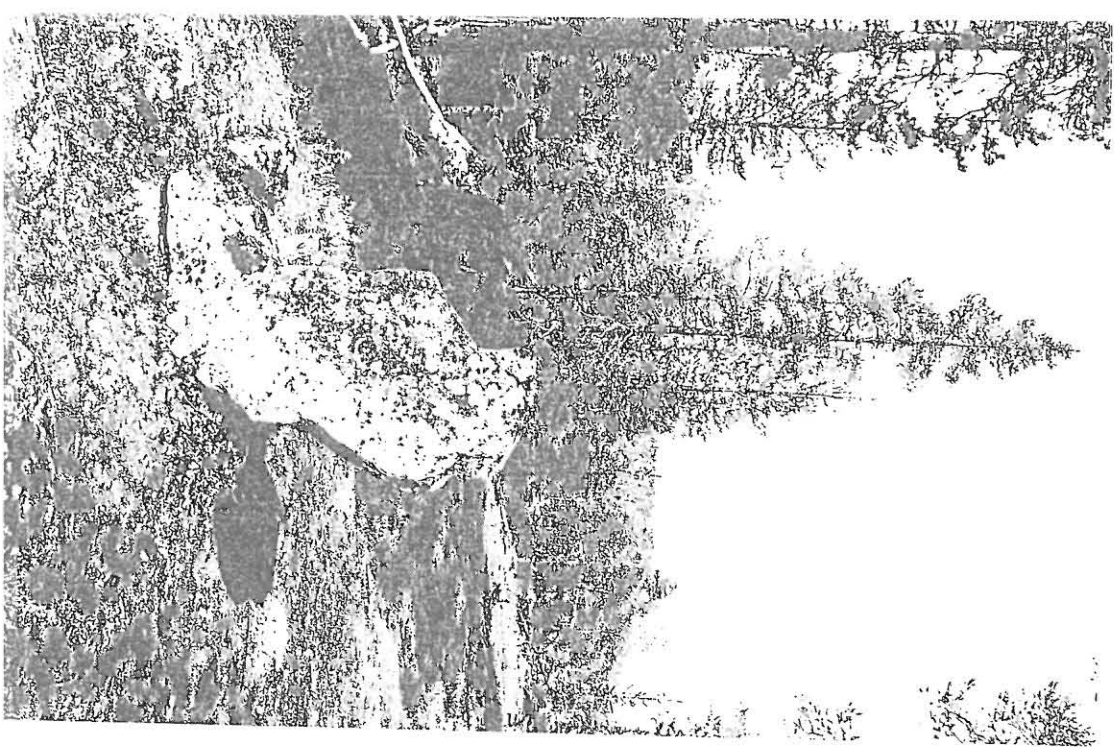
73

MUONIO 50 seitakivi

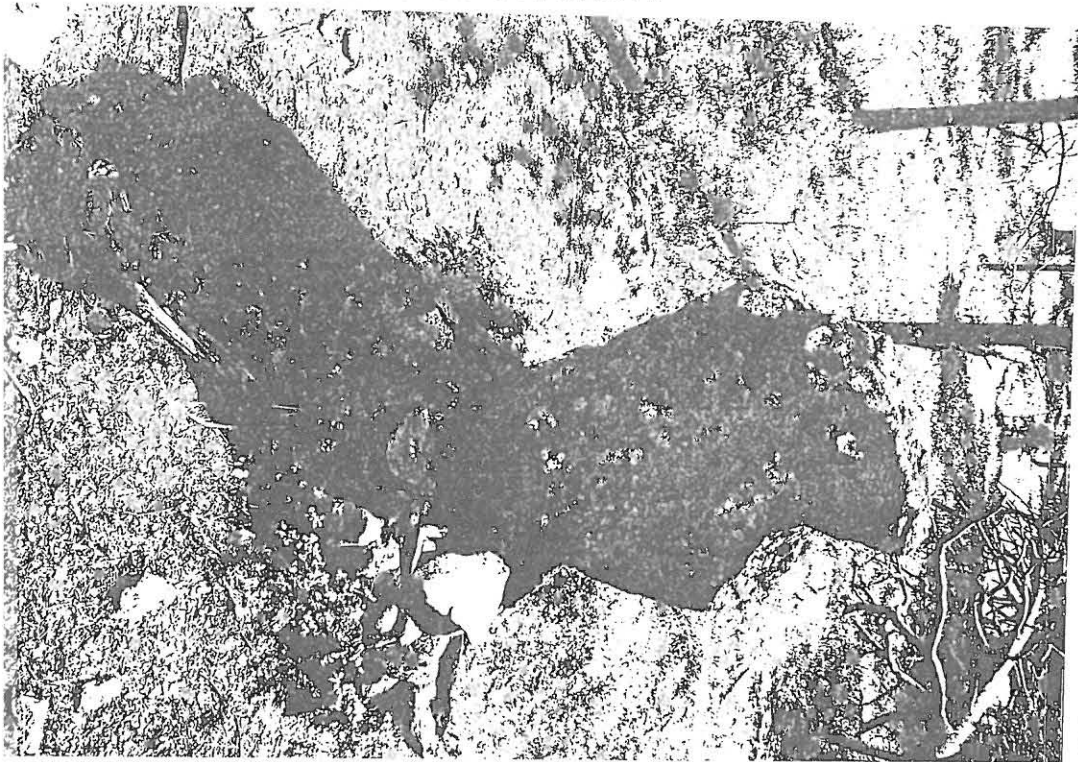

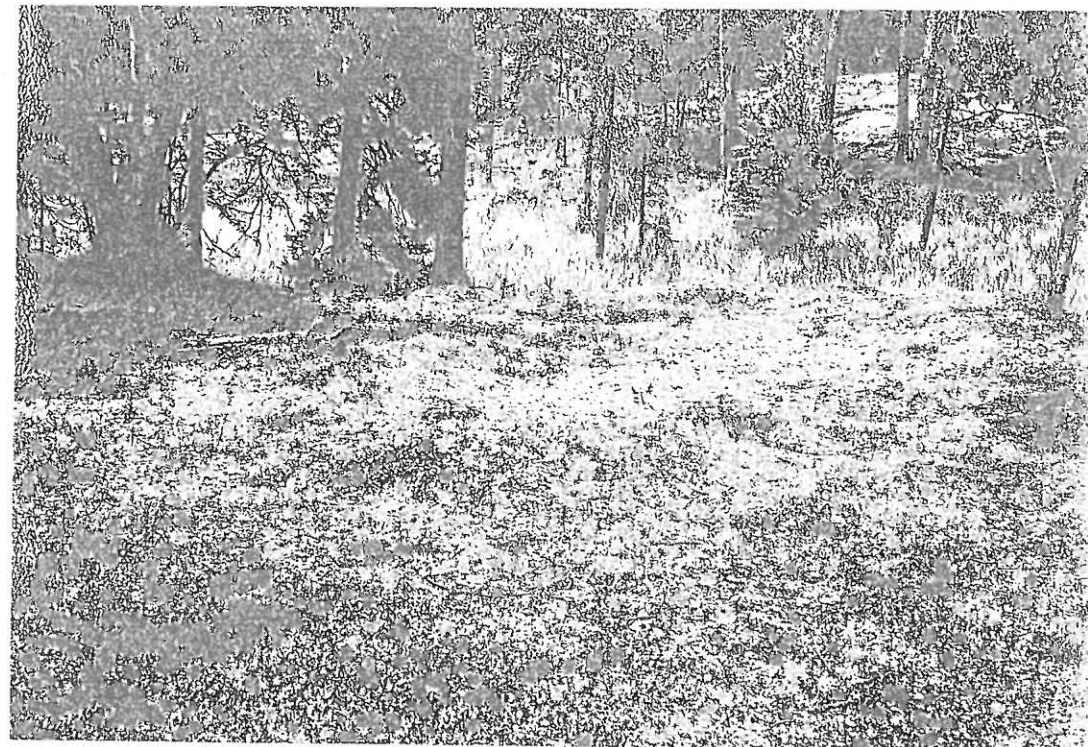
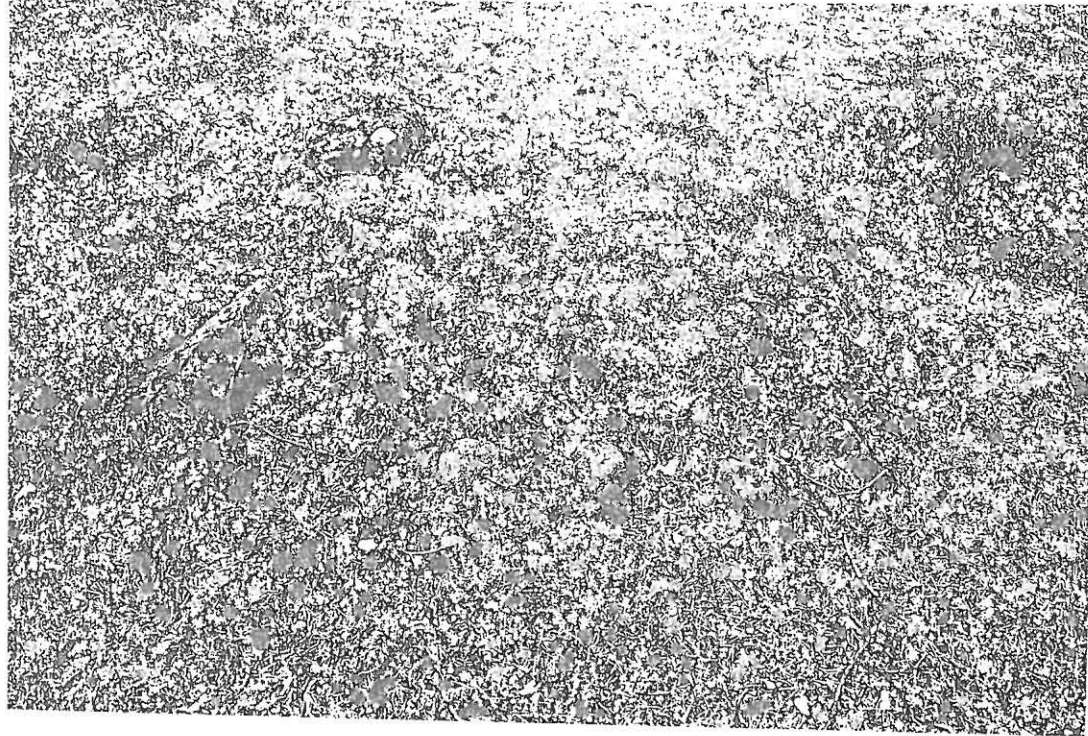
34 seitapahta (?)

MUONIO 50 seitakivi

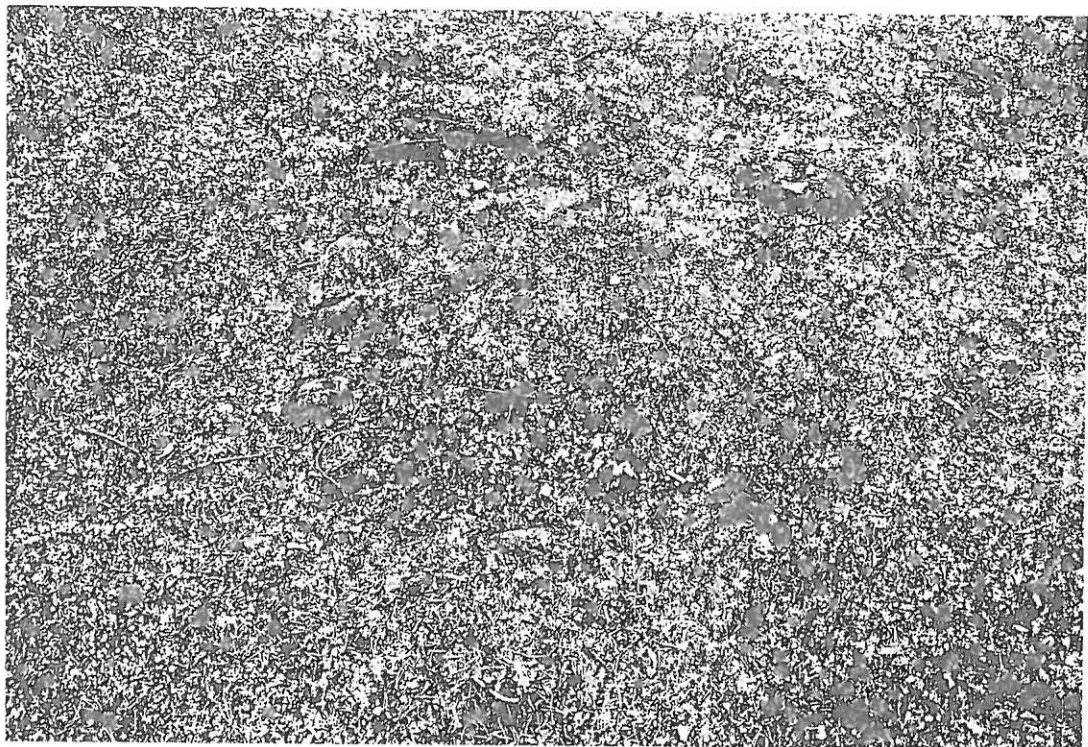

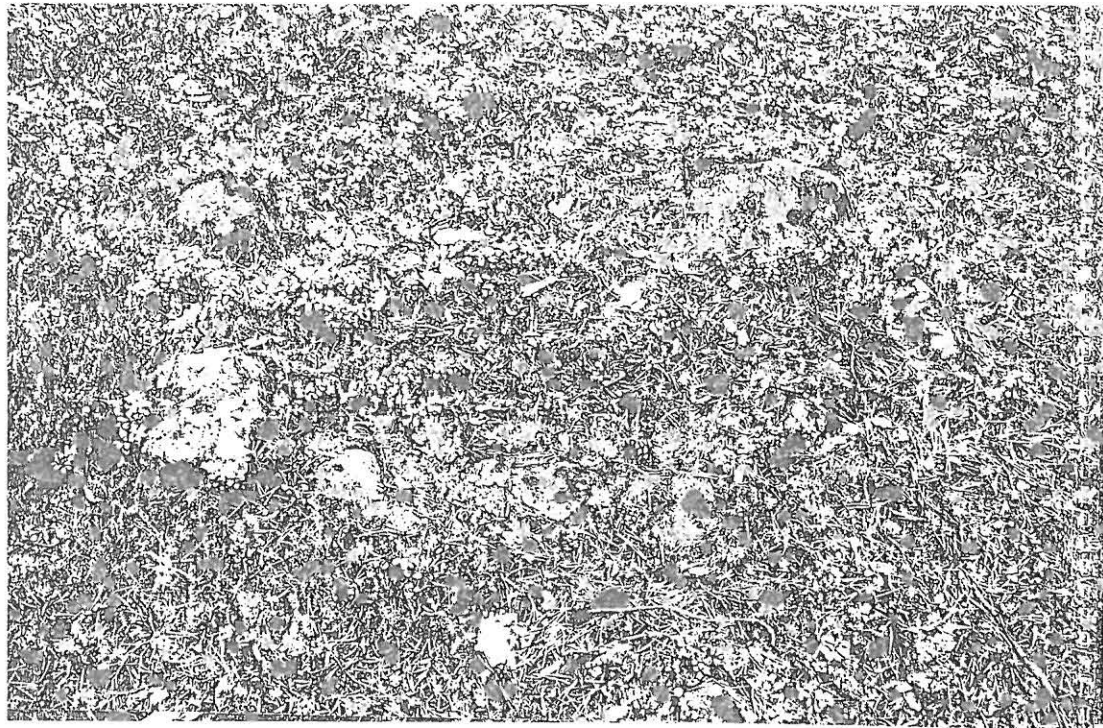

75

MUONIO 221

suorakaiteinen liesi -----

76

MUONIO 221 suorakaiteinen liesi

pyyntikuoppia

222

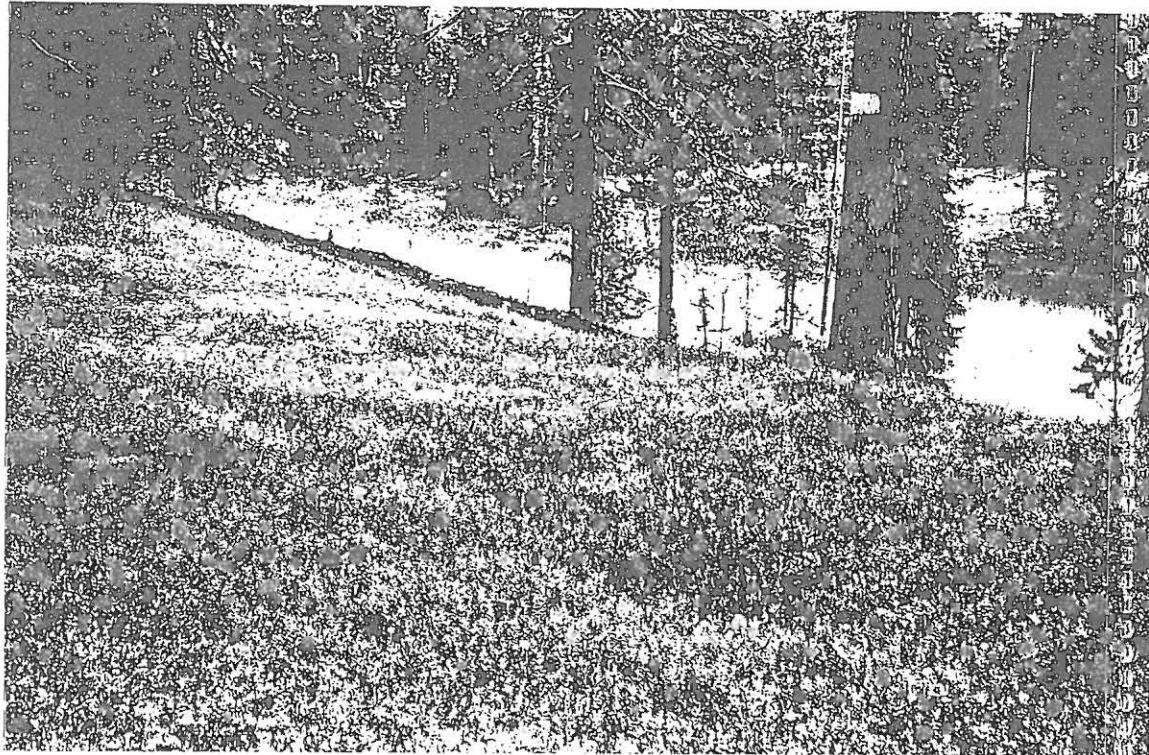

77

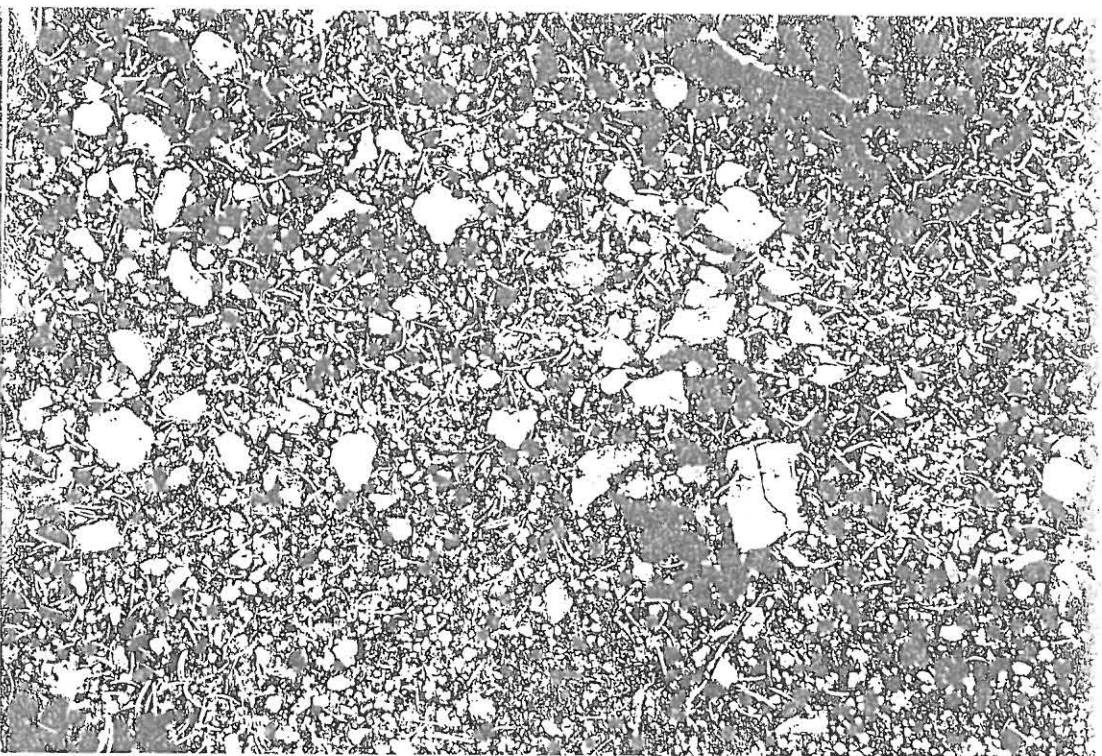
MUONIO 221

pyyntikuoppia

MUONIO 224 kivikautinen (?) asuinpaikka

kvartsia (yllä) Kulkgoen kulkupilkka? (alla) 7

